

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN BELEDİYELER VE
SOSYAL BELEDİYECİLİK**

Yüksek Lisans Tezi

HARUN USLU

İstanbul, 2011

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİMBİLİM DALI

**SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN BELEDİYELER VE
SOSYAL BELEDİYECİLİK**

Yüksek Lisans Tezi

HARUN USLU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kemal ÖZDEN

İstanbul, 2011

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim (Tezli) Yüksek Lisans programı öğrencisi **Harun USLU'nun** "SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN BELEDİYELER VE SOSYAL BELEDİYECİLİK" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.06.2011 tarih ve 2011/07 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **oybirliği / ~~oyçokluğu~~** ile Yüksek Lisans Tezi olarak **kabul** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 16.08.2011

- 1) Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Kemal Özden
- 2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gökmen Arkay
- 3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. M. SEVENCAN

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form imzalanacaktır. Aksi halde geçersizdir.

İsim ve Soyadı	:Harun Uslu
Anabilim Dalı	:İşletme
Programı	:Mahalli İdareler Ve Yerinden Yönetim
Tez Danışmanı	:Yrd. Doç. Dr. Kemal Özden
Tez türü ve Tarihi	:Yüksek Lisans, Haziran, 2011
Anahtar Kelimeler	:Sosyal Politika, Belediye, Sosyal Belediyecilik

ÖZET

SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN BELEDİYELER VE SOSYAL BELEDİYECİLİK

Türkiye'nin yönetim yapısı içerisinde yerel yönetim birimlerinin en önemli parçası olarak çalışan belediyeler kurulduğu günden bu tarafa değişik evrelerden geçerek günümüze kadar gelmiştir. Tanzimat döneminde kentin yol, kaldırım, çöp, vb hizmetlerini yerine getirmek amacıyla kurulan belediyeler günümüzde sosyal, kültürel, ekonomik, eğitim ve sağlık gibi birçok yeni alanda hizmetlerine devam etmektedir. Belediyelerin yol, su, kanalizasyon, park, temizlik gibi klasik kentsel altyapı ve teknik hizmetler dışında yükümlük ve sorumlulukları her geçen gün artmaktadır.

Türkiye'de artan kentsel nüfus ve beraberinde ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk, yaşlanma, kültürel uyum vb. sosyal sorunlar belediyelerin sosyal alanda sorumluluklarını artırmıştır. Merkezi yönetimin sosyal politika alanında yetersizliği, yeni çıkartılan yerel yönetim kanunlarında belediyelere yüklenen sosyal sorumluluklar yerel yönetimleri bu alanda aktif olmaya zorlamaktadır. Bu kapsamda yerelleşme, yerel yönetim vb kavramların sıkça kullanıldığı günümüzde “yerel sürdürülebilir kalkınma”, “sosyal belediyecilik”, “kentlilik bilincinin oluşturulması” gibi kavram, söylem ve politikalar araştırmacıların ilgisini çekmekte ve bu alanda önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Kentsel yoksulluk, gecekondulaşma, işsizlik vb birçok sorun 1990'lı yıllardan itibaren kentte yerel yönetimleri ve özellikle belediyeleri yeni bir yönetim anlayışına mecbur bırakmıştır. Türkiye'de belediyelerde sosyal refah ve sosyal politika alanında

1990'lı yıllarda başlayan süreç artık sadece büyükşehirlerde değil tüm belediyelerde imkânları nispetinde devam etmektedir.

Bu çalışmada sosyal ve kültürel alanda dinamik bir aktör olarak belediyelerin yaptıkları çalışmalar incelenecektir. Bu bağlamda sosyal politikaların küresel ölçekte ortaya çıkışından bahsedilerek, Türkiye'de sosyal politika, sosyal belediyecilik, belediyelerin kültürel alanda yapmış oldukları çalışmaların neler olduğu araştırılacaktır. Yapılan bu araştırmanın sonucu olarak sosyal belediyecilik uygulamalarının temel sorunları ve çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Name and Surname : Harun Uslu
Main Branch :Business Administration
Programme :Local Governments and Management
Thesis Advisor : Asst. Prof. Kemal ÖZDEN
Thesis Type and Date: Master Thesis, Jun, 2011
Key Words : Social Policy, Municipalities, Social Municipalitism,

ABSTRACT

MUNICIPALITIES IN TERMS OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL MUNICIPALITISM

Management structure in Turkey as the most important part of local government employees municipalities in different stages since its inception, has come to this party. The Tanzimat period, the city's roads, sidewalks, garbage, etc. was established to bring services to municipalities instead of today, social, cultural, economic, educational and health services in many new areas is continuing. Municipalities, roads, water, sewage, parking, cleaning, such as liability and responsibilities outside of traditional urban infrastructure and technical services is increasing every day.

In our country, along with the growing urban population and the resulting unemployment, poverty, aging, cultural harmony and so on. Social problems have increased the responsibilities of the municipalities in the social field. Lack of central administration in the field of social policy, issued a new local government laws uploaded to the social responsibilities of the municipalities forcing local governments to be active in this field. In this context, decentralization, local government and so the concepts used frequently today, "local sustainable development", "social municipality", "increasing the awareness of citizenship, such as "concepts, discourses and policies that attract the attention of researchers and done significant work in this area.

Urban poverty, squatters, unemployment, etc. Beginning in the 1990s many problems especially in urban local governments and municipalities forced to a new

understanding of management has left. Municipalities in Turkey in the field of social welfare and social policy process that began in the 1990s is now not only all the municipalities in metropolitan facilities remain in proportion.

In this study, a dynamic social and cultural fields, the municipalities do their work as an actor will be examined. In this context, the emergence of social policies, emphasizing on a global scale, in Turkey, social policy, social, municipal, municipalities will be examined in the cultural field studies had been done. As a result of this research is the fundamental social problems of municipal applications and solutions will be put forward.

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TABLO LİSTESİ	x

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Problemi.....	2
1.2. Tezin Amacı.....	5
1.3. Tezin Önemi.....	5
1.4. Tezin Varsayım Ve Hipotezleri.....	6
1.5 Tezin Sınırlılıkları.....	7
1.6. Tezin Yöntemi.....	7

2. SOSYAL POLİTİKA

2.1. Sosyal Politikaya İlişkin Genel Bilgiler.....	8
2.1.1. Sosyal Politikanın Tanımı.....	8
2.1.2. Sosyal Politikanın Doğuşu.....	11
2.1.3. Sosyal Politika Uygulama Alanı Olarak Genişliği.....	13
2.2. Liberal Bakışla Sosyal Politika.....	15
2.3. Sosyalist Bakışla Sosyal Politika.....	16
2.4. Dünya’da Sosyal Politikaların Tarihsel Gelişimi.....	19
2.4.1. Sanayi Devrimi Öncesi.....	19
2.4.2. Sanayi Devrimi Dönemi.....	19

2.5. Sosyal Politikaların Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi.....	21
2.5.1. Tanzimat Öncesi Dönemde Sosyal Politika.....	21
2.5.2. Tanzimat Döneminde Sosyal Politika.....	23
2.5.3. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Politika.....	24

3. SOSYAL BELEDİYECİLİK

3.1. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik.....	26
3.1.1. Sosyal Belediyeciliğin Tanımı.....	26
3.1.2. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri.....	29
3.2. Sosyal Belediyecilik Anlayışı.....	30
3.2.1. Dünya’da Sosyal Belediyecilik Anlayışına Genel Bir Bakış.....	31
3.2.1.1. İngiltere.....	32
3.2.1.2. Fransa.....	33
3.2.1.3. İsviçre.....	36
3.2.1.4. İtalya.....	36
3.2.1.5. Almanya.....	37
3.2.2. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı.....	39
3.2.3. Sosyal Politikanın Belediyeler Açısından Önemi.....	43
3.3. Belediyelerde Sosyal Politikanın Kanuni Dayanağı.....	45
3.3.1. Belediye Kanunlarında Sosyal Belediyecilik.....	45
3.3.1.1. 1580 Sayılı Belediye Kanunu.....	45
3.3.1.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu.....	47
3.3.1.3. 5216 Sayılı Büyükşehir Kanunu.....	51
3.4. Sosyal Belediyeciliği Zorunlu Kılan Nedenler.....	52
3.4.1. Göç Ve kentsel Yoksulluk.....	53

3.4.2. Yüksek İşsizlik.....	55
3.4.3. Kadın.....	58
3.4.4. Özürlü.....	61
3.4.5. Yaşlı.....	63
3.4.6. Sokakta Çalış(tırıl)an Çocuklar.....	65
3.4.7. Barınma İhtiyacı.....	67
3.4.8. Eğitim İhtiyacı.....	68
3.4.9. Kimlik Bunalımı ve Yabancılaşma.....	69

4. SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI

4.1. Sosyal Belediyeciliğin Uygulama Alanları.....	74
4.1.1. Kentsel Yoksullukla Mücadelede Belediyelerin Rolü.....	74
4.1.2. Sosyal Hizmet Ve Yardım.....	77
4.1.3. Eğitim Faaliyetleri Alanında Belediyelerin Rolü.....	79
4.1.4. Konut Projeleri Ve Belediyeler.....	81
4.1.5. Çocuklara Yönelik Sosyal Politika Ve Belediyeler.....	87
4.1.6. Gençlere Yönelik Sosyal Politika Açısından Belediyelerin Rolü.....	88
4.1.7. Kadınlara Yönelik Sosyal Politika Açısından Belediyelerin Rolü.....	89
4.1.8. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika Ve Belediyeler.....	90
4.1.9. Engellilere Yönelik Sosyal Politika Ve Belediyeler.....	91
4.1.10. İstihdam Politikaları Ve Belediyeler.....	93
4.1.11. Sağlık Yatırımları Ve Belediyeler.....	94
4.1.12. Çevre Politikası Ve Belediyeler.....	97
4.1.13. Gıda Bankacılığı.....	102
4.2. Belediyelerde Kültür Ve Eğitim Faaliyetleri.....	103

4.2.1.Kültür Ve Belediye.....	103
4.2.2.Belediyelerin Kültür Ve Eğitim Hizmetleri.....	106
4.2.2.1. Kültür Merkezleri.....	106
4.2.2.2. Kütüphane, Kitap, Dergi, Broşür Ve Müze Hizmetleri.....	106
4.2.2.3.Kültür Gezileri.....	107
4.2.2.4. Sinema Ve Tiyatro Etkinlikleri.....	107
4.2.2.5. Sanat Ve Meslek Edindirme Kursları.....	108
4.2.2.6. Diğer Kültür Ve Sanat Faaliyetleri.....	113
4.3.Belediyelerde Sportif Faaliyetler.....	113
4.4. Sosyal Belediyecilik Uygulamalarının Temel Sorunları Ve Çözüm Önerileri.....	114
SONUÇ	117
KAYNAKÇA	123

KISALTMALAR:

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DİKASUM	: Diyarbakır Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
DİSK	: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ICP	: Uluslararası Karşılaştırma Programı
IULA-EMME	: Uluslararası Yerel Yönetimler Birli
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İGEP	: İç Göç Entegrasyon Projesi
İŞKUR	: İşçi Bulma Kurumu
KİPTAŞ	: İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBD	: Türkiye Bilişim Derneği
TÇV	: Türkiye Çevre Vakfı
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TODAİE	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1 Fransa’da Yerel Yönetimler Ve Merkezi Yönetimin Yetki Ve Görev Paylaşımı.....	35
Tablo 4.1 Belediye Projeleri Kredileri.....	84
Tablo 4.2 Büyükşehir Belediyelerinin Yaygın Eğitim Faaliyetleri.....	112

1. GİRİŞ

Sosyal politika sosyal hizmetleri ve sosyal devleti inceleyen bir bilim dalıdır. Genel anlamda sosyal adalet ve sosyal adaletin politika ve toplumla olan ilişkilerini incelemektedir. Sosyal sorunlar ve etkileriyle ilgilenmekte bu sorunlara barışçıl yollardan çözümler bulmaktadır. Sosyal politika İkinci Dünya Savaşı sonrası önem kazanmıştır ve refah devletlerinin temel aracı haline gelmiştir.

Sosyal devlet anlayışı sonucu, sosyal politikalar, devletin eğitim ve sağlıktan, konut, sosyal güvenlik, çevre, istihdam, gelir dağılımı ve çalışma koşullarının düzenlenmesine kadar birçok konuda geniş bir uygulama alanında hızla gelişmiştir. 1945–1975 yılları arası, sosyal devletin altın çağı olarak nitelendirilmiş, bu dönemde pek çok ülkede gelir eşitsizliğini önemli ölçüde azaltacak politikalar benimsenip, bu politikaların uygulanabilmesi için giderek artan kamu harcamaları gerçekleşmiştir.

Kamu yönetiminin bir parçası olan yerel yönetimler, mahalli sınırlar içinde yaşayan halkın bölgesel nitelikteki hizmetlerini yerine getirmekte görevli olan kuruluşlardır. Yerel yönetimler hem merkezi idarenin bir alt birimi ve hem de yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılayacak olan hizmetleri üretmektedir. Yerel yönetimler, sosyal politikaları, sosyal hizmetleri, mahalli sorumluluğa sahip olarak yerine getiren ve topluma en yakın olan kamu yönetim birimleridir.

Sosyal belediyeciliğin sosyal politika kadar kültür politikaları da önemli bir konudur. Kültür merkezlerinin açılması, kütüphane, kitap, dergi, broşür ve müze hizmetleri, kültür gezileri, sinema ve tiyatro etkinlikleri ve diğer sanat etkinlikleri ile sportif faaliyetler belediyelerin kültür politika uygulamalarıdır.

Çalışmanın ilk bölümünde tezin problemi, önemi, amacı, hipotez ve varsayımları, sınırlılıkları ve yöntemi ele alınmıştır. İkinci Bölümde sosyal politika bilimine giriş yapılarak, tanımı, doğuşu ve uygulama alanı ile liberal ve sosyalist bakışla sosyal politika konuları işlenmektedir. Ayrıca dünya’da ve Türkiye’de sosyal

politikaların tarihçesi dönem dönem incelenerek ele alınmıştır. Üçüncü bölüm de ise sosyal belediyeçiliğin tanımı, işlevleri ve anlayışı ele alınmıştır. Dünya’da ve Türkiye’deki sosyal belediyeçilik uygulamaları ve belediyeler açısından önemi işlenmektedir. Belediyelerde sosyal politika kanunları, sosyal belediyeçiliğin göç ve kentsel yoksulluk, yüksek işsizlik karşısında aldığı önlemler ile kadınlara, özürllülere, yaşlılara ve sokakta çalıştırılan çocuklara yönelik sosyal politika uygulamalarının zorunlu kılınan nedenler incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise sosyal belediyeçiliğin uygulama alanları araştırılmıştır. Bu bölümde sosyal belediyeçiliğin uygulama alanlarından olan kültürel faaliyetler ve sportif faaliyetler incelenerek bu alanda belediyelerin yapmış oldukları çalışmalar üzerinde durulmaktadır.

1.1.Tezin Problemi

İş ilişkileri kavramı insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen işçi kavramının ortaya çıkışı 18. yüzyılda Sanayi Devrimi’yle birlikte olmuştur. Sanayi Devrimi’ne kadar olan süreçte kırsal alanlarda aile merkezli bir iş hayatı mevcuttur. Tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sağlayan kırsal nüfusun Sanayi Devrimi ile birlikte kentlere göç ederek fabrikalarda çalışmaya başlaması yeni bir toplumsal kesimin doğmasına neden olmuştur. Vasıfsız olarak çalışan bu kesim işverenin direktifleri doğrultusunda hiçbir güvenceye sahip olmayan koşullarda çalışmaya başladı.

Hızlı sanayileşme sonucu iş piyasasında oluşan rekabet koşullarına ayak uydurmak için, işveren kesimi karını artırarak yeni yatırımlar yapmak için bir yandan işçi ücretlerini indirirken bir yandan da çalışma saatlerini artırmaya başlamıştı. Kadın ve çocuk işçilerinde iş hayatına katılması, işçi aileleri ortaya çıkardı. Çocuk ve kadın işçiler daha düşük ücretle çalışıyor olmaları erkek işgücünün işlerini kaybetmelerine neden oluyordu.

İşsizlik, yoksulluk, kötü çalışma koşulları, ahlaki bunalımlar, kadın ve çocukların sanayi alanında vahşice kullanılmaları giderek tartışılan bir hale gelmişti. İşçi örgütlenmeleri ve direnişleri bu dönemde ortaya çıktı. İş bırakmalar, mesleki dayanışmaların işveren üzerinde etkili olmaya başladığı bu dönemde işçi sendikaları

örgütlendi. Takip eden süreçte işveren sendikaları kurulmak ve örgütlenmek zorunda kaldılar. İşçi, kadın ve çocukların korunması konusunda yaşanan sıkıntıların artması devletin müdahalesini kaçınılmaz hale getirdi. İlk çıkan kanunlar çalışma süreleri, kadın ve çocukların korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi konularda oldu.

Devam eden süreçte 1929 ekonomik buhranı, dünya savaşları, kente nüfusunun büyük oranlarda artması, yaşlı nüfusun artması, aile içi sıkıntıların artması vb. sıkıntılar sonunda sosyal politikalara olan ihtiyaç giderek artış gösterdi. Bu süreçte yerel yönetimler artan sorunlara ilgisiz kalmayarak sosyal alanda yaptığı çalışmalara hız verdi.

Türkiye’de 1950’li yılların ortalarından itibaren kendini hissettirmeye başlayan şehirleşme süreci, 1960’lı yıllarda hızlı bir tempoya bürünmüş, nüfus artışı ve göçler şehirleri ve yönetimlerini önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Köylerde yaşayan nüfusun klasik yöntemlerle çözüm ürettiği sorunlara kent yönetimleri çözüm üretememiştir. Merkezi hükümetlerin yetersiz kaldığı alanlarda yerel yönetimler devreye girerek bu alanlarda çözüm üretme yollarını aramışlar fakat şehirlerin nüfusunda ki hızlı artış belediye önceliklerinin sosyal politikalardan ziyade temel kentsel altyapı ve hizmetlerinin karşılanmasına doğru yöneltmiştir. Klasik belediyecilik anlayışı çerçevesinde belediyeler genellikle asfalt, kaldırım, çöp toplama, işyeri ruhsatları vb hizmetleri yerine getirmeye çalışmışlar, kentlerin sosyal ve kültürel kalkınmasında etkili politikalar üretememişlerdir. Diğer bir ifadeyle kentsel yoksullukla mücadele, eğitim faaliyetleri, sağlık faaliyetleri çevrenin korunması alanlarında etkin bir rol üstlenememişlerdir. Bugün dahi devam etmekte olan kaynak sorunu nedeniyle belediyeler kentsel hizmetleri yerine getirmekte zorlanmışlar ancak su, kanalizasyon, kaldırım, asfalt gibi hizmetleri kısmen yerine getirebilmişlerdir.

1950’li yıllardan itibaren 1580 Sayılı Yasa ile belediyelere verilmiş olan birçok sosyal ve kültürel içerikli görev hızlı kentleşme, göç, vb sorunlarla karşı karşıya kalan belediyeler tarafından kaynak yetersizliği nedeniyle yerine getirilememiştir. Bu dönemde eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında bazı belediyeler azda olsa başarılı projelere imza atmıştır. Kentsel yoksulluk, gecekondulaşma, işsizlik vb

birçok sorun 1990lı yıllardan itibaren kentte yerel yönetimleri ve özellikle belediyeleri yeni bir yönetim anlayışına mecbur bırakmıştır. Türkiye’de belediyelerde sosyal refah ve sosyal politika alanında 1990’lı yıllarda başlayan bu yeni süreç artık sadece büyükşehirlerde değil tüm belediyelerde imkânları nispetinde devam etmektedir.

Hızlı kentleşmenin getirdiği sorunların gözle görülür bir biçimde artmaya başladığı 1990’lı yıllarda Büyükşehir belediyelerinin görev fonksiyonlarında büyük bir artış meydana gelmeye başlamıştır. Özellikle İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri klasik belediyeçilik anlayışının dışından eğitim, sağlık, konut alanlarında önemli hizmetler üretmeye başlamışlardır. Dezavantajlı gruplara, kadınlar yaşlılar, özürlüler, yoksullara yönelik olarak hizmet veren yeni birimler kurmuşlardır. Bu dönemde başlayan sosyal belediyeçilik anlayışı değişik belediyelere örnek teşkil etmiş ve artarak devam etmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında hizmet yelpazesini daha da genişleten belediyeler yukarıda saydığımız hizmetlerin yanında istihdam, çevre, kentin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi konusunda da sorumluluk almaya başlamıştır. Büyük kentlerde sosyal yardımlarla başlayan sosyal belediyeçilik anlayışı, ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmadan sorumlu belediyeçilik anlayışına doğru bir dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Bu kapsamda belediyeler kentleşme sürecinde yaşana kültürel kalkınma, ekonomik kalkınma konusunda üstlendikleri yeni roller gereği önemli hizmetler yapmaya başlamışlardır. Büyük kentlerde başlayan bu yeni süreç zamanla daha küçük ölçekli belediyelerde de kendini hissettirmeye başlamıştır. Bugün Türkiye’ de birçok belediye bu alanda henüz derli toplu olmasa da çalışmalar yapmaktadır.

Hızlı kentleşme, göç, işsizlik, yoksulluk gibi sorunların artması yerel yönetimlere bu konuda çalışmalar yapmayı kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu kapsamda özellikle büyükşehirlerde yerel yönetimler örnek uygulamalar ortaya koymuşlardır.

Bu bilgiler ışığında tezimizin problemi “Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlamında neler yapılmaktadır. Sosyal yardımlarla başlayan süreç zaman içerisinde ekonomik ve kültürel ve sosyal alanda hangi noktaya gelmiştir.

1.2. Tezin Amacı

Bu çalışmanın amacı; sosyal politikaların iyi birer uygulayıcısı olan belediyelerin yıllar içerisinde sosyal politika uygulamalarının hangi noktalara ulaştığının araştırılmasıdır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- Sosyal belediyecilik nedir? Sosyal belediyecilik alanında belediyeler neler yapmaktadır?
- Belediyelerin yeni sosyal politika alanları nelerdir?
- Belediyelerin sosyal politika alanına artan eğilimlerinin sebepleri nelerdir?
- Sosyal belediyeciliğin 2000’li yıllardan itibaren dönüşmesi ve ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmadan sorumlu belediyecilik anlayışı kapsamında üretmeye başladığı hizmetler nelerdir?
- Bu kapsamda yapılan örnek çalışmalar hangileridir?

1.3. Tezin Önemi

Türkiye’de batı tarzında ilk belediye idaresi yaklaşık 150 yıl önce kuruldu. Batı tarzı belediyeler kurulmadan önce beledi hizmetler Osmanlıda geleneksel kurumlar olan kadılık, lonca, vakıf gibi kurumlar tarafından yerine getirilmekteydi.

Türkiye ilk belediyenin kurulmasında günümüze kadar geçen sürede beledi hizmetler artarak devam etmiş ilk belediyeye yayınlanan nizamname ile verilen vergileri ve resim toplamak, zorunlu ihtiyaç maddelerinin teminini kolaylaştırmak, narh koymak, pazar denetimi ve ölçü tartı denetimi yapmak, temizlik hizmetlerini yürütmek, yol ve kaldırımların bakım ve onarımı yapmak¹ gibi hizmetler 1990’lı yıllara kadar neredeyse değişmeden devam etmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde artan kentsel nüfus ve beraberinde ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk, farklı kültürlerin bir arada yaşama zorunluluğu gibi nedenlerle belediyelerin sosyal politika alanında sorunluluklarını artırmıştır. Merkezi yönetimin sosyal hizmet alanında yetersiz kalması da belediyeleri

¹.İlber Ortaylı, **Tanzimat’tan Sonra Mahalli idareler 1840–1878**, Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1974, s. 117

bu alanda aktif olmaya zorlamaktadır. Yine 2000’li yıllarda yapılan yasal düzenlemeler sosyal ve kültürel uygulamaları belediyelerin görevleri haline getirmiştir.

Bu çalışmada Türkiye’de sosyal belediyeçiliğin gelişimi sürecini inceleyerek belediyelerin 1990’lı yıllara da başlayan yeni belediyeçilik anlayışının geldiği noktayı aydınlatarak gelecekte bir yerel yönetim kuruluşu olarak belediyelerin hangi noktaya doğru gittiği konusunda bir tez ortaya koymaktır. Konuyla alakalı olarak yapılan çalışmalar olmakla birlikte bugüne kadar yapılan çalışmalar genelde bir belediyenin uygulamalarıyla sonuca ulaşmışlardır. Biz bu çalışmamızda hem sosyal politikaların sürecini hem de sosyal belediyeçiliğin Türkiye’de ki izlerini sürerek bir geline noktaı aydınlatarak gelecekte nasıl bir sosyal belediyeçilik sorusuna ışık tutmaya çalıştık

1.4. Tezin Varsayım Ve Hipotezleri

Türkiye’de gerek Büyükşehir belediyeleri ve gerekse ilçe ve belde belediyeleri sosyal yardımlarla başlamış oldukları sosyal belediyeçilik çalışmaları kapsamında yıllar içerisinde bu alanda harcamalarını ve hizmet çeşitliliklerini artırmışlardır. Gelecekte bu hizmet çeşitliliğinin daha da artacağı bugün merkezi hükümet tarafından yürütülen birçok sosyal hizmetin yerel yönetimlere bırakılacağını düşünerek tezimizin hipotezi;

- Yerel yönetimler mahalli düzeydeki kamu hizmetlerinin halka doğrudan ve etkin olarak sağlanmasında ki başarılarından dolayı yerel sosyal hizmet ve sosyal yardım noktasında görev sorumlulukları her geçen gün artmaktadır.
- Gelişmiş ülkelerde sosyal politika uygulamaları halka en yakın yönetim birimleri olan belediyeler tarafından planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu ülkelerde belediyeler kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasında etkin bir rol üstlenmektedir.
- Türkiye’de belediyeler, ancak, 1990’lı yıllardan sonra kentlerin sosyal ekonomik ve kültürel kalkınması alanında kapsamlı görev üstlenmeye başlamıştır.

- Merkezi yönetim yapılan kanuni değişikliklerle yerel yönetimlere önemli sosyal sorumluluklar yüklemiştir.
- Türkiye’de yerel yönetimlerde örnek sosyal politika uygulamaları vardır. Bu örnek çalışmalar gelişmiş ülkelere örnek olacak seviyede uygulanmaktadır.

1.5. Tezin Sınırlılıkları

Sosyal politikaların dünyada ve Türkiye’de tarihsel süreci genel hatlarıyla incelenmiştir. Buradan hareketle Ülkemizde sosyal politika uygulamalarının yerelleşmesi kapsamında belediyelerin bu alanda yapmış oldukları hizmetlerin tarihsel süreci araştırılmıştır. 1990’lı yıllarda başlayan sosyal belediyeçilik kapsamında belediyelerin üretmiş oldukları yeni hizmetler tespit edilerek konuyla alakalı olarak öne çıkan çalışmalar incelenmiştir. Sosyal belediyeçiliğin bir alanı olarak görülen kültürel belediyeçilik ayrı bir araştırma konusu yapılarak, bu alanda belediyelerin yaptıkları çalışmalar incelenmiştir.

1.6. Tezin Yöntemi

Araştırmada kullanılan veri toplama tekniği literatür taraması ve mülakat çalışması olarak belirlenmiştir. Araştırma konusu ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak gerekli veriler toplanmıştır. Literatür taramasının kapsamında kitap, tezler ve süreli yayınlar, belediyelerin dergi, bülten ve faaliyet raporları ve internet sitelerinin yanı sıra ilgili konuda yayımlanmış kanun ve yönetmelikler, kararname ve genelgelerden yararlanılmıştır. Bu aşamada Üniversite ve belediye kütüphanelerinden, Belediyelerde görev yapan ilgili yöneticilerden ve çalışanlardan faydalanılmıştır. Yapılan anket çalışmasında gerekli veriler toplandıktan sonra değerlendirmeler yapılmış ve bu değerlendirmeler bir bütünlük içinde yorumlanmıştır.

2. SOSYAL POLİTİKA

Batı toplumunun çehresi toplumsal reformlarla değişmiştir. Temel hak ve özgürlükler, sosyal, ekonomik hak ve özgürlüklerle gelişmiş, işçi sınıfının siyasal hakları güçlenince demokrasi içinde kalarak toplumu değiştirme gücüne sahip olmuşlardır. Bu gelişmelerle işçi sınıfını toplumla uzlaştırmaya yarayan ve başta sosyal güvenlik hakların olduğu sosyal hakların genişlemesi sağlanmıştır. Bu durum toplumun diğer kesimlerinde de yaygınlaşmıştır. Dar bir kapsamı ve anlamı olan sosyal politika giderek hem daha geniş kesimleri etkilemekte hem de nitelik değiştirerek geniş anlamda bir sosyal politika uygulamasına dönüşmektedir.²

2.1. Sosyal Politikaya İlişkin Genel Bilgiler

2.1.1. Sosyal Politikanın Tanımı

Sosyal politika geçmişten günümüze kadar farklı şekillerde tanımlanabilmiş ise de her zaman geçerli olabilecek bir sosyal politika tanımının yapılabilmesinin güç olduğu varsayılmaktadır. Çünkü sosyal politikanın tanımı yapılırken kullanılan kavramlar ve bu kavramlara yüklenen anlamlar daha çok yaşanan dönemlere has koşullarla şekillenir. Zira sosyal politikanın ortaya çıktığı zamanlarda sosyal politikanın kapsamını daha dar olarak işçiler, hedeflerini ise bu işçilerin çalışma koşulları ve ilişkileri yönünden korunması oluşturuyordu. Oysa günümüzde sosyal politikanın kapsamı ve hedefleri sadece işçi sınıfı ve ilişkileri değil tüm toplumu ve sosyal sorunları içermektedir. Artık günümüzde sosyal politika sadece belli bir sınıfın korunması şeklinde algılanmamakta bir toplum politikası olarak daha geniş bir alan ve içerik taşımaktadır.³

Bazı yazarlar sosyal politikayı bir bilim niteliğinde tanımlamaktadır. Örneğin Cahit Talas'a göre “sosyal politika ekonomi biliminin tarafsız işleyen yasalarını

² Meryem Koray, **Sosyal Politika**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2000, s. 12

³ Sami Güven, **Sosyal Politikanın Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2001, s. 16.

düzeltilici ve kapitalist toplum düzeni içinde sınıfsal savaşların nedenlerini çözmeye dönük önlemler ve politikalar öngören bir denge, uyum ve barış bilimidir.”⁴

Bunun gibi Altan’da sosyal politikayı toplumun ekonomik olarak güçsüz, çalışan ve özel olarak, bakım, yardım, gözetim ve destekleme ihtiyacı duyan kesimlerin ve grupların karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri olumsuzluklara karşı uygun şekilde korunmalarına yönelik kamusal politikaları konu alan bir sosyal bilim dalı olarak tanımlamaktadır⁵

Sosyal politika ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan güçlü olmayan kişi ve kesimleri korumak piyasa ekonomisi yasalarının meydana getirdiği sosyal adaletsizlik ve eşitsizlikleri en aza indirmek amacıyla izlenecek politikaları aynı zamanda tek ya da iki yanlı araçlarla alınacak önlemleri yapılması gerekli hukuksal değişiklikleri ve düzenlemeleri inceleyen disiplinler arası bir sosyal adalet bilimidir.⁶

Koray ve Topçuoğlu, sosyal politikayı belli bir dönemde bir ülkenin ekonomik olanakları dâhilinde maddi açıdan sosyal imkânları kapsamında kültürel yaşam koşullarının değişmesi ve düzelmesi amacıyla ulusal düzeyde alınan önlemler bütünü olarak tanımlar⁷. Buğra’da sosyal politikayı insanların özgür ve eşit haklara sahip kişiler olarak topluma katılmalarının yollarını araştıran bir alan olarak ifade eder⁸. Sosyal politika çıkarları ile uyuşmayan sınıflar arasında yükselen tartışmaları önleyerek, toplumsal uyum sağlamak ve bunu garanti altına almak şeklinde de tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile sosyal politikanın bir bilim ve uygulama alanı olarak değişik biçimlerde anlatıldığı ve sosyal politika tanımlarının yaşanılan döneme göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle sosyal politikanın süreçleri uygulamaya konulduğu dönemler itibariyle incelemek daha doğru olur. Çünkü sosyal politikayı toplumsal ve tarihsel bir olgu olarak görmek gerekmektedir.

⁴ Cahit Talas, **Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Ankara: Bilgi Yayınları, 1992, s. 19.

⁵ Ömer Zühtü Altan, **Sosyal Politika Dersleri**, No 185, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 4.

⁶ Mesut Gülmez, **Türkiye’de Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi**, I.Ulusal Sosyal Politika Kongresi: Yaşam Boyu Sosyal Koruma, DISK, Ankara: 2004, s. 60.

⁷ Koray, s. 12.

⁸ Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, **İktisat, İşletme ve Finans, Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın**(Sosyal Politika Forumu), yıl 20, sayı 227, 2005, s. 26.

Aynı zamanda Kleinman'a göre ulusal bilinci pekiştirmekte sosyal politikaların ulusal düzeyde üstlendiği önemli rollerden biridir. Sosyal politika daha çok dayanışma hissi ya da bir kimlik yaratmak için kullanılabilir. Sosyal politikaların gelişimi ve genişlemesi ulusal refah devletinde ulusun kilit kısmını meydana getirmektedir.⁹

Sosyal politika bütün toplumun çıkarlarını korumak üzere çeşitli hizmetleri yerine getirme yükümlüğünden ortaya çıkmıştır. Bütün devletlerin amacı ülkelerin büyümesini gerçekleştirmek ve refahını sağlamaktır. Her ülkenin ana hedefi olan büyümenin planlı olarak gerçekleştirilmesi veya dengeli olarak sağlanması ve bölgeler arası refah eşitsizliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Büyümeyi gerçekleştirmede sadece ekonomik değil sosyal boyutta önem taşımaktadır Sosyal sorunların çözümü kalkınmayı sağlamakta bu noktada sosyal politikalar devreye girmektedir. Sosyal politika gelir dağılımının nasıl olması gerektiğini de inceler örneğin gelirler politikası çerçevesinde ücretlerin fiyatlara uydurulması gerektiğini, ücret politikası dahilinde adil ücret, askeri ücret, sefalet ücreti gibi kavramlarla olması ve olmaması gereken durumları izah eder.¹⁰

Sosyal politika önlemlerinin kapsamını belirlediği ekonomik kaynakların seviyesi için sosyal politika önlemleri kaynakların kapasitesine göre düzenlenmekte ve mal kaynaklarının harekete geçirilmesiyle ilerlemektedir. Maliye politikası maliye araçlarının miktar ve bileşiminde yapılan düzenlemelerdir. Devletin kaynaklarının bir bölümü işsizliği önlemek ve enflasyonla mücadele etmek amacıyla kamu kesimine aktarılır. Kamu harcamalarının ve vergilerin toplam tutarının belirlenerek bütçe açığı ya da fazlasıyla ilgilenmekte nicel bir özellik taşımaktadır. Araçlar gelir (vergiler), yatırımlar ve transfer harcamaları olabilen hükümet ve yasama organınca belirlenen politikadır.¹¹

⁹ Mark Kleinman, **Kriz mi, Ne Krizi Avrupa Refah Devletlerinde Süreklilik ve Değişim, Sosyal Politika Yazıları**, (Derleyen: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder), İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, s. 165.

¹⁰ Güven, s. 48.

¹¹ Erhan Arda, **Ekonomi Sözlüğü**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2002, s. 576.

Sosyal politika; yoksullar, yaşlılar, engelliler, hastalar, kadın ve çocuklar gibi toplumda kendi kendine bakamayan birey ve gruplar için daha fazla faydanın sağlanmasında ki araçtır. Bir politikanın sosyal politika olarak nitelendirilebilmesi için şu iki unsura sahip olması gerekir. Birincisi zenginden fakire gelir transferinin gerçekleşmesi, yani gelirin yeniden dağılımı, ikincisi ise refah düzeyini yükseltici nitelikte olmasıdır. ¹² Birçok tanımı yapılan sosyal politikanın bazı unsurlarının ortak olduğu görülmektedir. Bunlar, refah düzeyini yükseltici politikalar olması, ekonomik amaçlarının yanı sıra ekonomi dışı amaçlar içermesi ve toplumda ki yoksullara ve avantajsız gruplara doğru gelirin yeniden dağılımını hedeflemesidir. ¹³ “Sosyal Politika” statik ve formel olmaktan fazla, dinamik bir karaktere sahip bir bilim dalıdır. ¹⁴

2.1.2. Sosyal Politikanın Doğuşu

Toplum refahının bir vasıtası olan iktisadi faaliyetlerin var olduğu günden itibaren başladığına inanmak zorunda olduğumuz sosyo-politik faaliyetler eylem ve fikir düzeyinde insanlık tarihiyle beraber gelişmişlerdir. ¹⁵ İnsanlığın var olduğu günden bu tarafa tarımın, ticaretin olduğu her yerde, tarlada, kervanlarda, gemilerde, inşai faaliyetlerde çalışan bir işçi sınıfı her zaman olmuştur. Bu nedenle sosyal politikanın temelleri ilk çağlara kadar dayanmaktadır. Modern anlamda sosyal politikanın temelleri ise sanayi devrimiyle birlikte atılmaya başlanmıştır. Sanayi devrimiyle birlikte fabrikalarda sağlıksız koşullarda çalışmaya başlayan işçi sınıfı, modern anlamda sosyal politikanın ilk çalışma konusu olmuştur. Yine sağlıksız fabrika koşullarında çalışan kadınlar, çocuk işçiler, iş saatleri, işçi hakları vb konular sosyal politikanın çalışma alanları olmuştur.

Sosyal politikanın doğuşu ve gelişmesini ulusal devlet ve demokrasi ile endüstrileşme çok yakından ilgilendirmektedir. Hem söz konusu toplumsal sorunların ortaya çıkışı hem de sosyal sorumluluğa ulaşmasında endüstrileşme ulus devlet ve demokratik hakların güç kazanması önemli rol oynamaktadır. Gerçekten sosyal

¹² Halil Yunus Ersöz, **Sosyal Politikalarda Yerelleşme**; Çerçeve Dergisi, Müsiad, 2009, s. 82.

¹³ Richard Morris Titmuss, **Social policy, An introduction**, (Ed. Brian Abel-Smith-Kay Titmuss, London, George Allen- Unwin Ltd. 1974, Aktaran: Halil Yunus Ersöz, Sosyal Politikalarda Yerelleşme; Çerçeve Dergisi, 2009, s. 82.

¹⁴ Ali Çubuk, **Sosyal Politika Ve Sosyal Güvenlik**, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayın No:21, 1983, s. 5.

¹⁵ Çubuk, s. 27.

politikanın doğması için öncelikle bir ulusa dayalı, yasallığını hukuktan alan egemenliğin halkta olduğu modern bir devletin doğması gerekmiştir. Çünkü böyle bir ortamda bireylerin hakları ve taleplerinin önemi devlet için toplumsal uzlaşma ve dayanışmayı sürdürmenin gerekliliği söz konusu olur. Diğer yandan endüstrileşmeyle gelen büyük boyutlu sorunlar ve bunlara karşı işlevsiz kalan geleneksel kurumlarda devletin bazı kurumsal ve yasal düzenlemelerle geleneksel kurumların yerini almasını gerektirmiştir. Özellikle devletin bu sorunlar karşısında seyirci rolden çıkması demokratik hakların gelişmesiyle olmuş ve demokratik hukuk devletinden sonra bir de sosyal devlet anlayışı gelişmiştir.¹⁶

Kazanılan temel hak ve özgürlüklerinin örgütlenme ve siyasal haklar konusunda gelişmesi, kişilere sadece klasik özgürlükler sağlayarak onların zorunlu maddi gereksinimlerini karşılamayı görev edinen liberal devlet anlayışının terk edilmesine neden olmuştur. Devlet sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik alanında çeşitli hizmetler üstlenerek klasik fonksiyonlarının dışında yeni görev ve sorumluluklar almıştır. Daha sonra bu hizmetlerin yanında işveren konumunu kazanmış ekonomik gelişmeye destek olarak toplumsal refahın artırılmasını sağlamıştır. Devletin üstlendiği sosyal ve ekonomik fonksiyonlar yasalarla ve anayasa ile düzenlenmiştir.¹⁷

Devletin sağladığı değişim devletin bir sosyal politika uygulayıcısı olarak müdahalesini sadece hakların gelişimi olarak görmek mümkün değildir. Devletin bir düzenleyici olarak rolünü perçinleyen olaylar sanayi devriminin ağır çalışma şartlarına yönelik kilisenin verdiği tepkiler, kirli rekabetin önlenmesine yönelik ekonomik gerekçeler, savaş tehditlerinden kaynaklanan askeri nedenler, siyasal ve kültürel nedenler olmuştur.¹⁸

Devletin hem sosyo-ekonomik düzenden kaynaklanan eşitsizliklerin ve sorunların arttığı, hem de hak ve özgürlüklerin geliştiği dönemde sosyal dayanışma ve uzlaşmayı sağlayacak bir rol üstlenmek zorunda kaldığı görülmektedir. Bu nedenle batı

¹⁶ Alper Topçuoğlu, ve Meryem Koray, **Sosyal Politika**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1995, s. 4.

¹⁷ Aysen Tokol, **Sosyal Politika**, Bursa: Vipaş Yayınları, 2000, s. 7.

¹⁸ Orhan Tuna, **Sosyal Siyaset**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1964, s. 197.

toplumları toplumsal uzlaşmaya üç temel noktada varmıştır. Demokrasi, kapitalist ekonomi, sosyal(refah) devleti ya da batı toplumlarında toplumsal uzlaşma bu üç ayağa oturtulmuştur denilebilir. Sosyal devlet ayağında sosyal güvenlikten ücret politikalarına geçlerden yaşlılara kadar uzanan bir dizi önemli sosyal politika uygulaması vardır. Bu politikaların bütünü toplumsal dayanışmayı sürdürmeyi ve toplumda eşitlik, adalet, güvenlik kavramlarının ayakta kalmasına yarar.¹⁹

2.1.3. Sosyal Politika Uygulama Alanı Olarak Genişliği

Klasik Devlet görüşünün katı bir şekilde uygulandığı devirlerde toplumsal gruplar arasında ki ilişkiler kendi seyrine bırakıldığından dolayı başlangıçta sosyal politikanın alanı dar tutulmaktaydı. Fakat sanayileşmenin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde fakirliğin giderek artması ve genel bir görünüm kazanması, sadece fakirleri değil müreffeh kesimleri de tehlikeli bir sosyal ortama doğru sürüklemiştir. Bu dönemde artan sosyal huzursuzluk, sadece gelirlerin dağıtılmasıyla çözülecek bir durum olmaktan çıkmıştır. “Daha adil, daha düzenli ve istikrarlı bir toplum yaratabilmek için adaleti yalnız kazanılmış gelir ve hizmetlerin dağılımında değil, aynı zamanda kazanılacak gelir ve hizmetlerin dağılımında da sağlamanın gerekliliği duyulmuş ve bu düşüncenin sonucu olarak, sosyal politikanın bütün toplumun kazanılmış ve kazanılacak gelir ve hizmetlerinde sosyal adaleti sağlama eğilimine girerek, faaliyet sahasını toplumun boyutları çapında genişlettiği görülmüştür”.²⁰

Sosyal politika uygulamaları ile refah devletinin ortaya çıkışı ve gelişmesi arasında yakından bir ilişki bulunmaktadır veya sosyal hakların gelişmesi ve bu sosyal hakları yaşama geçiren sosyal politika uygulamalarının sonucunda refah devletine ulaşabildiğimizi söyleyebiliriz. Fakat refah devleti daha çok bireylerin maddi refahı ve güvencesi üzerinde odaklandığından sosyal politika uygulamalarının refah devleti kavramını aşan özellikler taşıdığı göz önüne alınmalıdır. Gerek sosyal politikalar gerekse refah devletinin öncelikli olarak hedefi ekonomik eşitsizlikleri gidermek ve azaltmaktır. Ancak bugün sosyal politikanın hedefi yalnız maddi koşulları değiştirmek

¹⁹ Topçuoğlu ve Koray, s. 4.

²⁰ Çubuk, s. 24.

ve iyileştirmek değil kültürel ve sosyal koşullarında gelişmesini sağlamaktır. Kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik politikalar buna örnek olarak verilebilir. Ekonomik yetersizlikler kadın erkek eşitsizliğinin temeli olarak görülse de bunun kültürel dayanaklı olduğu açıktır. Bu nedenle sadece kadınların istihdam imkânlarını geliştirmekle bu eşitsizlik giderilemez. Bu ancak küçükten bu yana insanlara verilen kadın-erkek rollerine ilişkin algılamalarının giderileceği bilinmektedir. Bunun gibi çevre korunmasına ilişkin politikalarda çevre kirliliği her ne kadar endüstrileşme büyüme sonucu görülse de yalnızca ekonomik politikalarda yapılacak değişikliklerle çözülemeyeceği apaçık ortadadır. Çevre kirliliğinin ortadan kalkabilmesi için insanların yaşama biçiminin tüketme alışkanlıkları, konut politikaları gibi çeşitli sosyal ve kültürel olgusunun değişmesi gereklidir. Henüz hiçbir ülkede sosyal politika bu şekilde bir çevre politikası içermemektedir. Gelecekte bu konuda gelişmeler olacağını gösteren işaretler görülmektedir. Sonuç olarak sosyal politika ile refah devleti arasında farklılıklar olsa da bu sorun alanlarında gelişen sosyal politikaların yine refah devletinin güçlendiği toplumlarda ortaya çıktığını da gözden kaçırılmamaktadır.²¹

Refah devletinin tanımı şu şekilde yapılabilir: “bireylere ve ailelere askeri bir gelir güvencesi veren onlara sosyal güvenlik olanakları sağlayan, onları toplumsal tehlikelere karşı koruyan toplumsal konumlarına bakılmaksızın tüm vatandaşlara sağlık, eğitim, konut gibi sosyal hizmetler alanında belirli bir standart getiren devlettir.”²² Tüm bu alanlar sosyal politikanın önemli uygulama alanlarıdır. Askeri geçim indiriminin uygulanması, yoksulluğa ve işsizliğe karşı mücadele sosyal güvenlik sistemi ve sosyal yardımlar sağlık, eğitim ve konut politikaları gibi uygulamalar sosyal politikaların temel uygulama alanlarıdır.²³

Sosyal politikanın sınıflar ve gruplar arası çıkar çatışmalarını toplum yararı barış ve sosyal adalet içinde çözme hedefi toplumsal gruplar ve bunlara yönlendirilecek hizmetler farklılaşsa da temel hedef olarak önemlidir. Buradaki sosyal adaletin

²¹ Topçuoğlu ve Koray, s. 19.

²² Peter Flora, Arnold J. Heidenheimer, **The Historical Core End Changing Boundaries Of The Welfare State**, 1990, Aktaran, Alper Topçuoğlu, ve Meryem Koray, Sosyal Politika, Bursa: Ezgi Yayınevi, 1995, s. 20.

²³ Topçuoğlu ve Koray, s. 21.

ekonomik eşitlik olduğu gelir ve servetin eşit ve adil dağıtılarak sosyal politikaların amaçlarının gerçekleştirileceği bilinmektedir.²⁴

2.2. Liberal Bakışla Sosyal Politika

18. yüzyılın ikinci yarısı liberalcilik ve onunla birlikte doğup gelişen ekonomi bilimi olayları gerçekleştirmiştir. Adam Smith'in ve David Ricardo'nun düşünceleri ile ekonomik düşünceler alanında yapılan inceleme ve çalışmalara bir tutarlılık ve düzen gelmiştir. Bu düzen içinde öncelikle kapitalist düzenin işleyiş ilkeleri görülür, sonra her toplumsal olayın bir yasası bulunduğu görüşünden yola çıkılarak, bu yasaların incelenip açıklığa çıkarılması gerektiği kabul edilir. Merkantilistler ve fizyokratlar da Liberal öğretilerden önce ekonomik artı üzerinde durmuşlardır. Merkantilistlerin ekonomik artışı lehte dış ticaret durumundan, fizyokratlarınki ise toprağa harcanan ile topraktan alınan arasındaki lehte farktan kaynaklanmakta idi. Bu ekonomik artıyı liberal düşünce de kabul etmiştir. Fizyokratların bırakınız yapsınlar düşüncesi de liberal düşünce ile gelişip yayılarak sürmüştür.²⁵

Liberal düşünce kapitalist düzenin düşünsel yapısını oluşturmaktadır. Onun sınırsız mülkiyet hakkını, emek-sermaye ilişkilerinde bağıt serbestliğini, veraset kurumunu, rekabet serbestliği ilkesini, gelir dağılımının serbest oluşum ilkesini, sunum ve istem dengesine dayanan serbest fiyat düzeneğini, uluslararası ticarete özgür ve emeğin de bir mal sayılmasını savunmaktadır. Bütün özgürlük ve bu serbestliklerin toplumda neye mal olduğunu göz önünde tutmamaktadır. Sömürü olayını, işin ağır yaşam ve çalışma koşullarının toplumlarda yaratacağı dengesizlik, huzursuzluk ve başarısızlıkların maliyetlerini ölçmeye yanaşmamaktadır. Bütün insan ilişkilerini ekonomik insan içinde kalarak düzenlemeye, değerlendirmeye çalışmaktadır. Sosyal politikayı ve devletin ekonomik, sosyal yaşama bütünleşmesini ise, kaçınılması mümkün olmayan bir kötülük olarak algılanmaktadır. Zaman içinde, liberal öğretinin katı kuralları olayların baskısı ile yumuşama yoluna girmiş, işçi sınıfının güçlenmesi, devletin sömürü ve kötülükler karşısında tarafsız kalma hakkına sahip olmadığı

²⁴ Ali Nazım Sözer, *Türkiye'de Sosyal Hukuk*, Ankara: 1994, s. 5.

²⁵ Cahit Talas, *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınları, 1992, s. 19.

düşüncesine geçerlilik ve haklılık kazandırmıştır. Demokratik siyasal rejimin benimsenmesi ve yayılması, işçi sınıfının zaman zaman siyasal güce ulaşmasını olanak vermiştir. Parlamentolarda, toplumun bu en kalabalık sınıfı, liberalizmin katılımını yumuşatmış, kapitalist sisteme ve toplumsal olaylara önem verme ve insancıl olma özelliklerini getirmiştir. Bunda, yeni öğretilerin ve sosyalist düşüncelerinde önemli rolü olmuştur.²⁶

2.3. Sosyalist Bakışla Sosyal Politika

Sosyalist düşünce içinde farklı tarzlardan bahsetmek mümkün olsa da genel bir ortaklık söz konusudur. Üretim araçlarının bireylere ait olmasının emek sahipleri açısından bir sömürü unsuru olacağı düşüncesinden hareket ederek özel mülkiyete karşı çıkmaktadır. Yerine kolektif mülkiyeti benimsemektedir. Sosyalist düşünce sistemi yaklaşımları içinde rekabet fikri yerine kolektif ya da devlet teşebbüsü ve işçi sınıfının çıkarlarına uygun bir yapılanmanın kurulması, bireyciliğin yerine toplumun önceliği gibi düşünceler mevcuttur.²⁷

Sosyalizm geçmişten günümüze felsefe, inanç, idealizm, ahlak anlayışı tarihin bir yorumu, toplumların gelişme ve oluşmalarının aşaması, halk hareketi, sınıf savaşımları, dönüşüm, insanlığı mutlu kılacak bir program, insanlığın umudu, kurtuluşu ya da toplumun ve insanın özgürlüklerini tehdit eden karanlık bir yol gibi görülebilmektedir. Demek ki, insanlar sosyalizmi kendisine göre anlamak ve anlatmaktadır. Ancak düşünceler ortaya konup tartışmalar tutku ve duygulardan arınarak yayıldıkça açıklık belirmeye başlamıştır. Prof. R. Aron'a göre sosyalizm bir efsane bir düş, olmaktan çıkmış ve gerçeğin bir parçası, niteliğini kazanmıştır". Günümüzde tekdüze bir sosyalizmden söz etmek güçtür. Bütün sosyalist düşüncelerin temelinde Marks'ın düşüncelerinin temel ilkeleri yer alır. Marks'tan önceki dönemde ise, liberal düşünceye karşı duyulan tepkilerin sosyalist düşüncelerde de çok az ortak düşünce ve görüş vardır.²⁸

²⁶ Talas, s. 20.

²⁷ Turan, Kamil,(1994), **Kooperatifçiliğin Sosyo Politik Yapısı**, Ankara: Gazi Büro Kitapevi, 1994, s. 50-51.

²⁸ Talas, s. 20-27.

Bilimsel sosyalizm, yani Marksçılıktan önceki dönemde sosyalist düşünce, tutarlı kurallara ve esaslara ulaşamamış, kimi yönleri ile gün ışığına çıkmaya başlamıştır. Bilimsel sosyalistlerden önce doğmuş ve öncü olmuş düşünceleri açıklayan ve yayanlar arasında özellikle Louis Blanc'ı, Charles Fourier'yi, Robert Owen'i, Saint-Simon'u ve Saint-Simon'cuları, J. Proudhon'u gözlemlenmektedir. Bunların yanında İngiltere'de doğmuş ve daha çok gelir paylaşımı adaleti üzerinde duran ve Fabian'cılık adı ile bilinen ılımlı bir sosyalistliği de sosyal politika açısından değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikle Saint-Simon'dan söz edelim. Saint-Simon, sanayi kavramını gelecek toplumun sanayi üzerine kurulacağını ve sanayinin önem kazanacağını söylemiştir. Parlamentocu rejim gereklidir fakat o dönün feodalizmi ile geleceğin yeni düzeni arasında bir aşamadır. Gelecek yeni düzen sanayiye dayanan bir yapıdır. Onun gözünde bu yeni düzen her türlü sınıf ayrılığına karşıdır. Kentsoylu, soylu ve din adamları sınıflarına gerek yoktur. Saint-Simon'a göre toplumda çalışanlar ve çalışmayanlar diye iki sınıf olmaktadır. Çalışmayanlar sınıfı zaman içinde ortadan kalkacak, toplum bedenen ve fikren çalışan işçiler, çiftçiler, zanaatçılar, bilginler, artistler ve bankacılardan oluşacaktır. Bunlar arasında ancak yeteneklerine göre bir fark söz konusu olabilecektir. Yeni sınıai toplumda herkes topluma verdiği ölçüde toplumdan bir şey alabilecektir. Temelde büyük toprak sahiplerine karşı, sermaye için olumlu doğrultularda düşünmektedir. Bunların yanında Saint-Simon zaman içinde sermayenin devletin elinde birikeceğini kabul ediyor. Bir bakıma sosyal mülkiyetin oluşmasını öngörüyor. Bu düzen içinde herkes aynı fırsat eşitlikleri içinde çalışmaya koyulacak ve en çok ve en iyi çalışan bunun karşılığını alacaktır.²⁹

Öncü bir sosyalist olan Charles Fourier'da yeni düzeni şiddetle eleştirmiştir. Kapitalist düzene, özellikle onun serbest rekabet kurumuna karşı çıkmıştır. İşçilerin gittikçe büyüyen, genişleyen servete, dünyanın maddi olanaklarına katılmadıklarını, bunlardan hakça paylar alamadıklarını eleştirerek *Falanster* adı altında geniş bir üretim ve tüketim topluluğu tasarlamıştır. Bu topluluk, Fourier'nin düşüncesinde kendi kendine yetecek kâra ve yönetime işçileri de katmak yolu ile kapitalizmi ortadan kaldırmak

²⁹ Talas, s. 29.

mümkün olacaktır. Fourier Falanster'ler içinde işçilerin çalışma hakkını öngörmüş ve devletin bunu bir görev olarak üstlenmesi gereğini savunmuştur.

Öncü sosyalistler içinde sosyal politika açısından düşünceleri olan bir başka öncü de Robert Owen'dir. Yaşamı boyunca, İngiliz toplumunda işçilerin çok ağır ve insanlığı utandıracak koşullar altında çalıştıklarını görerek, bu koşulları değiştirmenin gereğine inanmıştır. Kendi işyerlerinde bunu kanıtlamaya çalışmıştır. Yatakhane ve yemekhaneler kurmuştur işçilerin sorunları ve sıkıntıları ile ilgilenmekle görevli çalışma danışmanları atamıştır. Bunlardan başka;

- Günlük çalışma süresini 12'den 10 saate indirmiş,
- 10 yaşından küçük çocukları çalıştırmamış,
- İşçilerden kesilen para cezalarını kaldırmış
- Çalıştırdığı işçi çocukların okuma-yazma öğrenmelerini sağlayacak önlemler almıştır.

Fakat bütün bu yeni uygulamalar yayılamamış, öteki işverenler emeği aşırı sömürü yollarını sürdürmüşlerdir. Bunun üzerine Owen önce İngiliz hükümetine, sonra Sanayi Devrimini yaşamakla olan öteki ülkelerin hükümetlerine seslenmiş ve işçi sınıfını koruyacak yasal önlemlerin alınmasını araştırmıştır. Görülüyor ki, bir bakıma yönetici sınıfa sığınarak toplumsal yenilikler aramıştır. Bu, bilimsel sosyalizmin kesin olarak reddettiği bir yoldur. Esasen R. Owen de umduğu desteği yönetici sınıftan ve de meslektaşlarından, başka bir deyişle öteki işverenlerden görmediği için birleşmeye ve kooperatifçiliğe dönmüştür. Çünkü Owen, bu yoldan çok önem verdiği bir toplumsal ortamın yaratabileceğine inanmıştır. Robert Owen ayrıca ve bütün yaşamı boyunca çalışma koşullarının ortak normlarını saptamak için uluslararası alanda da yoğun girişimler ve çalışmalar yapmıştır. Onun çalışmalarının yollarını izleyen öteki düşünürler, öncü sosyalistler ve uluslararası sosyal politikalarının savunucuları yeni adımlar atarak uluslararası kurumların kuruluşlarına yönelmiştir.³⁰

³⁰ Talas, s. 29–30.

2.4. Dünya’da Sosyal Politikaların Tarihsel Gelişimi

Dünya’da sosyal politikaların tarihsel süreci sanayi devrimi öncesi ve sanayi devrimi dönemi şeklinde değerlendirilmektedir.

2.4.1. Sanayi Devrimi Öncesi

Endüstri devriminden önce Avrupa’da yerel yönetimler daha çok bağımsız şehir yöneticileri biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu şehir yönetimleri, ilk çağlarda merkezden yönetimi geniş şekilde uygulayan devletlerin güvenlik ve düzeni temin edemedikleri için Ortaçağda hâkimiyetlerini derebeyleriyle paylaşmak zorunda kalmaları ile doğmuşlardır. Birçok şehir, bir prence bağlı olarak, sınırları içinde bağımsız bir yönetim, özerk bir bölge haline gelmiştir. Bazı şehirlerde halk, meclis üyelerini ve resmi görevlilerini seçme hakkı kazanmıştır. Bu dönemde şehir yönetimleri, temel kentsel hizmetlerin yanı sıra günümüzün üniter devletleri tarafından yerine getirilen önemli sosyal politika fonksiyonları üstlenmişlerdir. Su arzı, atık sistemi, yol sistemi gibi kentsel hizmetler, kadın ve çocuk emeğinin denetimi, kamu sağlığı sistemlerinin oluşturulması, okullar yoksullar ve yaşlılar için bakım imkânlarının geliştirilmesi gibi sosyal politika hizmetleri bu yöntemler tarafından karşılanmıştır. Bu dönemde yerel yönetimler sosyal politika tarihinde önemli bir yere sahip olan “Yoksulluk Yasaları”nın uygulanmasında etkin bir rol oynamışlardır. Yoksulluk yasaları ile gerek İngiltere ve gerekse ABD’de devletin sorumluluğu altındaki kamu yardım modeli devreye girmiştir. Yerel yönetimler ise merkezi devlet tarafından belirlenen yoksullukla mücadelede politikalarının yerel düzeyde uygulayıcısı olmuşlar ve sosyal politikaların sağlanmasına katılmışlardır.³¹

2.4.2. Sanayi Devrimi Dönemi

Yaygın bir sefalet ve yoksullukla aşırı kapital birikimi arasında oluşan ekonomik dengesizlikler, işsizlik ve ağır çalışma koşulları, kadın ve çocuk işçilerin sanayide acımasızca kullanımı ile bozulan aile birliği ve düzeni, ahlaki bunalımlar, fabrikalarda

³¹ Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi**, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, s. 765.

yaşanılan kanlı çatışmalar, teknolojik yönden onca göz kamaştırıcı gelişmeye karşın çalışma yaşamı ile sınırlı kalmayan ve toplumları neredeyse bir çökme noktasına getiren tüm bu olumsuzluklar, 19. yy ortalarına doğru artık tartışmasız bir açıklıkla belirginleşmiştir. Aynı yön ve biçimdeki gelişmeler, İngiltere'den sonra pek az farklılıklarla Sanayi Devrimi'nin yaşanıldığı diğer ülkelerde de sergilendi. Artık işçi sendikaları toplu mücadelelerin ilk örneklerini veriyor, geçerli ekonomi felsefesi ile kurulu hukuk düzenini kıyasıya eleştiriliyor, alternatif modeller sorgulanıyor, yeni sistemler yaratılıyordu. Yeni Liberalizm, Müdahaleci Okul, Tesanütçü Okul, Klasik Liberalizm ve kapitalist düzenin yapı değişikliği üzerine kurulu sosyalist ve kollektivist ekonomi doktrinlerinin kuramları da bu zaman diliminde yaratılıp, savunulmaya başlanmıştır.

Bu gelişmelerde, işçilerin örgütlenmelerinin de önemli bir payı olmuştur. 19. yüzyıl ortalarına doğru işçiler hak ve yararlarını ekonomik yönden daha güçlü olan işveren karşısında ayrı ayrı değil, birleşip örgütlü biçimde savunarak koruyabilecekleri anlamışlardı. Giderek güçlenen mesleki bilinçlenmeyle işçiler, sendika olarak adlandırılan kendi meslek örgütlerini kurmaya ve bu örgütler içinde yer almaya başladılar. İşveren ile anlaşamamaları halinde, bu sendikalara üye olan işçilerin topluca iş bırakmalarının, isteklerini işverene kabul ettirebilmede ne denli etkili bir araç olduğu uygulamalarla görülmüş ve bu durum sendikaların gücünü daha da çoğaltmıştır. Bu örgütlenme sürecinde, İngiltere'de Robert OWEN'in telkin ve girişimlerinin de payı olmuştur.

İlk işçi sendikaları koalisyon yasağının 1824 yılında kaldırılması ile birlikte İngiltere'de kurulmuştur. İşçi sendikalarının Almanya'da koalisyon yasağının 1861 yılında kaldırılmasını izleyerek, Fransa'da ise yine koalisyon yasağının kaldırıldığı 1864 yılından sonra kurulup, çoğalmaya başladığı görülür. Sendikaların hukuki varlıkları ise önce 1871 yılında yine İngiltere'de (Trade Union Act), ardından da 1884 yılında Fransa'da ve daha sonra da başka ülkelerde yürürlüğe konulan hukuki düzenlemelerle tanınmıştır.

İşçilerin sendikalarını kurup güçlenmeleri işverenlerin de bir araya gelerek kendi meslek örgütlerini, yani işveren sendikalarını kurmalarına yol açacaktır. İşçi sendikalarına göre daha geç kurulmaya başlayan ilk işveren sendikaları, 1890 yılında Almanya’da kurulmuştur. İşveren sendikaları, daha çok 20. yüzyılın ilk yarısında çoğalıp, gelişmiştir.³²

Atölye tipi üretim tarzının yerine, büyük makinelerin sığdırılabileceği ve pek çok işçinin istihdam edilebileceği fabrika tarzı üretim sistemi geçmiştir. Bu sistem çalışanların evlerinde ya da küçük atölyelerde kalmalarına imkân vermediğinden, çalışanların kitleler halinde fabrikalara akmalarına sebep olmuş ve yeni üretim sürecine uyum sağlamalarını zorunlu kılmıştır. Devletler; 18. yy sonlarında önce İngiltere’de, daha sonra da Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan Sanayi Devrimi’nin kendine özgü ortam ve koşulları altında, sosyal nitelikli politikalar izlemeye başlamışlardır. Devletlerin sosyal nitelikli politikalar izlemeye başladığı dönemlerde sosyal politika, Sanayi Devrimi ile birlikte doğan ve giderek çoğalan işçi kesiminin iş ilişkileri ve yaşamında korunmasını öngören ilkeler, kamusal kararlar ve uygulamalar çerçevesinde algılanmıştır.

2.5. Sosyal Politikaların Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi

Sosyal politikaların Türkiye’deki tarihsel gelişimi Osmanlı İmparatorluğu’nda Tanzimat öncesi dönem, Tanzimat dönemi ile Cumhuriyet dönemi şeklinde incelenmektedir.

2.5.1. Tanzimat Öncesi Dönemde Sosyal Politika

Osmanlı İmparatorluğu'nda çalışma yaşamını, geleneksel olarak loncalar ve gedikler düzenlenmekteydi. Zanaatın ve ticaretin her bir kolunun bir loncası oluşmuştur. Aynı işkolunda çalışanların loncalara girmeleri zorunlu idi. Osmanlı loncalarında da bir iç düzen vardır. Bu düzen içinde söz sahibi olanlar ustalardır. Bunlar, lonca kâhyasının başkanlığında düzenli olarak toplanır ve genel olarak işkolunu, mesleği ilgilendiren

³² Altan, s. 52.

konuları görüşüp karara bağlarlardı. Özellikle çalışma koşulları, meslek içi yardımlaşmalar, mesleğin haklarını ve çıkarlarını savunmak, iç uyumsuzlukları çözmek, kalfalığa ve ustalığa yükselme konuları üzerinde durulurdu.³³

Bir zanaatın çıraklığına girmek için iyi huylu ve iyi ahlaklı olmak gerekmekte idi. Çıraklığa kabul zanaatın, eşdeyimle mesleğin uluları tarafından belirlenirdi. Bir ustaya çırak verilen çocuk onun manevi çocuğu sayılırdı. Ev birliğine alınır, uzun bir öğrenme döneminden sonra gene ulular önünde sıkı bir sınav geçirir ve başarılı olduğu takdirde kalfalık düzeyine yükselirdi. Böylece, kalfalığın simgesi sayılan peştemalı bağlama hakkına erişmiş olurdu. Kalfalıkta uzun bir dönem çalışmak ve mesleğin bütün incelik ve sırlarını öğrenmek gerekmekte idi. Mesleğin niteliğine göre bazen on yıla kadar uzayan bir dönemden sonra kalfa, usta olabilirdi. Bu düzeye ulaşmak için yaptığı bir sanat yapıtını ustalara sunup beğendirmek ve ustalar önünde geçirdiği sınavda başarılı olmak gerekirdi. Bunlardan sonra kalfa ustalık belgesini alır; kendi işyerini kurmak ve yanına çırak ve kalfa almak hakkını elde ederdi. Batıda olduğu gibi Osmanlı loncaları da zaman içinde yozlaşmışlardır. Ustalığa yükselmeler zorlaştırılmış ve ustalık akrabalar arasında bölüşülür olmuştur. Bu yoldan tekeller ve gedikler oluşmuştur. Bu durumlardan ötürü de loncalar gittikçe büyüyen tepkiler görmüştür. Bu tepkiler gediklere karşı daha da yoğun olmuştur. Gedik bir tür ayrıcalık demektir. Sanayi ve ticarete bir işe sahip olmak bir gediğe mensup olmakla mümkün oluyordu. İşyerlerinin sayıları ve yerleri önceden belirlenmekte idi. Örneğin bir çarşı da kaç kunduracı, terzi, berber, aşevi, nalbant, nalbur, fırıncı, demirci, bakırcı ve başka çeşit zanaat erbabının bulunacağı bunların işyerlerinde kaç çırak ve kalfanın çalışabileceği önceden sınırlanıyordu. Gedik sahibi olmadan bir işyeri açmak olanağı bulunmuyordu. Böylece bir tür esnaflık tekeli doğmuş oluyordu. İşte Osmanlı İmparatorluğu'nda çalışma yaşamının düzenlenmesi ve çalışma koşullarının belirlenmesi bu lonca ve gedikler içinde oluşmuştur. Devletin işçi ve işveren ilişkilerine karışımı Meşrutiyetler döneminde başlar (1908). Bununla birlikte Meşrutiyetten önce genel yasalar içinde çalışma yaşamına ilişkin bazı genel kurallar yer almıştır. Bu arada kömür madenlerinde ve öteki madenlerde çalışma ilişkilerini düzenleyen tüzükler de çıkarılmıştır.³⁴

³³ Talas, s. 38.

³⁴ Talas, s. 39.

Osmanlı toplumunda uzun müddet devam eden refah devresinden sonra ortaya çıkan ahlaki ve sosyal gevşeme, iktisadi ve sosyal değişmelerle birlikte sistemin çöküşünü getirmiştir. Amerika'nın keşfi ve doğu ticaret yollarının değişmesi, toprak sisteminin bozulması ve yenedünyanın keşfiyle Yakın ve Orta Doğu'ya intikal eden madenler ile Osmanlı sahasındaki maden ocaklarının verimsiz hale gelmesi, Osmanlı iktisat yapısını olumsuz etkilemiştir. Bu sürece askeri ve idari başarısızlıkların eklenmesi, ekonominin temelini oluşturan tarım sektörünün gerilemesine ve toplumsal yapının zarar görmesine neden olmuştur. Batıda korporasyon düzeninin yıkılarak kütleli üretime dayanan kapitalist üretim tarzına geçilmesi el emeğine dayanan üretimlerin ucuz maliyetli makine üretimleriyle rekabet etme şansını ortadan kaldırmıştır.³⁵

2.5.2. Tanzimat Döneminde Sosyal Politika

Tanzimat tan (1839) itibaren devletin ekonomik ve siyasal yapılarında kimi reformlara girişilmiştir. Tanzimat ile birlikte Osmanlı Devleti'ni yönetenler daha çağdaş bir toplum ve devlet yaratma düşüncesi içine girdiler. Birçok alanda maddesel gücünü kanıtlamış ve yeni ekonomik, sosyal ve siyasal atılımları başarmış olan Avrupa, bundan böyle Osmanlı yöneticilerini daha yakından ilgilendirdi. Tutucu çevrelerin yeniliklere karşı direnmeleri de gittikçe azalıp daraldı. Ama Tanzimat ve onun içinde olduğu ekonomik, sosyal ve siyasal durumlar bir sosyal politikanın doğmasına henüz elverişli değildi. Devleti yönetenler bu anlayışa erişememişlerdi.³⁶

Tanzimat sonrasında işçilerle ilgili politik düzenlemelere ilk olarak 1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi'nde rastlıyoruz. Ereğli Kömür Havzası için çıkarılan ve 100 maddeden oluşan bu tüzükte çalışma saatleri, işten toplu çıkarmalar ve hastalık gibi durumlarda uygulanacak sosyal haklar, iş kazaları gibi konular yer almakta idi.

³⁵ Ahmet Tabakoğlu, **Türk İktisat Tarihi**, Dergâh Yayınları Tarih Dizisi, 1986, s. 425.

³⁶ Talas, s. 39.

Mecelle: Bu dönemde sosyal politikaya ilişkin ve bazen genel bir yasa ya da tüzükler içinde yer alan sınırlı düzenlemelere rastlıyoruz. Dönemin Medeni Kanunu olan Mecelle içinde çalışma yaşamına ilişkin kimi düzenlemeler yer almıştır. Bu düzenlemelerin bir toplumsal politika düşüncesinin ürünleri olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü işçi ve onun emeği, mal sayılmakta, onun gibi alınıp satılabilmekte idi. İşçi ecirdi. Yani kendisini bir ücret karşılığında kiraya veriyordu. Bir tür kölelik anlayışından yola çıkıldığı içindir ki, çalışma ve ücret insan kiralanması adını taşıyan bir bölüm içinde yer almıştı. Burada iş bağıntının, ancak, işçiliği meslek edinen kimselerle yapılabileceği kuralı getirilmişti. Mecellenin 563. maddesinde deniliyordu ki, eğer ücret mukavele edilmeden bir kimse diğerine, talebi üzerine hizmet ederse, ücret alabilmesi için ücretle hizmet eder makuleden olması lazımdır. Bunun yanında Mecelle, ücretlerin malla ödenmesini yasaklamakla ve çalışma süresinin gün doğumu ile başlayıp gün batışı ile sona ereceğini hükme bağlamakta idi.

2.5.3. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Politika

Osmanlı İmparatorluğundan ilkel bir endüstri devralan Cumhuriyet Türkiye'si, gerek kuruluşu ve gerekse ekonomik kalkınması açısından büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorlukları yenmek ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için endüstrileşmeye önem veren bir politika belirlemek amacıyla, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce 17 Şubat–4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır. Bütün illerden gelen değişik işçi, işveren ve meslek temsilcilerinden oluşan Kongrede ülkenin endüstrileşmesi konusunda izlenecek politika belirlenmiştir. Bu girişimciliğe önem veren bir endüstrileşme politikasıdır. Ne var ki, 1927'de çıkartılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile 1929'da çıkarılan Gümrük Tarife Kanunu ve diğer kredi ve finansman önlemleri, özel sermayeyi harekete geçirmeye yetmemiş ve liberal kalkınma yolu, yerini devletçiliğe dayalı karma ekonomik kalkınmaya bırakmak durumunda kalmıştır. Böylece 1923 yılından 1932 yılına kadar çok kısa bir dönemde liberal bir ekonomi politikası izlenebilmiştir. Bu dönemde sosyal politika da ekonomik politikaya uygun olarak gelişmiştir. Ülke için genel bir çalışma yasası yerine özel yöreler ve belli konular için yasalar çıkartılması yeğlenmiştir. Bunlardan ilki 1921 tarihli ve 151 sayılı Ereğli Havzası Maden İşçilerinin Hukukuna

Mütedair Kanun'dur. Bu yasa Cumhuriyetin, işçileri korumaya yönelik ilk yasasıdır. Çünkü o dönemde en kalabalık işçi topluluğu bu yörede bulunmaktadır. 1925 yılında işçilere hafta tatili öngören Hafta Tatili Kanunu çıkartılmıştır. Bu yasa daha sonra çeşitli değişikliklere uğramıştır. 1930 yılında korunmaya en fazla muhtaç olan kadın ve çocuk işçilerin çalışma koşullarını ve işçi sağlığını koruyucu hükümler içeren Umumi Hıfzısıhha Kanunu çıkartılmıştır. Bu, kadınları ve çocukları özel olarak koruyan ilk yasadır. Ne var ki, getirdiği kuralların uygulanmasını denetleyecek etkin bir mekanizma öngörülmediğinden uygulama yetersiz kalmıştır.³⁷

Bu dönemde işçi hareketleri ve sendikacılık akımı çeşitli nedenlerle gelişmemiştir. Yasal planda, 1909 yılında çıkartılan Tatil-i Eşgal Kanunu sınıf esasına göre dernek kurmayı yasaklayan 1938 Cemiyetler Kanunu'na kadar yürürlükte kalmıştır. Bu durumda işçilerin kamu hizmetleri dışında sendika kurabilecekleri kabul edilmektedir³⁸. Ancak, bu konuda işçilerin pek istekli görüldükleri söylenemez. Bunun yerine 1924-Anayasası ile tüm vatandaşlara tanınan dernek kurma hakkından yararlanarak işçi cemiyetlerinin kuruldukları görülmüştür. Bu derneklerden en önemlisi 1924 yılında kurulan ve daha sonra İşçi Fırkasıyla yakın ilişkileri nedeniyle 1928 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılan Amele Teali Cemiyeti 'dir³⁹. Öte yandan işçi örgütlerinin gelişmesini engelleyen bir başka olay da 1925 yılında kabul edilen Tahriri Sükun Kanunu olmuştur. Bu yasa Cumhurbaşkanının onayı ile Hükümete dernekleri yasaklama yetkisi tanınmıştır⁴⁰. 1926 yılında kabul edilen Medeni ve Borçlar Kanunlarında çalışma yaşamı ile ilgili bazı önemli düzenlemeler getirilmiş ve Borçlar Kanununda, işçilere işverenlerle umumi mukavele yapma hakkı tanınmıştır. O halde, bu dönem için kısaca, devletin çalışma ilişkileriyle yeteri kadar ilgilenmediğini söylemek olanaklıdır. Bunun başlıca nedenlerini şöyle sıralayabiliriz.⁴¹

³⁷ Topçuoğlu ve Koray, s.60.

³⁸ Orhan Tuna, **Sosyal Siyaset**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1964. Aktaran: Meryem Koray ve Alper Topçuoğlu, s. 60.

³⁹ Anıl Çeçen, **Türkiye'de Sendikacılık**, Ankara: Özgür İnsan Yayınları, 1973, Aktaran: Meryem Koray, s. 99

⁴⁰ Sülker, Kemal, (1968), **100 Soruda Türkiye'de İşçi Hareketleri**, İstanbul: Gerçek Yayınevi. Aktaran: Meryem Koray, s. 101.

⁴¹ Topçuoğlu ve Koray, s. 61.

- Ülkenin ekonomik yapısının tarıma dayalı olması ve endüstrileşmenin henüz başlamamış bulunması
- Devletin endüstrileşme politikasının liberal bir ekonomik politikaya dayanması nedeniyle bu alana müdahaleye gereksinim duymaması:
- Endüstri ilişkilerinin en önemli tarafını oluşturan gerçek bir işçi sınıfının henüz gelişmemiş ve örgütlenmemiş olması
- Devletin politik yapının ve politik rejimin bu güçsüz işçi sınıfından gelecek sınıfından istek ve baskılara karşı duyarlı olmaması.

Bu bölümde sosyal politikaların tarihsel gelişim süreci incelenmiştir. Üçüncü bölümde sosyal politikaların belediyelere yansımaları olan sosyal belediyeçilik kavramı üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda dünyada ve Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlayışı, sosyal belediyeçiliği zorunlu kılan nedenler araştırılacaktır.

3. SOSYAL BELEDİYEÇİLİK

Küreselleşen ve diğer yandan yerleşen günümüz dünyasında yerel yönetimlerin önemi giderek artmaktadır. Türkiye’de de merkeziyetçi yapının geldiği noktada yaşanan tıkanıklık ve çözümsüzlükler yerel aktörlerin ön plana çıkmasını gerektirmektedir. Türkiye’de yerel örgütlenme belediye, il özel idaresi ve köy yönetimi olmak üzere üçlü bir yapılanma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Literatürde her ne kadar “sosyal belediyeçilik” olarak kullanılsa da, aslında belediyeler dışındaki yerel yönetim birimlerinin özellikle dezavantajlı toplum kesimlerine yönelen ve sosyal adaleti güçlendirmeyi hedefleyen faaliyetleri çoğunlukla “sosyal belediyeçilik” kavramı çatısı altında incelenmektedir.⁴²

⁴² Cihan Selek Öz ve Sinem Yıldırım Alp, **Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadele Sosyal Belediyeçiliğin Rolü** <http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/oz.pdf>, (03.03.2011).

3.1. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik

3.1.1. Sosyal Belediyeciliğin Tanımı

Sosyal belediyecilik, “mahalli idareye sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, kamu harcamalarını sağlık, eğitim, konut ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca yönlendiren; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışmanın oluşturulması ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıf hale gelen sosyal güvenlik ve adaletin var olduğunu düşünme anlayışını güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴³

Başka bir deyişle, Belediye sınırları içerisinde ikamet eden halkın yaşam standartlarını yükseltecek mahiyette yapılan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yanı sıra, her türlü kültürel, sanatsal, eğitsel ve sportif faaliyetler bütünü sosyal belediyecilik kapsamı içerisinde değerlendirilebilir. Bu tanımda da görüleceği üzere sosyal yardım ve hizmetlerin yanı sıra belediyeler tarafından özellikle 1994 ve sonrasında daha fazla yapılmaya başlayan her türlü kültürel etkinlikler, sanatsal faaliyetler, sportif faaliyetler ve meslek kazandırma ve kişisel gelişime yönelik eğitim hizmetleri sosyal belediyecilik olarak nitelendirilebilir.⁴⁴

Sosyal belediyecilik tanımlarından da anlaşılacağı üzere, sosyal belediyecilik sadece sosyal güçsüzlere yardım ile sınırlı bir yaklaşım değildir. Elbette sosyal güçsüzlere yardım yapılacak ve onların hiç olmazsa asgari geçim şartlarına sahip olmaları için çalışmalar yapılacaktır. Fakat bu çalışmaların sağlıklı ve sürdürülebilir olması, sosyal güçsüzlerin yapabilirlik kapasitelerinin geliştirilmesi çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. “Balık vermek değil, balık tutmayı öğretmek” yaklaşımı, sosyal güçsüzlere yönelik politikalarımızın temelini oluşturmalıdır” diyen Ümraniye Belediye

⁴³ Yalçın Akdoğan, *Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik*, İstanbul: Eminönü Bülteni, Şubat Sayısı, 2002, s. 15.

⁴⁴ Abdülhakim Beki, *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik, Ümraniye Örneği*, İstanbul: Sena Ofset, 2009, s. 42.

Başkanı Hasan Can yapılan çalışmaların sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına dikkat çekmektedir.⁴⁵

Sosyal belediyeçilik kapsamında değerlendirilecek konuların başında sosyal doku çalışmaları gelmektedir. Şehirde yaşayan insanların envanterini çıkarmaya yönelik olarak yapılacak en önemli çalışma bir sosyal doku haritası çıkartmaktır. Fiziki ve sosyal yatırımların yapılmasında yol gösterici olacak bu çalışma sayesinde şehirdeki nüfusun gelir, yaş, sağlık ve kültür bilgileri toparlanmış olacaktır. Kamuoyu araştırmaları, anketler, sayımlar, diğer istatistikî yöntemler sayesinde kent insanının eğilimlerini belirlemek mümkün olacaktır. Kültürel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin sunumunda bu veriler kullanılacak, aynı zamanda gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespiti de kolaylaşacaktır. Belediye hizmetlerinin ölçülmesi de bu çalışmalarla mümkün olacaktır. Böylece etkin hizmet sunumu kaynak israfının ve adaletsizliğin önüne geçebilecektir⁴⁶.

Çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlılar, engelliler, risk grupları, kriz dönemi hizmetleri, yaygın eğitim organizasyonları belediyelerin sosyal hizmet alanlarını oluşturmaktadır⁴⁷. Bu bağlamda;

Çocuklar: Kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklar için yuvalar, çocuk kulüpleri açılması, parkların düzenlenmesi vb.

Gençler: Gençlik merkezleri, spor tesisleri, danışma ve psikolojik yardım merkezleri, meslek edinme kursları açılması vb. (Gençlerin sıhhatli ve donanımlı yetişmeleri, zararlı alışkanlıklardan korunmaları amacıyla gençlik merkezleri oluşturulmalıdır. Gençlerin demokratik hayata katılımını sağlamak açısından gençlik konseylerinin kurulması da bir başka faydalı uygulamadır.)

Kadınlar: Ana-çocuk sağlığı merkezleri, kadın sığınma evleri, meslek edindirme kursları açılması vb.

⁴⁵ Hasan Can, **Sosyal Belediyeçilik ve Ümraniye**, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 5, 2006, s. 18–19.

⁴⁶ Erdal Erdoğan, **Sosyal Belediyeçilik** [http://www.erdalerdogdu.com/iletisimcommunication/turkiye% E2%80%99de- sosyal-belediyeçilik/](http://www.erdalerdogdu.com/iletisimcommunication/turkiye%20%80%99de-sosyal-belediyeçilik/), (25.03.2011).

⁴⁷ <http://www.turkhukusitesi.com/index.php>, (10.04. 2011).

Yaşlılar: Güçsüzler Yurdu, huzurevleri açma, hobi ve iletişim merkezleri oluşturma vb.
Engelliler: Engelliler için temel eğitim okulları, meslek edindirme ya da beceri kursları açılması, koruma vakıflarının kurulması, spor ve iletişim imkanları sağlanması vb.

Risk Grupları: Sokak çocukları, tinerci çocuklar, ihmale ve istismara uğramış çocukların aralarında bulunduğu grup için hukuki ve psikolojik yardım büroları açılması ve sosyalleşmelerinin sağlanması için çeşitli organizasyonlar düzenlenmesi vb.

Kriz Dönemi Hizmetleri: Savaş, terör, doğal afet gibi durumlarda barınma, beslenme, temizlik hizmetleri verilmesi, ilgili kurumlarla görüşerek, onların harekete geçmelerinin sağlanması vb.

Yaygın Eğitim Organizasyonları: Okuma yazma, çocuk bakımı ve eğitimi, çiraklık eğitimi, beceri kazandırma kursları vb.

3.1.2. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri

Sosyal Belediyeciliğin İşlevlerini aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.⁴⁸

Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon: Sosyalleşme, toplumun bir parçası haline gelme; kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların ve genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir. Bireylerin devletin sosyalleştirme ağının dışında kalmaları birçok soruna sebep olabilmektedir. (Toplumdan dışlanmış, toplumsallaşamamış bireylerin şehirlerde doğurduğu problemler meydana olup, mahallelerinde, sokaklarında huzursuzluk kaynağı olmaktadır.)

Belediyeler bu çerçevede bir nevi sosyal eğitim işlevi görebilirler. Zaten evinin bahçesinde hayvan besleyerek, yüksek sesle müzik dinleyerek veya etrafa hoş olmayan koku ve görüntü saçarak çevreyi rahatsız eden vatandaşlarla ilgilenme yetkisi cezai anlamda belediyelere aittir.

İnsanların toplum içinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda da belediyelerin eğitici olmaları bu fonksiyonları tamamlayıcı mahiyettedir. Mahalli idareler toplumsal düzenin devamının sağlanmasına yönelik olarak bireye toplumsal

⁴⁸ Yalçın Akdoğan, **Sosyal Belediyecilik**, İstanbul: İstanbullu Dergisi, Mart Sayısı, 1999, s. 35.

beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama manasında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görebileceklerdir. Kıraathane toplantıları, halk meclisleri, esnaf gezileri, afişler ve mahalle kütüphaneleri aracılığıyla belediyeler halka daha yoğun olarak mesaj verebilmektedirler.

Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme: Toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler belediyelerce yürütülebilmektedir.(Tüketici Danışma Merkezleri gibi)

Yardım etme, gözetme: Mahalli idareler beldelerindeki fakir ve muhtaç vatandaşların bilgilerine kolaylıkla sahip olabilmekte, onların sosyo-ekonomik durumlarını izleyebilmekte, asgari yaşam sınırında olanlara gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye gibi yardımlarda bulunabilmektedir. Kış gecelerinde ev ev gezerek, vatandaşın ne yediği, ne yaktığı, öğrenim durumunda olanların ne tür ihtiyaçları olduğu gibi konuları başkaca takip eden bir kurum ve mekanizma da mevcut yapı içinde geliştirilememiştir.

Yatırım: Mahalli idareler halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü tedbirler alamamakla birlikte, kolaylaştırıcı bir takım hizmetlere yönelebilmektedirler. Tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri bunlardan sadece bazılarıdır. Bu hizmetlere yönelik olarak mahalli idarelerin yatırımlara girişmeleri bir zorunluluk olarak görünmektedir.

3.2. Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Belediyelerin sosyal alanda göstermiş oldukları faaliyetleri, bu faaliyetlere göstermiş oldukları ilgi, önem ve öncelikleri sosyal belediyecilik anlayışı olarak tarif edebiliriz.

3.2.1. Dünya’da Sosyal Belediyecilik Anlayışına Genel Bir Bakış

Yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki etkinliği incelendiğinde, bu kurumların çok uzun zamandan beri kamu hizmetlerini yerine getirmek suretiyle sosyal politikaların sağlanmasına katkıda bulunduğu bilinen bir gerçektir. Gerçekten, yerel yönetimler, 1300’lü yıllardan itibaren sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanında sorumluluk üstlenmeye başlamışlardır. İngiltere’de 1300’lü yıllardan 1800’lü yıllara kadar yapılan Yoksulluk Yasaları’nın uygulanması görevi yerel yönetimlere verilmiştir. Sosyal politika tarihinde önemli bir yere sahip olan bu yasalarla yerel yönetimler, modern anlamda teşkilinden yüzyıllar önce yoksullukla mücadelenin etkin bir aracı haline gelmişlerdir. Öyle ki, 1601 tarihli Yoksulluk Yasasına göre belediyeler, harcamalarını yerel halktan alınacak bağış ve vergilerle karşılamak suretiyle çalışamayacak durumdaki yoksullara yardımda bulunacak, kimsesiz çocuklar ve yaşlılar için barınaklar inşa edecekti.⁴⁹

19. yüzyılın son çeyreğinde İngiltere’de ortaya çıkan “beledi sosyalizm” akımı yerel yönetimlerde refah devleti anlayışının bir öncüsü sayılabilir. Beledi sosyalizm, beledi girişimciliğin sağlayacağı önemli ekonomik ve mali yararların yanında, yerel yönetimlerin istihdam sağlayıcı önlemleri, ücret ödeme güvencesi ve çalışma zaman ve koşullarına yeni sınırlama ve koruyucu düzenlemeler getirmeleri ve adil bir sözleşme düzenine katkıda bulunmalarını da içermekte idi.⁵⁰ Beledi Sosyalizm, bütünüyle demokratik bir kent yönetimi için gerekli koşullarını sağlayabilmek için kapitalizmin sivri uçlarını ve aşırı devletçiliğin hantallıklarını bertaraf etmeye yönelik bir hareket olarak da algılanabilir.⁵¹

Avrupa’da yerel yönetim son 30 yıl içinde önemli değişimler geçirmiştir. Avrupa ülkeleri yerel özerklik açısından birbirinden pek çok bakımdan farklılık göstermelerine rağmen, yerel yönetim bu ülkelerin hepsinin siyasi sistemlerinde iki

⁴⁹ Charles Zastrow, **Introduction to Social Work and Social Welfare**, California, Brooks- Cole, Fifth Edition, 1993, s. 14–15

⁵⁰ Kemal Özden, **Almanya’da Kentleşme politikaları: Tarihsel Süreç ve Güncel Politikalar**, Muhafazakar Düşünce Dergisi, Yıl, 6, Sayı, 23. 2010, s. 99–113.

⁵¹ Selahattin Yıldırım, **Local Government democracy**, IULA-EMME, İstanbul: 1993, s. 47–50.

nedenden dolayı kilit bir unsur olmuştur. Birincisi yerel yönetim örgütleri eğitim, refah temini ve şehir planlaması gibi bazı hizmetlerin sunulmasından sorumludur. İkincisi, demokrasi ilke ve uygulamaları katılımın görece daha kolay olduğu ve kazanımların daha çabuk elde edildiği yerel politikalar bağlamında daha etkin öğrenilir, geliştirilir ve güçlendirilir.⁵²

Bu çalışmada Avrupa yerel yönetim uygulamalarında Fransa İsviçre, Almanya, İtalya ve İngiltere yerel yönetimlerinin görev ve yetkileri çok genel olarak ele alınmaya çalışılacaktır. Fransa kamu yönetimi Türk kamu yönetiminin esinlendiği yönetim sistemidir. Ayrıca çalışmada farklı uygulamalar içermesi ve kuzey Avrupa ülkeleri için örnek oluşturması bakımından İsviçre yerel yönetimlerinin görev ve yetkileri kısaca açıklanacaktır.

3.2.1.1. İngiltere

İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'dan oluşan ve Birleşik Krallık olarak nitelendirilen ülkeler topluluğu her biri farklı gelenek ve yerel yönetim yapısına sahip ülkelerden oluşmasına rağmen Krallık anayasal monarşi ve parlamenter demokrasi ile yönetilen merkezi bir devlettir. Birleşik Krallık'ın yerel yönetimleri oldukça geniş görev, sorumluluk ve yetkiyle donatılmış kapsamlı bir özerkliğe sahiptir.

Modern İngiliz kamu yönetiminin temelini oluşturabilecek reform çalışmaları 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Churchill'li yıllarda başlamıştı. Daha sonraki yöneticiler Wilson, Heath ve diğerleri ise başlatılan reform sürecini devam ettirmişlerdir. Ekonomik ve sosyal alanda gerçekleştirilen birçok uluslar arası reforma ev sahipliği yapan İngiltere son yıllarda modern demokratik ülkelerde uygulanmaya çalışılan yeni kamu yönetimi modelini ilk algılayan ve uygulamaya koyan ülkelerden birisidir. İngiltere bu kapsamda uyguladığı neo-liberal politikalarla yerel yönetimleri güçlendirmiştir.⁵³

⁵² Francese Morata, **Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü**, Uluslararası Sempozyum,24 Ocak 2004, İstanbul: Pendik belediyesi Yayınları, 2004, s. 117.

⁵³ Yüksel Demirkaya, **Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler**, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları, 2006 s. 318–330.

İngiltere güçlü bir yerel yönetim geleneğine sahip olmakla birlikte 18. yy' da hızla gelişen sanayileşme ve kentleşme sonrasında sorunlara tek başına çözüm üretmeyecek hale gelmiştir. Dolayısıyla merkezi yönetimde yerel hizmetleri uygulamada aktif rol almaya başlamıştır. Sanayileşme ile ortaya çıkan yeni durum karşısında yerel yönetimler yoksul kesimler için sosyal yardım konularını yoğun olarak gündemlerine almışlardır. Yerel yönetimler 1900'lü yıllarda konut alanına gimiş bu konuda merkezi hükümet yerel yönetimlere çeşitli teşvikler vermiştir. Yine 1905 yılında çıkartılan işsizlik yasasıyla yerel yönetimlere işsizlikle mücadele ve istihdamı artırma yetkisi verilmiştir. Bu yıllarda yerel yönetimler mesleki eğitim kursları düzenlemek, engellilere yönelik sağlık ve istihdam hizmetler sunmak, yoksul, kadın ve çocuklara yönelik yaptığı çalışmalarla sosyal hizmet ve yardımları sunan en önemli kurumla haline gelmiştir.

Refah devleti uygulamaları yerel yönetimlerin yetkilerini azaltmış, bu alanda bazı sorumluluklar merkezi hükümete devredilmiştir.2. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığı gibi birçok temel etken, yerel yönetimlerin geleneksel olarak yürüttüğü birçok hizmetin merkezi hükümetin sorumluluğunda yürütülmesi ile sonuçlanmıştır. Yerel yönetimler istihdam, işsizlik, konut, sağlık gibi sosyal alanlarda merkezle birlikte görev üstlenmiştir. Bu yıllarda, merkezi hükümetlerin müdahalesine rağmen, yerel hizmetlerin bir kısmını merkezi hükümetler yürütürken -gaz, su, elektrik – yerel yönetimler daha çok sağlık, konut, sosyal yardım, eğitim gibi hizmetleri yürütmüştür.⁵⁴

3.2.1.2. Fransa

Fransız yerel Yönetim sistemini 1789 Fransız İhtilali sonrası Napolyon reformları döneminde şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde oluşturulan il ve belediye yapısı çok az bir değişikliklerle günümüze kadar gelmiştir. Fransa'da yerel yönetimler başlıca üç bölümden oluşmaktadır. Belediyeler, iller ve bölgeler. Bölgelerin tarihsel kökleri 1941 yılında Vichy döneminde oluşturulan bölge valiliklerine dek gitmektedir.

⁵⁴ Bedrettin Keşgin, **Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Emimönü ve Beştaş Belediyeleri Örnekleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: 2008, s. 52.

İkinci Dünya savaşının bitiminden 1981'e kadar olan dönemde yer alan gelişmeler yeni bir yerel yönetim biriminin ortaya çıkışını hazırlamıştır. ⁵⁵ 1954'ten itibaren kırsal alandan kaçış, kentsel nüfusun hızla artışı ve nüfusun Paris ve diğer kentler arasında dengesiz dağılımı gibi sorunlarla başa çıkabilmek için ulusla il arasında bir kademeye gereksim olduğu tartışılmaya başlandı. Yani bölge düzeyinde örgütlenme, planlı ekonomik gelişmenin koşulu olarak kendiliğinden ortaya çıktı. ⁵⁶ 1964 yılında çıkartılan bir yasa ile birim haline gelen bölgelere vali atanmış, 1982 yılında gerçekleştirilen reformlarla bölgeler yerel yönetim birimi haline getirilmiştir. 1983

tarifli Yetkilerin transferi Kanunu'na göre Fransa'da merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında yetkiler kesin çizgilerle ayrılmıştır. Buna karşılık gelen kaynaklarda aynı şekilde komünler, iller ve bölgeler arasında pay edilmiş olmakla beraber yinede kanunda bunun istisnaları bulunmaktadır.

Fransa'da belediyelerin sosyal belediyeçilik alanında sorumlulukları oldukça fazladır. Belediyeler eğitimde ilkokulların inşası ve korunmasından sorumludur. Sağlıkta finansal olarak illerin sağlık alanında ki harcamalarına katkıda bulunmaktadır. Kültür ve eğlencede belediyeler tiyatro, konser, müze, kütüphane parklar ve açık alanlar, spor ve eğlence hizmetlerini yerine getirmektedir. Çevre konusunda ise belediyeler su kanalizasyon, atık toplama ve arıtma mezarlıklar ve ölü yakma yerlerinden ve çevre koruma hizmetlerinden sorumludur. Aşağıdaki tabloda Fransa'da yönetimler arasında görev ve yetki bölüşümü görülmektedir.

⁵⁵Emmanuel Herichon, **La decentralasation, Hatier**, Paris, 1983, Alıntı:Avrupa Perspektifinden Yerel Yönetimler, Alfa Aktüel Yayınları, 2006, s. 20

⁵⁶ Eliçin-Arkan Yeşeren, **Avrupa Perspektifinden Yerel Yönetimler**, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları,2006 s. 269.

Tablo 3.1. Fransa’da Yerel Yönetimler ve Merkezi Yönetimin Yetki ve Görev Paylaşımı

KONU	KONU	İL	BÖLGE	DEVLET
Eğitim 1986 dan beri	İlkokulların yapım bakım ve onarımı	Ortaokulların yapım bakım ve onarımı	Liselerin ve belli bir konuda eğitim veren kurumların yapım bakım ve onarımı	Programların hazırlanışı, personelin işe alınması ve derslerin organizasyonu
Öğrenci taşımıcılığı 1984’den beri	Şehir hudutları içinde taşımıcılığın finansmanı ve teşkilatlanması	Belediye hudutları içinde taşımıcılığın finansmanı ve teşkilatlanması		
Sürekli mesleki eğitim ve çıraklık eğitimi			Mesleki çıraklık eğitiminin yapılması	Genel çerçeve faaliyet alanının seçimi
Sağlık ve sosyal faaliyetler	İlin harcamalarına mali katılım	Tıbbi denetim Çocuklara, ailelere, özürllülere, yaşlılara sosyal yardım. Ana çocuk koruması, verem ve tüberkülozla mücadele, İlin sosyal kurumlar üzerinde vesayet denetimi		Ulusal dayanışmaya ilişkin yardımları, uyuşturucu kullanımı ile mücadele, devletin sağlık kurumları üzerinde vesayet denetimi, ruh sağlığı koruma.
Şehircilik, çevre ve orta mal varlıkları	Arazi kullanımı, yapı inşaat izinlerinin verilmesi	İl planlarının, Nazım planların hazırlanması	Bölge planlarının hazırlanması, bölgesel doğal parklar,	Devlerin kontrolü, milli parklar ve mimari varlığı koruma.

Kaynak: Ünüsan, Teoman, **Avrupa’da Yerel Yönetimler**, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996 , s. 103-104

3.2.1.3. İsviçre

İsviçre federal bir devlettir. İsviçre’de Kantonlar konfederasyonu oluşturan ayrı ve egemen birer devlettir. Ayrı egemen devlet olmaları nedeniyle her bir Kantonda yönetim ve yönetim organları arasında yetki dağılımı farklıdır. İsviçre 26 Kanton ve 3000 belediyeden oluşmaktadır. Yerel yönetim birimi olan belediyelerin karar organı belediye meclisleridir. İsviçre’de federe yönetimler olan Kantonlar kendilerine bağlı yerel yönetim birimleri arasında farklı yetki ve görev dağılımı yapmaktadırlar. “Kimi kanunlar sıkı bir merkezîyetçilikle yönetilirken kimileri daha özgür olarak çalışmalarını sürdürmektedirler”.⁵⁷

İsviçre’de yerel polis, kent içi gaz, ısıtma ve elektrik hizmetlerinin yerel yönetim birimlerince gerçekleştirdiği görülmektedir. İsviçre yerel yönetimlerin güçlendirilmiş olduğu ülkelere örnek olarak ele alınmıştır. Genel olarak batı Avrupa ülkeleri, özelliklede kuzey ülkeleri yerel yönetimleri dikkate alındığında ülkemizden farklı olarak ülkemizde merkezi yönetimce gerçekleştirilen bazı görevlerin yerel yönetimlerce gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin ülkemizde eğitim, sağlık, trafik, güvenlik gibi hizmetler merkezi yönetimlerce verilirken batı Avrupa ülkelerinde bu hizmetlerin bazılarının ya da tümünün yerel yönetimlerce de verildiği görülmektedir. Bu ülkelerde yerel yönetimlerin görev alanının genişlemesine bağlı olarak, makro ekonomik ve sosyal politikalarda yerel yönetimlerin merkezi yönetimle birlikte etkin işlevler üstlendikleri görülmektedir.

3.2.1.4. İtalya

İtalya’da yerel yönetimler dört kademelidir. Belediyeler, iller, metropoliten kentler ve bölgeler. İtalya’da metropoliten kentlerin oluşumuna izin veren yasa 1990’da kabul edilmiştir. Bu yasaya göre Roma ve Milano başta olmak üzere dokuz kentin metropoliten kent olarak oluşmasına izin verilmiştir. Bu oluşum sırasında bu büyük belediyelerin mahallelerle birleşerek güçlü bir kentsel, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması öngörülmüştür.

⁵⁷ Metin Erten , **Nasıl Bir Yerel Yönetim**, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1999, s. 79.

İtalya geniş bir desantralizasyon içinde kamu hizmetlerinin büyük bir bölümünün belediyeler, iller ve bölgeler tarafından yürütülmesini öngörmüştür. Bununla beraber, merkezi hükümetin de il ve bölge düzeyinde temsilcileri bulunmaktadır. Bu merkezi hükümet temsilcilerine vali denmektedir. Belediyeler, idari görevlerin farklı özel kamu kurumlarına verilmesi nedeniyle İtalyan idari sisteminde önemli görev ve yetkilere sahip olamamıştır. Bu özel kamu kurumları ve merkezi yönetimin bir arada çalışması nedeniyle çok az sayıda belediye özel kamu kurumlarının görevlerini taklit etmeden hareket edebilir. Çoğu durumda merkez karşıtı partilerce yönetilen belediyelerde belediyelere danışılmadan özel kamu kurumunun karar almadığı gözlenmiştir.

İtalya'da belediyelerin görevleri üç kategoride özetlenebilir: sosyal hizmetler, ekonomik kalkınma hizmetleri ve düzenleme hizmetleri. Sosyal hizmetler; sağlık, kişisel bakım hizmetleri, konutla birlikte sınırlı eğitim hizmetlerinden oluşmaktadır. Ekonomik kalkınma hizmetlerinde ticari faaliyetlerin denetimi, turizm ve tarımın geliştirilmesi gibi konulardan söz edebiliriz. Düzenleme hizmetleri içinde de kent planlaması, bayındırlık hizmetleri, kirlilik denetimi ve ulaşım sayılabilir.⁵⁸ Sosyal belediyeçilik anlamında İtalya'da belediyeler çocuk bakımevleri, yuvalar, sosyal yardım, engelli ve yaşlılar için hizmetler, evsizler için özel hizmetler, sosyal konutlandırma, çevre koruma gibi hizmetleri yerine getirmektedir.

3.2.1.5. Almanya

Almanya'da belediyeler ve ilçeler ülkedeki yerel yönetim kuruluşlarını oluşturmaktadır. Ancak Almanya için tekdüze, bütün ülke düzeyinde geçerli bir yerel yönetim modelinden söz etmek mümkün değildir. Almanya'da yerel yönetimler iki kümede örgütlenmişlerdir. Bunlar kırsal bölge yerel yönetimleri ve kentsel niteliği ağır basan yerel yönetimlerdir. Almanya'da yerel yönetimler genel yönetim içerisinde çok güçlü bir konuma sahiptir. Yerel yönetimleri güçlü kılan sebeplerden biri üstlendikleri görevlerin çok ve çeşitli oluşudur. Almanya'da merkezi yönetimin taşra niteliğinde olan kuruluşları bulunmamaktadır. Dolayısıyla Almanya'da merkezi yönetimin taşra

⁵⁸ Fikret Toksöz, Ali Ercan Özgür, Öykü Uluçay Ve Diğerleri, **Yerel Yönetim Sistemleri**, Tesev Yayınları, İstanbul: Sena Ofset, 2009, s. 91-97

teşkilatlarının görevleri de belediyeler veya belediyelerin bir araya gelerek oluşturdukları ilçeler tarafından yerine getirilmektedir.

Almanya'da refah devleti ve refah belediyeciliği 1930'lu yıllardan itibaren ortaya çıkmıştır. Almanya'da 1960 'lardan itibaren doruk noktasına çıkan bu anlayış birçok ülkeye model olmuştur. Neredeyse beşikten mezara kadar geçen süreçte vatandaşlar devlet kurumları tarafından desteklenmekte idi. Doğum yardımı, çocuk desteği, konut sahibi olma desteği, işsizlik sigortası, emeklilik imkânları gibi bir çok alanda yurttaşlar sürekli olarak koruyucu bir devlet yönetimi şemsiyesi altında desteklenmiştir.⁵⁹

Almanya'da belediyelerin sosyal politika uygulama alanları da oldukça geniştir bu kapsamda ilçeler mesleki eğitim, güzel sanatlar, kültür hizmetleri, sosyal yardım ve gençlik yardımı hizmetlerini yürütmektedir. İlçeler yukarıdaki görevlerini yürütürken; meslek okulları, akşam liseleri, halk yüksek okulları, yatılı okullar, kreşler, çocuk yetiştirme yurtları, özürllüler için bakım yurtları, huzurevleri, kitaplıklar, müzeler, sanat galerileri ve film merkezleri gibi kuruluşları da oluşturmaktadırlar. Kent kitaplıklarının kurulması, binalarının yapılması, kitap ve personel sağlanması, bunların finansmanı ve yönetimi de yine belediyelerin görevlerindedir. Tiyatro, opera, orkestra ve müze alanlarında hizmet üretmek belediyelerin özerk yerinden yönetim görevleri arasında yer almaktadır. Günümüzde nüfusu 100.000'in üzerinde bulunan 67 kentten 52'sinde belediye tiyatrosu, 12'sinde opera ve önemli bir bölümünde de orkestra bulunmaktadır. Çeşitli tür belediye müzeleri hizmetleri ise yaygın olarak yürütülmektedir. Genellikle kültür ve spor alanındaki görevler ile sosyal nitelikli hizmetlerin bir bölümü isteğe bağlı görevler içinde yer almaktadır. Eyaletler arasında farklı uygulamalar olmakla birlikte ilkokul, ortaokul, lise ve meslek okulu türündeki okulların yapımı ve bakımları belediyelerin görevlerindedir. Bu tür okulların binalarının yapılıp yapılmamasına, hangi çevreden öğrenci alınacağına, okulun büyüklüğüne belediye karar vermekte ve okulun binasını da kendisi yapmaktadır. Okulun bakımı, temizliği, eğitim araç ve gereçlerinin sağlanması ve devam ettirilmesi de yine belediyelerin görevlerindedir.

⁵⁹ Özden, s. 111

Belediyeler bu görevleri kendi personelleri aracılığı ile yürütmektedirler. Buna karşılık, eğitim politikasının saptanması, öğretmenlerin atanması, onların denetlenmesi ve öğrenimin uygulanması ise eyaletlerin görevleri içinde yer almaktadır. Belediyelerin gençlik kesimi ile ilgili görevleri genel olarak 2 alanda yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki, özürhümlerin eğitimi ve bakımı ile ilgili çalışmalar, diğeri genel olarak sağlıkları iyi durumda olan gençlere yönelik olarak boş zamanları değerlendirme hizmetleri ve gençlik merkezleri, tatil tesisleri ve gençlik kampları gibi tesislerin kurulması ve işletilmesi görevleridir. Belediyeler bu görevleri yürütürken çoğru zaman çeşitli dernekler ve belediye birlikleri ile işbirliği yoluna gitmektedirler.⁶⁰ Çevre koruma hizmetleri daha çok ilçe yerel yönetimlerinin sorumluluk alanına girmektedir.⁶¹

Uzun dönem boyunca başarı ile yürütölen bu sistem iki Almanya'nın birleşmesinden sonra ciddi bir sarsıntı geçirmiştir. Doğıu Almanya kentlerinin köhneleşmiş altyapı sorunları ile komünizm döneminde fakirleşmiş olan Doğıu Almanya sakinlerinin vatandaş kitlesine katılmaları ile refah belediyeciliğı ciddi bir sorunla karşılaşmıştır.

3.2.2. Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Türkiye'de 1950'li yılların ortalarından itibaren kendini hissettirmeye başlayan şehirleşme süreci, 1960'lı yıllarda hızlı bir tempoya bürünmüş, nüfus artışı ve göçler şehirleri ve yönetimlerini önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Ülkemizde şehir yönetimi dendiğinde ise akla büyük ölçüde belediyeler gelmektedir. Merkezi yönetimin yasal ve idari düzenlemeleri altında fonksiyonlarını icra eden belediyeler, sosyal refah hizmetlerinin üretim ve dağıtımında önemli bir rol üstlenirken, toplumun da artan ihtiyaçlarına bağılı olarak belediyelerden sosyal refah hizmetleri yönünde beklentisi oldukça yüksek düzeylere ulaşmıştır.⁶²

⁶⁰ İsmail Güneş, **Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür Hizmetleri** <http://idari.cu.edu.tr/igunes/yerel/egitim4.htm>, 07.05.2011

⁶¹ Halil Kalabalık, **Avrupa Birliğı ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005, s. 160–235

⁶² Murat Aydın, **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul: Yedirenk Yayınları, 2008, s. 17–18.

1930 yılında çıkarılan ve yaklaşık 75 yıl yürürlükte kalan 1580 sayılı yasa belediyelere oldukça geniş bir faaliyet alanı tanımaktaydı. Öyle ki, 1580 sayılı yasa ve diğer düzenlemelerdeki yasal yetkiler bağlamında değerlendirildiğinde, ülkemiz belediyeleri batılı ülkelerdeki partnerlerinden aşağı kalmayacak sayı, çeşit ve nitelikte göreve sahipti. Tekeli, belediye başkanlarının kentlerde her ne tür farklı bir uygulamaya yönelseler, yasal temellerini 1580 sayılı yasada bulabildiklerini ve belediye yönetimlerinin görev alanının sınırlılığından değil, görevleriyle orantılı kaynaklara sahip olmadıklarından şikâyetçi olduklarını belirtmektedir.⁶³

Türkiye'deki belediyelerin kamu hizmetleri ve sosyal politikaların sağlanmasındaki etkinlikleri, diğer bir ifadeyle bu kurumların zaman içinde fonksiyonlarında meydana gelen değişim ise üç döneme ayrılarak incelenebilir. Birincisi Cumhuriyetin ilk yıllarından ikinci Dünya Savaşı sonrasına kadar olan ve mahalli nitelikli hizmetlerin karşılanmasında belediyelerin aktif olduğu dönem, ikincisi 1990'lı yılların başlarına kadar devam eden ve sosyal politikaların sağlanmasında merkezi idarenin baskın hale geldiği dönem ve sonuncusu 1990'lı yıllardan itibaren belediyelerin etkinliğinin özellikle büyükşehirlerde yeniden artmaya başladığı dönemdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, 1923–45 döneminde belediyelerin geniş yetkilerle donatılmasında ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar belirleyici olmuştur. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde uzun savaşların tahribatı üzerine kurulan genç Cumhuriyetin kurucularının yeni ve çağdaş bir kentsel yaşam meydana getirme isteği ve böyle bir misyonu kendilerinde görmeleri, güçlü bir merkezi devlet geleneğine sahip olan ve bunu sürdüren ülkemizde, belediyelere merkezi vesayet altında da olsa bu kadar geniş görevler verilmesini sağlamıştır.⁶⁴ Yine, bu dönemdeki kitle ulaşım ve iletişim imkanlarının yeterince gelişmemiş olması da mahalli nitelikteki hizmetlerin belediyeler tarafından sağlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu dönemdeki en önemli gelişme

⁶³ İlhan Tekeli, *Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi*, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, 1983, s. 14–15.

⁶⁴ İlhan Tekeli, *Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyiminin Değerlendirilmesi Üzerine, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyumu*, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 23-24 Kasım, 1990, s. 51.

Tanzimat dönemindeki ilkleri gibi Fransız Belediye Kanunu'nun hemen hemen aynen alınmasıyla⁶⁵ yapılan 1580 sayılı yasadır. Bu yasa ile verilen görevlerin yanı sıra, belediyelerin etkinliği İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar yeni görevlerin eklenmesiyle sürekli artmıştır. Belediyelerin görevlerindeki genişleme, bu kurumların taleplerinden dolayı değil, toplumdaki artan ve çeşitlenen hizmet beklentisini karşılamakta güçlük çeken devletin sorumluluklarını devretmesinden kaynaklanmıştır.⁶⁶

Ancak, 1923 – 45 döneminde, bugüne kadar süregeldiği gibi, gerek devletin ve gerekse belediyelerin gelir ve giderleri arasında denge sağlamak mümkün olamamış ve belediyeler, kendilerine bırakılan hizmetlerin sağlanmasında yetersiz olmuşlardır.⁶⁷

İkinci Dünya savaşının sona ermesinden sonra, bu savaş sebebiyle ötelenen reformlar hızla uygulamaya konulmuş ve belediye ve il özel idareleri tarafından yerine getirilen görevler merkezileştirilmeye başlanmıştır. Belediyelerin 1930'lar sonrasında oldukça etkin oldukları sağlık hizmetleri ve özellikle kent hastaneleri konusundaki görev alanları büyük ölçüde azalmıştır. İl özel idareleri 1950'li yıllara kadar sürdürdüğü hastanelerin işletilmesi, ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının ödenmesi ve hatta ücretleri hizmetten faydalananlar tarafından verilen çarşı ve mahalle bekçilerinin yönetimi ve denetimi görevlerini merkezi idareye bırakmıştır.⁶⁸ Yine, belediyeler, 1950'lere kadar tiyatro, konservatuar ve kütüphaneler işleterek, belediye bantoları kurarak kültürel işlevler yerine getirirken, bu hizmetler kaynak sıkıntısı nedeni ile azalmış ve zaman içinde merkezi yönetim etkinliğini artırarak, bu görevleri üstlenme eğilimi göstermiştir.

1950'li yıllarda başlayan bu süreç içinde belediyelerin temel kentsel hizmetler alanındaki görevleri de merkezileştirilmekle birlikte, asıl azalma eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmetler gibi sosyo-kültürel nitelikli işlevlerinde meydana gelmiştir. Bu tür hizmetlerin belediyelerin görev alanı dışına çıkması, yasal olarak merkezi idarece üstlenilmesinden çok, uygulamada kaynak yetersizliği nedeniyle belediyelerin

⁶⁵ Yıldızhan Yayla, **Belediye Nedir**, İstanbul, Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği, 1987/2, 1987, s. 23.

⁶⁶ Tekeli, s.51.

⁶⁷ Fethi Aytaç, **Belediye Kanunu'nun Oluşumu, Uygulanması ve Değişiklikler**, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyumu, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 23 – 24 Kasım, 1990, s. 98.

⁶⁸ Türk Belediyecilik Derneği-Konrad Adenauer Vakfı, **Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri**, Ankara: Erk Yayıncılık, 1993, s. 20.

ilgi alanı dışında kalmasından kaynaklanmıştır. Çünkü 1950 - 60'lı yıllarda başlayan hızlı, plansız ve ülkenin büyük şehirlerini hedef alan göç ve nüfus artışı, belediyelerin zaten kıt olan kaynaklarını, kentsel altyapı ve temel hizmet taleplerinin giderilmesine yöneltmesine yol açmıştır. Üstelik 1961 Anayasası ile sosyal devlet niteliği kazanan devlet eğitim, sağlık, sosyal yardım ve hizmetler ile konut ihtiyacının karşılanmasına daha büyük önem vermeye başlamıştır.⁶⁹

Belediyelerin merkezi idareye bıraktıkları önemli kentsel hizmetler de vardır. Örneğin, 1968 yılında nüfusu yüz bini aşan kentlerde içme suyu sağlanması görevi Devlet Su İşleri Müdürlüğüne verilmiş, beldelerde üretilen elektrik, 1948 yılından sonra bölgeler düzeyinde santraller yolu ile 1970 yılındaki Türkiye Elektrik Kanunu ile ulusal düzeyde üretilmeye başlanmış ve belediyeler sadece elektriğin dağıtımında görev almaya başlamışlardır.⁷⁰ 1930'dan beri belediyelerce yürütülmekte olan şehir içi trafik düzenleme yetkisi de 1953 yılında merkezi yönetime bırakılmıştır.⁷¹

1990'lı yıllarda ise özellikle büyükşehir belediyelerinin, sosyal politika alanındaki hizmetlerinin tür ve kapsamını genişlettiği görülmektedir. Bilindiği gibi 1980'li yılların başından itibaren ülkemizde özelleştirme ve kamu harcamalarının azaltılması ile kamu yönetim aygıtının küçültülmesi ve kamunun faaliyetini sürdürdüğü alanların ise serbest rekabete açılması olarak ifade edilen neo-liberal politikalar uygulamaya başlanmıştır. Belediyelerde de bu politikalardan fazlasıyla etkilenmiş ve belediyelerin özellikle ekonomik içerikli hizmetlerinin sağlanmasında özelleştirme önemli bir araç haline gelmiştir. Yine, bu dönemde belediyeler büyük ölçekli projelere yönelmiş ve özel ticari bankalar ve uluslar arası fonlardan kaynak temin etmeye başlamıştır. Diğer bir husus, 1981-1994 döneminde neo-liberal politikalara karşın ülkemizdeki belediyelerin gelir kaynaklarının artırılmasına yönelik yasal düzenlemelerin yapılmış olmasıdır.⁷² Gelirleri artırıcı düzenlemeleri 5 Nisan

⁶⁹ Tekeli, s.15-17.

⁷⁰ Fatih Uğurlu, **Belediyelerin Yeniden Yapılandırılmaları İle İlgili Çözüm Önerileri**, Ankara: DPT, 1995, s. 19.

⁷¹ Özer Bostanoğlu, **Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, 1990, s. 85.

⁷² Birgül Ayman Güler, **Belediye Gelirlerinin Yapısı, 1925 – 89**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 3, Sayı: 1, 1994, s. 25-35.

Kararlarının olumsuz etkilediği bilinmekle birlikte,⁷³ özellikle büyükşehir belediyelerinin ciddi büyüklükte bütçelere sahip olduğu bilinmektedir. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2005 yılı bütçesi 2.713.000.000 YTL olup, devlet bütçesinin yaklaşık %1'i büyüklüğündedir.

Belediyeler alanında bu tür gelişmeler olurken, 5 Nisan 1994 Kararları ile kriz sarmalına giren Türkiye ekonomisi daha bu krizin etkilerini atlatmadan, 1998 yılında uluslar arası nitelikli Rusya-Asya krizinden büyük ölçüde etkilenmiş ve 2001 yılı Şubat ayındaki üçüncü kriz ise ülkenin kaos ortamına sürüklenmesine yol açmıştır. Zaten, 1980 yılların ilk yarısından itibaren ülkede durgunluk içinde yüksek enflasyon, genelde düşük büyüme ve ücretler ile yıldan yıla artan işsizlik yaşanmaktaydı. Bu süreç giderek yoksullaşan ve sosyal hizmet ve sosyal yardım talebi artan toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasında bazı belediyeleri harekete geçmeye zorlamıştır. Öncelikle büyükşehir belediyeleri harekete geçmiş ve öğrencilere burs verilmesi, yoksullar için aşevi açılması, ilaç, yiyecek, giyecek, yakacak yardımı yapılması olarak başlayan faaliyetler yaşlı ve özürllülere yönelik hizmetler, meslek ve beceri kursları, kapsamlı sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi ve kadın sığınma evlerinin tesisi gibi konularda giderek büyümüştür. Özellikle 17 ağustos depremi ve son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin toplumsal patlamalara yol açmamasında, belediyelerin yaygın ve etkin sosyal faaliyetlerinin önemli bir rolü bulunmaktadır.⁷⁴

3.2.3. Sosyal Politikanın Belediyeler Açısından Önemi

Sosyal politika alanında yapılan birçok çalışmada, yerel yönetimlerin refah devleti fonksiyonlarının yerine getirilmesindeki rolüne değinilmiş ve bu kurumların mahalli düzeydeki hizmetlerin sunulmasında merkezi yönetimlere göre daha etkin olduğu hususunda bir uzlaşma sağlanmıştır. Gerçekten, özellikle gelişmiş ülkelerde yerel yönetimlerin sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesindeki payı, özellikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artmıştır. 1945–1975 döneminde refah

⁷³ Orhan Pirlor, **Ekonomik Tedbirler ve Yerel Yönetimler**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 4, Sayı: 2, 1995 s. 21.

⁷⁴ Korel Göymen, **Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü**, Uluslararası Sempozyum, 24 Ocak 2004, İstanbul: Pendik Belediyesi Yayınları, 2004, s. 26.

devletleri gibi, birçok ülkede, yerel yönetimler de “altın çağ” diye nitelendirilen bir dönemi yaşamışlardır. Bu dönemde yerel yönetimler, merkezi idareler tarafından ulusal ölçekte planlanan sosyal programların uygulanmasında temel bir araç haline gelmişlerdir. Çünkü refah programları başlangıçta ulusal nitelikli olmalarına rağmen, programların uygulanması ve mahalli düzeyde yorumlanması yerel yönetimlerin düzenlenmelerine bağlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizde ise yerel yönetimler, yasal ve idari düzenlemeler ve mali imkânlarla bağlı olarak zaman zaman değişmekle birlikte, sosyal politika alanında çok çeşitli görevler yerine getirmişlerdir. Belediyelerin ülkemizde sosyal politika alanındaki fonksiyonlarının neler olacağı belirsizliğini hala korumakla beraber yerel yönetimlerde sosyal politika oluşturmakla ilgili eğilimler gittikçe artmaktadır.⁷⁵ Belediyelerin görece siyasi ve ekonomik bağımsızlık kazanması sosyal belediyeciliğin tırmanmasının temel sebepleri arasındadır. Türkiye’deki sosyo-ekonomik dönüşüm, yoğun göç dalgaları ve ekonomik krizler, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizliklerin artmasına ve daha da dayanılmaz bir hal almasına neden olmuştur. Merkezi yönetimin de liberalleşme dalgası içinde temel görevlerinde yetersiz kalmasıyla, boşluk belediyeler tarafından doldurulmaya çalışılmıştır.

Belediyeler gerek halka hizmet etmek için gerekse yoksul kesimden daha çok oy almak için alt yapı yatırımlarına oranla belediye bütçesine yük getirmeyen sosyal transferlere ağırlık vermişlerdir. Bu da daha çok sosyal yardım ve sosyal hizmet gibi belediyelere çok yük getirmeyen alanlarda gerçekleşmiştir. Belediyeler yapılan sosyal politika uygulamalarını kendi temel sorumlulukları olarak görmemekte ve merkezi yönetimin bu alanda karşılaştıkları sorunları çözmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar.⁷⁶ Gerek belediyelerin kısıtlı kaynakları gerekse merkezi yönetimin temel sosyal politika aktörü olarak algılanması belediyelerin uzun vadeli makro projelerden ziyade kısa vadeli dönemsel çözümler bulmasına neden olmuştur. Ayrıca belediyelerin yoksul

⁷⁵ Halis Yunus Ersöz, **5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyeler**, İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları, 2006, s. 134–135.

⁷⁶ Aysan, Mehmet Fatih, **Increasing Role of Municipalities in Social Policy in Turkey: The case of İstanbul Metropolitan Municipality in the last decade**, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2006, s. 13.

kesime yaptığı yardımlar zaman zaman yaptığı popülist uygulamaların sonucunda seçimleri kazanması daha kolay olmuştur.

Belediyelerin sosyal politika alanları içinde eğitim, sağlık ve sosyal güvenlikten ziyade daha az masraflı ve daha kolay bir alan olan sosyal yardımlara ağırlık vermeleri bunun en güzel örneğidir. Ancak, sadece yoksullara yardımla sosyal belediyciliği sınırlamak oldukça hatalı olur. Sosyal yardımların yanı sıra sportif ve kültürel faaliyetler de sosyal transferin başka bir kalemini oluşturmaktadır. Sosyal transferin çeşitleri, belediye başkanının görüşüne ve belediyenin ekonomik gelişmişliğine göre değişmektedir. Mesela, İzmir Büyükşehir Belediyesi, daha çok gençler ve çocuklar için kültürel faaliyetlerde bulunurken, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, bunlara ek ve daha yoğun olarak yoksulluk yardımları ve sosyal hizmetlere ağırlık vermiştir. Başka önemli husus ise, belediyelerin tam olarak sınırları çizilmemiş ve kurumsallaşmamış sosyal yardımların bazı sorunları da beraberinde getirmesidir. Kimlerin yoksul olduğu ve ne tür yardımın hangi süreklilikle verileceğinin belli olmaması, sosyal yardımın kurallı, şeffaf ve sistematik olmaması yerel yönetimlerin sosyal politikalarındaki en önemli açmazlarından biridir.⁷⁷

3.3. Belediyelerde Sosyal Politikanın Kanuni Dayanağı

3.3.1. Belediye Kanunlarında Sosyal Belediycilik

Türkiye’de belediyelerin tabi olduğu kanunlar 1580, 5393 sayılı belediye kanunları ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’dur. Belediyeler yapmış oldukları tüm işlerle ilgili yetkilerini bu kanunlardan almaktadır.

3.3.1.1. 1580 Sayılı Belediye Kanunu

1930 yılında hazırlanıp yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu “liste yöntemi” benimsenerek hazırlanmış olup, belediyelerin yapacağı hizmetler yasada sıralanmıştır. 1580 sayılı Belediye Kanununun 15.maddesinde belediyelerin görevleri

⁷⁷ Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, *Sosyal Politika Yazıları*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, s. 23.

80 fıkra halinde sıralanmıştır. Ayrıca yasanın 16. maddesinde belediyeler gelir gruplarına göre sınıflandırılmış olup, belli görevlerin belli gelir grubuna sahip belediyelerce yapılabileceği belirtilmiştir. Bu madde hükmüne göre, kanunun 15. maddesinde belirtilen görevlerden, maddenin 1- 39, 41- 44, 47, 52, 56- 57, 74, 76. fıkralarının bütün belediyeler için zorunlu görevler olduğu, gelirleri 50.000 TL'den fazla olan belediyeler için maddenin 48 ve 50.fıkralarının, gelirleri 200.000 TL'den fazla olan belediyeler için maddenin 45 ve 52.fıkralarının, gelirleri 500.000 TL'den fazla olan belediyeler için maddenin 46, 54 ve 55.fıkralarının zorunlu görevler olduğu belirtilmiştir. Kanunun 19.maddesinde ise belediyelerin kendilerine yüklenen görevleri yaptıktan sonra, belediyeni o yerde oturan kişilerin ortak ve uygar gereksinimlerini karşılayacak her tür girişimde bulunabilecekleri hükmüne yer vermiştir. Ancak belediyeler bu tür işlere yasanın vermiş olduğu zorunlu görevleri yerine getirdikten sonra girişebileceklerdir.

1580 sayılı Kanununun sosyal hizmetler bakımında belediyelere yüklediği görevler aşağıdaki gibidir;

- Dilendiricileri menedecek tedbirler açmak (md.15/17),
- Terkedilmiş çocukları, deliler, sokakta bayılanları, kazaya ve afete uğrayanları koruyup gözetmek (md.15/18),
- Kütüphane ve okuma salonları açmak (md.15/33),
- Fakir ailelerin ikiz çocuklarına, öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, doktor vb yardımlar yapmak; fakir hastalara ücretsiz bakmak ilaç vermek, fakir cenazelerini ücretsiz kaldırmak, işten aciz olup bakacak kimsesi olmayanlara bakmak (md.15/34),
- Yetimhane, doğum ve emzirme ve mecburi olarak ücretsiz doğum evleri ile tesisat ve teşkilatı ve yeri Sağlık Bakanlığı'nca tayin ve tasdik edilmek şartıyla akıl hastanesi açmak ve işletmek (md.15/45),
- Fakir ve yaşlıların bakımlarını sağlamak ve bu amaçla bakım evleri yapmak ve işletmek (md.15/45 ve 1593 sayılı Kanunun 20/13. maddesi),
- Yersiz yurtsuz olanlara iş bulmak, bunlarda garip olup çalışmayanları memleketine göndermek (md.15/48),

- Kimsesiz kadın ve çocukları korumak (md.15/48),
- Fakirler için yatı evleri yapmak ve idare etmek (md.15/69).

3.3.1.2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

2005 yılında çıkartılan 5393 sayılı Belediye Kanunu sosyal politika alanında belediyelere geniş yetkiler tanımış, hatta sosyal belediyeciliği zorunlu hale getirmiştir. Öncelikle belediye hizmetlerinin sunulmasındaki ilkelerden biri olan "hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır" ilkesinin, bu kanunun sosyal politikalara olan duyarlılığının temel göstergesi olduğu belirtilmelidir. Öyle ki, belediyeler hizmet üretirken mutlaka toplumda kendi kendine bakamayan veya bakmakta güçlük çeken dezavantajlı grupların durumuna uygun yöntemler geliştirmek zorundadır. Sosyal politika açısından belediyelere görev ve sorumluluk yükleyen ve bu konuda belediyelerin yetki alanını genişleten hükümler şunlardır: 14. maddenin (a) fıkrasında açıkça sosyal politikaların temeli sayılan sosyal hizmet ve yardım görevi zikredilmiş ve bu çerçevedeki hizmetler arasında nitelendirilebilecek olan kadın ve çocuklar için koruma evleri açma görevi verilmiştir. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açacaklardır. Yine bu kapsamda belediyeler okullara, öğrencilere ve amatör spor kulüplerine destek olabileceklerdir. 14. maddenin a fıkrasında yer alan önemli hususlardan biri de belediyelere, işsizliğin azaltılmasında önemli bir yere sahip olan işgücünün niteliğinin yükseltilmesinde etkin bir görev verilmiş olmasıdır. Belediyeler hemşerilerine meslek ve beceri kazandırmak amacıyla faaliyetlerde bulunabileceklerdir.⁷⁸

Yasanın diğer maddelerinde de sosyal politika alanında düzenlemeler yer almaktadır. Öyle ki, belediyelerin yetki ve imtiyazları başlıklı 15. maddesinde dolaylı ya da doğrudan sosyal politikayı etkileyebilecek 4 fıkra yer almaktadır, (a) fıkrasında belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak; (h) fıkrasında mahalli müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde

⁷⁸ Murat Aydın, *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*, İstanbul: Yedirenk İz Yayıncılık, 2008, s. 117.

taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynı hak tesis etmek; (i) fıkrasında borç almak, bağış kabul etmek; (m) fıkrasında belde ekonomisi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek. Diğer önemli bir düzenleme de belediyelere genel olarak sivil toplum kuruluşları ile işbirliği imkanının tanınmasıdır. 75. maddenin (c) fıkrasına göre belediyeler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına, çalışan dernekler, özürli dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebileceklerdir. Sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde toplum hizmeti üreten ve kuruluş amaçları toplumdaki sosyal sorunların ortadan kaldırılması olan bu kuruluşlarla belediyelerin ortak projelerinin çoğunluğunun sosyal politika kapsamında olacağı açıktır. Öte yandan 76. maddede tanımlanan kent konseylerinin teşkili ve 77. maddedeki gönüllü kişilerin belediye hizmetlerine katılımına yönelik programlar yapma yükümlülüğü, ülkemizde bu kurumların sosyal politikaların sağlanmasındaki rolünü genişleteceği anlaşılmaktadır.

Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler: 5393 sayılı Belediye Kanununda sosyal hizmetler açısından belediyelere verilen yetki görev ve imtiyazlar aşağıdaki gibidir:⁷⁹

- Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak (md.15/a),
- Hemşerilerin, belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur (md.13/1),
- Belediye, hemşeriler arasında sosyal ilişkilerin geliştirilmesi konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki

⁷⁹ Şerif Öner, *Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2006, s. 93.

meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır (md.13/2),

- Belediye hizmetlerinin sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır (md.14),
- Belediyeler mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; sosyal hizmet, yardım, meslek v beceri kazandırmaya yönelik hizmetleri yapar veya yaptırır (md.14/a),
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar (md.14/a),
- Belediyeler mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; gıda bankacılığı yapabilir (md.14/b),
- İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; sosyal hizmeti geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir (md.15),
- Belediyeler, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar konusunda (md.60/i) ve sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için bütçeye ödenek koyabilir ve harcama yapabilirler (md.60/n),
- Belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine veya onsekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara, bedeli 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre oluşturulan takdir komisyonu tarafından belirlenecek tutardan aşağı olmamak üzere arsa tahsisi yapılabilir (md.69/3),
- Belediye; sosyal hizmet ve yardım hizmetiyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özörlölere, yoksul ve düşönlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönöllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular (md.77/1).

Eğitim ve Sağlık: Belediyelerin eğitim ve kültür alanındaki görevleri, başta Anayasa Mahkemesi tarafından yürürlüğü durdurulan okul öncesi eğitim kurumları açabilme görevi olmak üzere devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaati ile bakım ve onarımını yapabilme veya yaptırabilirle ile her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilmeleridir. Yine 15. maddeye göre il sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; sağlık yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilecek veya yaptırabileceklerdir. Bunun karşılığında, yapılan tesislere belediyeler ortak olabilecek; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebileceklerdir. Ayrıca meslek ve beceri kazandırma kursları açma görevi bu kapsamda değerlendirilen görevler arasındadır. Belediyelere 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile de çeşitli görevler verilmiştir.⁸⁰

Sağlık alanında ise belediyelere mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla, acil yardım, kurtarma ve ambulans hizmetlerini yerine getirme görevi ve sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilme ve işletebilme imkanı verilmiştir. Ayrıca 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda da hastane, akıl hastanesi, ilk yardım merkezi ve dispanser açmak ve işletmek gibi sağlık alanıyla ilgili önemli görevler yer almaktadır."⁸¹

Konut: Gelişmiş ülkelerde belediyelerin üstlenmiş olduğu temel görevlerden biri; düzenli kentleşmeyi sağlamak için arsa ve konut üretmek ve bu konutlardan yoksul hemşerileri yararlandırmaktır. 5393 sayılı yasanın 69'uncu maddesinde belediyelere imarlı ve alt yapılı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisi tanınmıştır. Belediyeler bu amaçla bir de işletme kurabileceklerdir.

⁸⁰ Aydın, s.121.

⁸¹ Resmi Gazete, **Umumi Hıfzıssıhha Kanunu** 06.05.1930,Tertip 3. Cilt: 11.

3.3.1.3. 5216 Sayılı Büyükşehir Kanunu

10.7.2004 tarihinde kabul edilen ve 23.7.2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu⁸² da, yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki faaliyetlerini genişleten hükümler içermektedir. Kanununun 1. maddesinde amaç; "büyükşehir belediyesi yönetiminin hukuki statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır" şeklinde tanımlanmıştır. Yasanın 7. maddesinde yer alan görev, yetki ve sorumluluklar büyükşehir belediyeleri ile ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları olmak üzere ayrı ayrı iki bölüm halinde yer almıştır. Büyükşehir beledi- yeleriyle ilgili görev, yetki ve sorumluluklar 22 fıkradan, ilçe ve ilk kademe belediyeleri için ise 5 fıkradan meydana gelmiştir.⁸³

Bu yasa ile belediyelere verilen bazı sosyal politika görev ve sorumluluklar mevcuttur. Ülkemizde 2009 yılı itibariyle 16 Büyükşehir belediyesi bünyesinde 146 ilçe belediyesi vardır. Ayrıca Büyükşehirlerin anakent dışında kalan ilçeleriyle birlikte bu sayı 892'dir. Üstelik bu belediyelerin çoğu nüfus bakımından büyük ölçekli olan belediyeler niteliğindedir. 5216 sayılı yasa ile büyükşehir belediyeleri ve ilçe ve ilk kademe belediyelerine verilen sosyal politika sorumlulukları 3 fıkrada bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerine verilen görevler 7. maddenin (n) ve (v) fıkralarında yer almaktadır. Gerekliğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak (md.7/n). Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak (md.7/v). İlçe ve ilk kademe belediyelerine verilen görevler ise yaşlılar, özürülüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki

⁸²Fetih, Aytaç, **Gerekçeli-Açıklamalı Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 203-323.

⁸³ Aydın, s. 123.

eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı olarak sıralanmıştır. (md.7/d). 18. maddede ise büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri belirlenmiş ve (m) fıkrasında "btgede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan deneği kullanmak, zrllerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere zrl merkezleri oluşturmak" görevi büyükşehir belediye başkanının da görevleri arasında yer almıştır.⁸⁴

3.4. Sosyal Belediyeciliği Zorunlu Kılan Nedenler

30 yılı aşkın süredir devam eden enflasyonist ortam, yolsuzluk ekonomisi ve art arda gelen krizler nedeniyle zaten zor şartlar altında geçinmeye alışan Türk halkının büyük bir kısmını açlık sınırına yaklaştırmıştır. Sadece son bir yıl içinde 420 bin esnaf kepenk kapatmış, 2 buçuk milyon insan işsizler ordusuna katılmıştır. Sadece İstanbul bazındaki rakamlara bakıldığında şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır:⁸⁵

- 900 bin aile yoksulluk sınırı içindedir.
- Bunların yaklaşık 300 bini açlıkla karşı karşıyadır.
- Gıda yardımı almak için sadece Fak-Fuk-Fon adıyla anılan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na müracaat eden aile sayısı 2002 yılının ilk 11 ayında 40 bindir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerine yapılan müracaatlarla beraber bu rakam 550 bine ulaşmaktadır. Müracaat etmekten çekinenler bu rakamın dışındadır.
- Yaklaşık olarak 120 bin kişi sağlık problemleri ile ilgili olarak müracaat etmiştir.
- 1 milyon 100 bin kişi civarında zrl olup, %95'i işsiz, % 90'ı da yoksuldur.
- 2400 ocuk sokakta yaşamaktadır.
- 22 bin ocuk çalıştırılmaktadır.
- Yaklaşık 1000 kişide civarında şahıs da sokağa terkedilmiştir.

⁸⁴ Aydın, s.124.

⁸⁵ Erdem, İsmail, **Yerel siyaset ve Belediyecilik**, İstanbul: İlke Yayıncılık, 2011, s. 275–276.

Zaten kültürel çelişkiler içinde yaşayan ailelerde, ekonomik şartların oluşturduğu sıkıntılar aile içi huzursuzlukları ve şiddeti artırmış bu yüzden aileler dağılmaya yüz tutmuş veya dağılmıştır. Bundan da en çok çocuklar zarar görmektedir. Sokakta çalışan çocukların sayıları artmış, trafiğin yoğun olduğu saatlerde şehirlerin ana arter ve otoyollarında ayakta satıcılar yoğunlaşmış, zaman zaman trafik akışını engeller hale gelmiştir. Toplum güvenliğinin yer yer önemli tehlikelerle karşı karşıya kaldığı görülmektedir.⁸⁶ Yukarıda ki veriler sosyal belediyciliği zorunlu kılan nedenleri özetlemek için yeterlidir.

Sosyal belediyciliği zorunlu kılan nedenler göç ve kentsel yoksulluk, yüksek işsizlik, kadın, özürü, yaşlılar, sokakta çalışan veya çalıştırılan çocuklar, barınma ihtiyacı, eğitim, kimlik bunalımı ve yabancılaşma başlıkları atında incelenecektir.

3.4.1. Göç Ve Kentsel Yoksulluk

Türkiye 2. Dünya savaşı sonrasında 1950'li yıllarda kırdan kente kitlesel göç olgusu ile tanıştı. 1945 yılında 18,9 milyon olan ülke nüfusu 2010'da 73,7 milyona çıktı. 1945 yılında kent olarak adlandırılabilir yerleşimlerde 4,7 milyon insan yaşarken bugün 56,2 milyon kişi kentlerde yaşamaktadır.⁸⁷ Nüfusun % 25'i kentlerde yaşarken bugün ülke nüfusunun %75,3'ü kentlerde yaşamaktadır. Elbette ki bu süreç sorunsuz yaşanmamıştır. Kentleşme sürecinin ortaya çıkardığı sorunlara kimi zaman toplum kendiliğinden, önceden tasarlanmış çözümler geliştirmiş, kimi zamanda bu sorunlara formel katında çözüm aranmıştır.⁸⁸ Bu büyük değişimin getirdiği sorunlarla en çok yüzleşen kurumlarda belediyeler olmuştur.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda insanların refah sağlıklı ve sosyal bir yaşam sürdürmeleri ekonomik açıdan zor bir hale gelmiş dış etkenler nedeniyle yoksulluk ve açlık sınırına dayanmıştır. Dünyada her beş kişiden birinin yoksul olmasının temelinde değişik nedenler yatmaktadır. Birçok ülkede yoksulluğun nedeni benzerlik taşırken

⁸⁶ Erdem, s. 276

⁸⁷ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8428> (05.04.2011)

⁸⁸ Oğuz Işık ve M.Melih Pınarcıoğlu, **Nöbetleşe Yoksulluk**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 95.

farklı bölgelerde de yaşayan insanların karşılaştıkları farklı sorunlar yoksulluğun nedenini başka bir boyuta çekmektedir.⁸⁹

Türkiye’de yoksulluk son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin de etkisiyle ülke nüfusunun çok büyük bir bölümünü doğrudan etkilemektedir. Yaşanan krizlerin boyutu, tüm sosyo-ekonomik göstergelerce açık bir şekilde görülmekte, gelir dağılımındaki dengesizliği de gittikçe pekiştirmektedir. Dış ve iç borç yüzünden mevcut sosyal güvenlik sistemi ile kamusal sosyal yardım mekanizmaları yoksul kesimleri korumakta da yetersiz kalmaktadır.⁹⁰

Genel olarak yoksulluğun nedenleri incelendiğinde yanlışlıklardan yüksek faiz oranı, işsizlikten enflasyona kadar her yönüyle yönetimin yetersizliğinden ve düzensizliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Dolayısıyla yoksulluğun nedenleri her ülkede farklı bir nedenle karşımıza çıktığından bunları tek tek ele almak yerine başlıca nedenlerini gözden geçirmek gerekmektedir. Bunların başında yer alan ve hemen hemen her ülkenin de sorunu haline gelen işsizlik yoksulluğu da beraberinde getirmektedir. İşsizliğin olduğu yerde yoksulluğun olmaması bir diğer deyişle işsizliğe rağmen insanların ekonomik açıdan normal bir yaşantı sürdürmeleri hem ülke ekonomisinin güçlü olmasına hem de nüfus yoğunluğunun azlığına bağlıdır. İşsizlik için tanımlanan "ekonomide tam istihdamın sağlanması" kesin bir çözüm olarak görünse de devletin bu noktadaki tutumu ve davranışı belirlemektedir. Nüfus yoğunluğu artması ile istihdamın azalması yoksulluğu doğru gidildiğini göstermektedir. Devletin yoksullukla mücadelede gösterdiği genel tutum parasal yardımlarla sınırlı kalmaktadır. Geri kalmış ve gelişmiş ülkelerde yoksulluğa karşı Dünya Bankasının yapmış olduğu yardımlar genel bir sonucun elde edilmesinde yeterli olmamıştır. Böyle bir durumda devlet ve diğer parasal yardımlarda bulunan kuruluşlar günü kurtarmaya yönelik bir politika uygulamış olmaktadır. Yoksullukla mücadelede asıl amacın günü kurtarmanın tersine uzun vadede neler yapılabileceğinin araştırılması, yoksulluğa neden olan sorunların belirlenmesi ve parasal yardımların

⁸⁹ Abdülkadir Coşkun, **Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Yeri**, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl 2, sayı 14, İstanbul: 2007, s. 57.

⁹⁰ Ali Seyyar, **Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede STK’ların Roller ve Önemi**, Deniz Feneri Derneği Önemi, İstanbul: 2003, s. 39.

dışında üretim faaliyetlerinin hangi üretim faktörleriyle arttırılabileceğinin belirlenmesi olmalıdır. Yoksullukla mücadele veren ülkelerde devlet üzerindeki yükü, yerel yönetimlere dengeli bir şekilde paylaşmıştır. Yerel yönetimler, yerel kalkınmaya yönelik çalışmalarda bulunmakta ve bu bağlamda yönetimi ile koordineli, hesap verebilir ve açık bir yönetim şekli sergilemektedir. Yerel yönetimlerin bu konudaki başarısızlığının nedenleri arasında kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile bağlarının zayıf olması ve devletin yerel yönetimler üzerindeki desteği ve denetiminin yetersiz olması gelmektedir.⁹¹

3.4.2. Yüksek İşsizlik

İşsizlik, ülkemizde, yapısal bir sorun alanı olarak her zaman gündemin öncelikli bir konusu olmuştur. Son yıllarda ise, sorunun daha ciddi bir nitelik kazandığı görülmektedir. 2009 yılında işsizlerin toplam miktarı 3,4 milyon düzeyine ulaşırken, oransal olarak işgücünün %13,5'inin işsiz konumda olduğu anlaşılmaktadır. İşsizlik verileri kırsal değişkenlerden arındırıldığında sorunun büyüklüğü daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kentsel işgücü içinde nerdeyse her 6 kişiden 1'i işsiz pozisyonundadır; kadınlar ise kentsel alanlarda erkeklere göre işsizlik sorunundan daha fazla etkilenme eğilimindedirler (%20).⁹²

İşsizlik ve istihdam sorununun çözümüne yönelik politikalar; işsizlik sonuçlarını onarmaya yönelik önlem ve uygulamaları içeren pasif politika ve stratejiler, işsizlerin beceri ve yeteneklerini artırmaya yönelik eğitim programları ile iş kayıplarını ve iş olanaklarını artırmaya yönelik önlem ve uygulamayı içeren aktif politika ve stratejilerden oluşmaktadır.⁹³ Pasif politikaların mali yükünün fazla olması ve uzun süreli işsizliklerde kişileri tembelliğe itmesine karşılık, aktif politikaların, iş ve istihdam yaratma konusundaki etkinliği ve istihdam edilebilirliğin eğitim ile desteklenmesinden dolayı daha kalıcı ve üretimi destekleyici olduğu söylenebilir. Aktif istihdam programları; iş yaratma programları, işyerinde eğitim programları, iş ve eğitim

⁹¹ Çoşkun, s. 57.

⁹² <http://www.setav.org/ups/dosya/35324.pdf>

⁹³ O'connell, Philip, **Astonishing Success:Economic Growth and the Labour Market in Ireland**, ILO: Employment and Training Papers, No: 44, 1999, s. 40.

programları ve iş kurmaya yardım programlarından oluşmaktadır. Bu tür programlar daha çok gençlere, uzun süreli işsizlere yönelik olmaktadır. 1997–98 yılları kriz dönemlerine rastlamakla birlikte AB ülkelerinde beceri kazandırma programları genç ve toplam işsizlik oranlarında önemli düşüşler yaratmıştır.

İşsizlik sadece bağımlı çalışan açısından değil, toplum açısından da gerek ekonomik ve gerekse sosyal yönden gelişme düzeyi ne olursa olsun bir ülkenin en önemli sorunudur.⁹⁴ Bu sorunun çözümlenmesi için ele alınacak en etkin önlem, muhakkak ki, ekonomide tam istihdamı sağlamaktır. Ancak, Neo-Klasik ekonomistlerin de belirttiği gibi, yatırım ve tüketim harcamalarının tayin ettiği toplam efektif talebin yetersiz kalması nedeni ile üretim faktörlerinin (emek, sermaye, doğal kaynak, girişim) tam kullanımı (tam istihdam) çok zaman gerçekleştirilememekte ve ekonomi eksik istihdamda da dengeye gelebilmektedir. Bu durumda ise, emek unsurunun bir kısmı üretim faaliyetinin dışında kalmakta, diğer bir deyişle işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır.⁹⁵ Emek arzı ile talebi arasındaki meydana gelen bu fark (işsizlik), gelişmiş ülkelerde tüketim yetersizliğinden, gelişmemiş ülkelerde ise, tasarruf yetersizliğinden ileri gelmektedir.⁹⁶

İstihdam ve işsizlikle ilgili politikalar bağlamında, kullanılabilecek başlıca araçlar şu şekilde sıralanabilir:⁹⁷

- İşsizliği önleyici önlem olarak iş ve istihdam yaratma gücü yüksek olan alanlara üretimin ve yatırımın yönlendirilmesi
- İşgücü piyasasının ihtiyaçları belirlenerek, eğitim-istihdam ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda kalkınmada en önemli unsurun beşeri sermaye oluşu gerçeğinden hareketle bütçeden eğitime ayrılan payın mutlak surette artırılması kaçınılmazdır. Nitekim Avrupa Birliği'nde yapılan araştırmalara

⁹⁴ Ekin, Nusret, (1971), **İşsizlik**, İstanbul: 1971 ,s. 3

⁹⁵ Sabri Ülgener, **Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul: İktisat Fakültesi Yayını, No: 175, 1970, s. 108.

⁹⁶ Sabahattin Zaim, **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul: s.134; Metin Kutal, **İşsizlik Sigortası**, Makale, Hürriyet Gazetesi, 5.7.1981.

⁹⁷ <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=859>, Tisk Yayınları, (25.04.2011).

göre, ilave her bir yıllık eğitim, verimlilikte %6,gelir düzeyinde %5 artış sağladığı görülmüştür.

- AB ülkelerinde nüfusun yaşlanıyor olması önümüzdeki yıllarda bu ülkelerin nitelikli işgücü talebinde bulunacaklarını işaret etmektedir. Beyin göçü ile nitelikli elemanların kaybı ile karşı karşıya kalınması kaçınılmazdır. Nitelikli eleman sayısının artırılmalıdır.
- Eğitim, yeniden eğitim, yaşam boyu eğitim ve işe uyum sağlanabilirliğin ön plana çıkması İstihdam Büroları konusunda değişimi gerektirmektedir. İŞKUR ile birlikte işgücü piyasalarının yeniden yapılandırılması paralelinde özel istihdam bürolarının açılması gerekmektedir. Gençlerin eğitimden iş yaşamına geçişlerini kolaylaştıracak iş ve eğitim programlarının yaygınlaştırılması
- İşgücüne katılım oranının yükseltilmesi, kadın işgücünün katılımının sağlanması
- Hızlı teknolojik değişim ve üretim biçimlere uyumu kolaylaştırabilmek ve istihdam edilebilirliğin sağlanması için yaşam boyu eğitimin önemini dikkate alınan bu konuda düzenlemelere gidilmesi,
- Kayıt dışı istihdamın kayıt altına alınması
- Günümüzde istihdam politikası ile yalnızca istihdam artışının hedeflenmediği görülmektedir. Verimli ve kayıtlı istihdamın yüksek gelirli,sosyal güvence ve iş güvenliğinin olduğu alanların yaratılması da en az istihdamın artırılması kadar önem arz etmektedir. Bu bağlamda ekonomi politikaları ve sosyal politikalar birbirlerini destekleyici ve uyumlu olmalıdır.
- Yerel yönetimlerinde iş yaratma programları çerçevesine öncülük yapmaları,
- Yeni işler yaratılmasında mali yardım mekanizmasının düzenlenmesi,
- İşgücü piyasası ile ilgili mevzuatın günün koşullarına göre tekrar gözden geçirilerek işgücü piyasasında esnekliğin artırılması,
- İşgücü maliyetlerini artıran uygulamalardan olabildiğince kaçınılması

Ülkeler etkisi altında kaldıkları küreselleşme olgusu kapsamında sosyal politika ve işsizliği azaltmaya yönelik stratejiler geliştirerek uluslararası rekabet güçlerini artırmaya çalışmaktadır. OECD ülkelerinde yüksek ve kalıcı işsizliği ve yoksulluğu

azaltma aktif istihdam politikalarını ön plana çıkarmaktadır.⁹⁸ Yaşanan yoğun rekabet ortamında işgücünün verimlilik artışlarında önemli bir rekabet aracı olarak görülmesi ve sürdürülebilir bilginin ön plana çıkması iş gücünün önemini artırmıştır. Vasıfsız işgücü talebinin yerini gelişen teknolojilere kolay uyum sağlayan bilgi ile donatılmış, bilgi üreten ve işleyen işgücü almaktadır. AB ülkelerinin 1980’li yıllardan itibaren istihdam ve işsizlikle mücadele konusunda politika ve stratejiler geliştirerek sorunlarını hafifletmeye çalıştıkları görülmektedir. Ekonomik etkinlik ve verimlilik çerçevesinde, ekonominin işleyişine zarar vermeksizin istihdam sorunlarına çözüm üretme çabası içine girmişlerdir. Hollanda ve İrlanda başarılı iki ülke oluştur. İrlanda, işgücü piyasalarını düzenleme konusunda ağırlıklı olarak aktif istihdam politikalarından yararlanarak işsizlik sorunu ile baş etmeyi başarmıştır.⁹⁹ Uluslararası rekabette ve işsizlikle mücadele konusunda elde ettiği bugünkü başarısının en önemli kaynağı sosyal taraflar arasında işbirliği olduğunun da belirtilmesi gerekir.

3.4.3. Kadın

19. yüzyıl Avrupa’sının Sanayi Devrimi ile yaşadığı büyük değişimden çok kötü bir şekilde etkilenen kadınlar, en ağır çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalmışlardı. Sanayi Devrimiyle birlikte tarım kesiminden kentlere akış hızlanırken kadının konumu, iş şartları bu süreçte hep kötüleşmiştir. Geniş ölçekli sanayi, kadını kırsal kesimden koparıp, fabrikalara sürüklemiştir.¹⁰⁰ Bugün hala devam eden kırdan kente göç ve küreselleşme süreci kadınların istihdam alanında yaşadıkları sorunları hala çözülebilmemiş değildir.

Küresel Kentte Kadınlar: Küresel kentlerde düşük ücretli işçilere duyulan talep büyük ölçüde artmıştır. Aynı kentler, yüksek gelirli işlerin ve pahalı kent mekânlarının gözle görünür bir biçimde artmasından dolayı bir güç ve servet patlamasına da tanık oldu. Öyleyse talep bu kadar yüksekken ve mevcut işle büyüyen sektörlerin içindeyken, işçiler çok az avantaj sağlayan düşük ücretli işlere nasıl alınabiliyorlar? Bunun cevabı, büyümekte olan yeni bir işgücü stokuna sızılmasından ve böylece, bu koşullarda işçilere

⁹⁸ OECD, **Key Employment Policy Challenges Faced By Oecd Countries**, Labour Market and Social Policy - Occasional Papers No: 31, 1998, s. 22.

⁹⁹ O’connell, s.40.

¹⁰⁰ Ali Seyyar, **Sosyal Siyaset Açısından Kadın ve Aile Politikaları**, İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999, s. 65.

yetki sağlayacak tarihsel bağlantının kırılmasından geçiyor. Bu işçilerin genellikle kadın ve göçmen olmaları, onlara yetki verilmemesine kültürel olarak da geçerlilik kazandırmaktadır. Dolayısıyla küresel kentlerde oturan işçilerin birçoğu kadındır.¹⁰¹

Küreselleşmenin Sonucu Olarak Kadının Yoksullaşması: Sanayileşmiş ülkelerde aile reisinin kadın olduğu, tek ebeveynli ev sayısında İkinci Dünya Savaşı sonrası büyük bir artış görülüyor. Bu olgu kadını çocuklarla eve bağladığı için daha az güvenceli, sigortasız, vazgeçilebilir tam zamanlı olmayan işlere itiyor. Veya onları devlet ya da yerel yönetimlerin çok sınırlı sosyal yardımlarına mahkum ediyor. Bu kadınlar bu gibi toplumların en altındakilerin altındaki konumlarda yaşıyorlar. İkinci Dünya Savaşı sonrası uygulanan ekonomik politikalar özellikle yoksul toplumlarda yoğun bir içgöçü tetikledi. Bu göç büyük kentlerin etrafını saran yoksul yerleşim mekanlarını yarattı. Kadınlar bundan iki türlü etkilendiler. Kocaları büyük şehirlerde işçi oldukları için, kırsal kesimde çocuk büyüterek, yaşlılara bakarak ve şehirlere kocalarıyla birlikte göç ederek gecekondu mahallelerinin en yoksulu oldular.¹⁰²

Kadın ve Eğitim: Kadın erkek eşitliğinin sağlanması için kadının eğitilmesi gerekliliği konusundaki artan bilinçlenme ve buna bağlı kazanımlar, özel olarak korunmaya muhtaç kadın gruplarına yönelik alternatif eğitim ve formasyon (training) programlarındaki artışa rağmen, eğitim ve formasyon alanında güçlü bir siyasi iradenin var olmaması ve/veya eksikliği, kaynak yetersizliği, altyapı sorunları gibi nedenlerle hedeflere ulaşılması henüz başarılammıştır. Diğer taraftan ders kitaplarındaki ayrımcı kalıplar, olumsuz kadın klişeleri, çocuk bakımının erkekler ve devletle bölüşülememesi ve bazı geleneksel tutum ve davranışlar hala kadının eğitimi ve formasyon kazanımı önünde engel teşkil etmektedir. Bazı ülkelerde yapısal uyum politikalarının doğru formüle edilememesi ve/veya uygulamasındaki aksaklıklar eğitim sektörü üzerine olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Ayrıca, kadının yüksek öğrenim kurumlarına devam edebilmesi ile istihdam piyasası dinamikleri arasındaki yakın ilişkinin yeterince iyi

¹⁰¹ Muharrem Es, *Kentsel Alanlarda Kadın Sorunları*, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl 2, Sayı 19, s. 5.

¹⁰² Fadime Gök, *Yoksulların %70'i Kadın*, Pazartesi Dergisi, Sayı 15, Haziran 1996, s. 3.

anlaşılmasını da konuya daha çok önem verilmesi önünde engel oluşturmaya devam etmektedir.¹⁰³

Kadın ve Sağlık: Kadınların sağlık haklarının insan hakları içinde değerlendirilmesiyle birlikte, kadının insan haklarının, sağlık bilgisine erişim, yeterli beslenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkını da kapsadığı kabul edilmiştir. İnsan hakları açısından bakıldığında sağlık konusunda kadınların dezavantajlı olduğu durumlar hak ihlali olarak düşünülmektedir. Bunun en uç örneği ise anne ölümleridir.¹⁰⁴

Kadınların sağlık sorunları ve hastalık riskleri kadın ve sağlık alanında ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Kadınların beklenen yaşam süresi erkeklere kıyasla daha fazladır; ancak hemen hemen tüm toplumlarda kadınların erkeklere göre daha fazla hastalık ve stres yaşadıkları bildirilmektedir.¹⁰⁵

Kadın ve Şiddet: Kadınlara ve kız çocuklarına karşı şiddet ister kamusal alanda ister özel alanda gerçekleşsin kadının insan hakları ihlali olarak kabul görmektedir. Kadınlara ve kız çocuklarına karşı şiddetin devlet tarafından veya herhangi bir resmi kurum ve kuruluşu tarafından uygulanması durumu da kadınların ve kız çocuklarının insan hakları ihlali olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla, şiddet ister özel alanda ister kamusal alanda gerçekleşsin bunu ortadan kaldırmaya yönelik pek çok yasal ve idari önlem alınmaktadır. Bu sorunu çözmek üzere, bazı ülkeler koruyucu yasal düzenlemeler geliştirmişlerdir. Şiddeti ortadan kaldırmak üzere çok disiplinli, kapsamlı programlar da geliştirilmiş bulunmaktadır. Tüm bunlara rağmen, kadın ve kız çocukları şiddete kurban olmaya devam etmektedirler. Şiddet uygulayanlara yönelik rehabilite programlarının eksikliği ve şiddet konusunda veri eksikliği, sosyokültürel değerler nedeniyle aile içindeki her tür şiddetin görünmez halde kalmaya devam etmesi, kadının fiziksel, psikolojik, cinsel şiddete maruz bırakılmaktadır. Evlilik içi tecavüz, kız çocuklarının cinsel istismarı, başlık parasına bağlı ölümler, kız çocuklarının sünneti bu şiddet türü

¹⁰³ <http://www.kssgm.gov.tr/>, (03.04.2011).

¹⁰⁴ Akın, Ayşe, Esin, Çiğdem ve Çelik, Kezban, (2004), *Kadının Sağlık Hakkı ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Avrupa'da Kadın Sağlığının İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı*, s. 2.

¹⁰⁵ Akın, Ayşe, Esin, Çiğdem ve Çelik, Kezban, s. 2.

içinde sayılabilir. Ayrıca, küreselleşme ve yeni teknolojiler kadın ve kız çocuğu ticaretini artırmıştır.¹⁰⁶

3.4.4. Özürlü

Sekiz milyon civarında özürsü bulunan bir ülkenin ulusal ve yerel ölçekte politika geliştirmesi ve onların yaşamlarını rahatlatarak, kolaylaştıracak tedbirleri alması kaçınılmazdır.¹⁰⁷ Sosyal açıdan özürsü politikası, özürsü çocuk ve yetişkinlere yönelik uygulanan ve özürlerin/engellilerin sosyal haklarını belirlemeye ve uygulamaya yönelik sosyal politikaların tümüdür. Herhangi bir sebepten dolayı, insanın, her an, her yerde özürsü duruma gelebilme riskine karşı geliştirilmiş olan koruyucu sosyal politikalarıdır. Özürsü politikası, özürsü dostu sosyal güvenlik sistemleri, özürsü riskini, bir sosyal risk olarak kabul etmekte ve buna karşı da, özürsü öncesi (Koruyucu Hekimlik; İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği) ve sonrası için (Sosyal Sigortalar çerçevesinde Bakım Sigortası; İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigortası; Malullük Sigortası. Sağlık Sigortası çerçevesinde tıbbî rehabilitasyon hizmetleri) gerekli tedbirleri almaya yönelik teorik ve pratik sistemler geliştirmektedir. Özürsüye yönelik sosyal politikaların temel esasları şunlardır.¹⁰⁸

- Özürsülerin sosyal, kültürel, eğitsel, sanatsal, sportif ve dinî etkinliklere eşit katılımın önündeki engeller kaldırılır.
- Özürsüye, kendine yeterli olması, toplumla kaynaşması, insan haysiyetine yaraşır hayat şartlarına sahip olması konusunda kendisine imkânlar sağlamak.
- Özürsülerin, hayatlarını kolaylaştıran, bağımsızlıklarını artıran, verimli ve üretken duruma gelmelerini sağlayan her türlü yardımcı araç gereçlerden, cihazlardan, sistemlerden ve yeni teknolojilerden yararlanma hakkı vardır.

¹⁰⁶ Amargi Kadın Akademisi, **Kadına Yönelik Şiddet**, Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul: 2005, s. 29.

¹⁰⁷ Arif Çarkçı, **Kent Yönetimine Farklı Bakışlar**, İstanbul, Şehir Yayınları, 2007, s. 77.

¹⁰⁸ <http://www.sosyalsiyaset.net/documents/op.asp>, (03.04.2011).

- İnsanların hayatını korumak ve devam ettirmek ilkesine bağılı olarak hiçbir özürli ve bakıma muhtaç bireye ötenazi uygulanmaz.
- Rehabilitasyon kapsamında başta tıbbî yardımlar olmak üzere meslekî ve psiko-sosyal hizmetler sunmak, meslekî eğitim ve işe yerleştirme bakımından, özürliilerin, özürliülükleri sebebiyle uğradıkları eşitsizliğı düzeltmek, fırsat eşitliğı çerçevesinde kendilerine uygun çalışma ortamını hazırlamak.
- Özürliülükten doğan sosyal haklar, özürliülük sebebine bakılmaksızın eşit muamele ve fırsat eşitliğı ilkelerine göre düzenlenir.
- Yardıma ve bakıma muhtaç özürliülere yönelik sosyal güvenlik ve sosyal bakım hizmetleri sistemini oluşturmaktır. Bir başka ifadeyle, yardıma ve bakıma muhtaç özürliülerin sosyal güvencesinin yanında bakım güvencesi de devlet tarafından temin edilir.
- Özürliünün kendine karşı olan güvenin sağlanmasına, sakatlığı ile birlikte yaşamasına, toplumun sosyal ve ekonomik hayatına katılmasına yardımcı olmak.
- Özürliülerin aleyhlerine sonuç doğuracak ayrımcılığa karşı korunması esastır.
- Sosyal devlet, özürliüğün önlenmesine yönelik politikalar geliştirir.
- Yaşama hakkının kutsallığı ve dokunamazlığı temelinde özürliü doğma ihtimali gerekçisi ile kürtaja cevaz verilmez. Özürliü dahî olsa, her çocuğun dünyaya gelme ve insanca yaşama hakkı vardır.
- Devlet tarafından, insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, özürliülerin ve özürliülüğün her türlü istismarına karşı sosyal politikalar geliştirilir.
- Yeni doğacak ve doğmuş olanlarda tespiti mümkün olan özür ve hastalıklarla ilgili taramaların yapılması esastır.
- Sosyal faaliyet ve programlar, devletin denetim ve gözetiminde, halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak, bir bütünlük içinde yürütülür.

3.4.5. Yaşlılar

Yaşlılara dönük sosyal politikalar yaşlıların psiko-sosyal durumlarını dikkate alan doğru yaklaşımlar ve bilimsel tespitlerin varlığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu doğrularla sosyal politikaların geliştirilmesi ve uygulanması hâlinde yaşlıların hayat kalitesinin artırılması mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda yaşlılara dönük etkin sosyal politikaların temel esaslarını ve hedeflerini şu şekilde belirleyebiliriz:¹⁰⁹

Yaşlılar, Toplumsal Zenginliğimizdir: Türkiye, her ne kadar gelişmiş AB ülkelerine göre yaşlı bir nüfusa sahip olmasa da, sosyal devlet olmanın bir gereği olarak yaşlıların sosyal refahı için, sosyal politika ve sosyal hizmetlerin temel esasları doğrultusunda merkezî ve yerel yaşlılar politikasını oluşturması gerekmektedir.

Kültürel ve sosyoekonomik farklılıklar, sosyal adalet mekanizmaları ile toplumsal gelişim için nasıl bir zenginlik teşkil ediyorsa, yaşlılık (ve dolayısıyla yaşlılar) da sosyal yapı içinde bir zenginliktir ve sosyal sermaye için vazgeçilmez bir unsurdur. Bundan dolayı da sağlıklı yaşlanmanın yanında aktif ve kaliteli bir hayat modeli Türk yaşlılarının da temel hakkı olmalıdır. Yaşlılar, insan kaynakları açısından önemli bir potansiyeldir. Bundan ötürü sosyal politikanın bir parçası olan sosyal hizmetler, yaşlı insanlara ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşmalarında ve problemlerini mümkün mertebe kendi gayretleriyle çözme hususunda etkin bir biçimde destekçi olmalıdır.

Yaşlılar, Kültürel Mirasımızın Koruyucusudur: Sosyal sermayeyi oluşturma ve geliştirmenin yanında toplumsal kaynaşma açısından özellikle bilgi ve tecrübe yönünden ileri bir noktada olan yaşlıların, millî-manevî-kültürel değerlerimizi toplum hizmetine sunabilmeli, bilgi ve tecrübe gibi birikimlerini diğer sosyal kesimlere özgürce aktarabilmelidirler.

¹⁰⁹ Ali Seyyar,, *Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel Yaşlılar Politikası*, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl 3, Sayı 28, 2008, s. 45-47.

Yaşlılar, Bağımsız Yaşama Hakkına Sahiptir: Yaşlı hizmetlerinde hedef, sağlıklı ve kaliteli yaşam ile fonksiyonel bağımsızlık düzeyi artmış bir yaşlılık döneminin sağlanmasıdır. Bundan dolayı yaşlılar politikası, yaşlıların olabildiğince bağımsız bir hayat sürmelerine destekçi olmalıdır. Bunun için de yaşlılar politikası, özellikle özürlü yaşlılara hareket serbestisi sağlayacak imkânlar oluşturur. Fizyolojik yetersizliklerinden dolayı rehabilitasyon hizmetleri almalarına karşılık fiziki bağımsızlıklarını yitiren bakıma muhtaç yaşlılara, bakıma muhtaçlık durumlarına ve derecelerine göre özel bakım hizmetlerine ağırlık verilir. Sadece sağlıklı yaşlılar değil bütün bakıma muhtaç yaşlı, özürlü ve hastalar, benimsedikleri sosyal çevrede ve aile ortamında yaşama hakkına sahip olmalıdır.

Yaşlılar, Fırsat Eşitliğinden Yararlanabilmelidir: İster bakıma muhtaç olsun ister olmasın bütün yaşlılar, insan onuruna yakışır bir hayat yaşama hakkına sahip olmalıdır. Bundan dolayı da yaşlılar, kendilerini çeşitli alanlarda geliştirme, eğitim alma ve verme hakkına sahip olmalıdır. Yaşlılar, her türlü sosyal-sportif-kültürel faaliyetlere ve serbest zamanlarını faydalı meşguliyetlerle geçirme hakkına sahip olmalıdırlar.

Yaşlılar, Katılımcı Demokrasinin Bir Parçasıdır: Yaşlılar, her alanda ve her düzeyde (merkezi-yerel) demokratik haklarını kullanabilmeli ve seslerini gerek plânlama, gerekse karar alma sürecinde duyurabilmelidirler. Yaşlı hizmeti sunan STK'ların bir federasyon altında toplanabilmeleri ve demokratik süreçte aktif katılımı sağlanmalıdır.

Yaşlılar, Sosyo-Ekonomik Yönden Desteklenmelidir: Sosyal güvencesi olmayan özellikle yalnız ve kimsesiz yaşlıların hayat standartları yükseltilmelidir. Aile içinde yaşayan yaşlıların ekonomik özgürlükleri sağlanmalıdır. Sosyal devletin yanında yerel yönetimler, bakıcı aile fertlerine bakım yükünü, haricî profesyonel bakım hizmetleri ile hafifletici tedbirlerin ötesinde sosyoekonomik destek sağlamalıdır.

Yaşlılar, Ulaşılabilir Bir Çevrede Yaşayabilmelidir: Yaşlılar, gerek konut içinde, gerekse konut dışında fiziki yönüyle güvenli bir ortamda yaşayabilmelidir.

Uygun fiziki çevrenin oluşturulmasında yerel yönetimler ve özellikle belediyeler kendileri sorumlu hissetmelidir.

Yaşlılara Ayrımcılık Yapılmamalıdır: Yaşlılar, yaşlarından dolayı hiçbir surette, hiçbir şekilde ve hiçbir alanda ayrımcılığa tâbi tutulmamalı ve uğramaları için güvence altında olmalıdır. Devlet, yaşlıların dışlanmalarına karşı yaşlı hizmeti veren STK'lar ile aktif sosyal politikalar üretmeli ve etkin bir şekilde uygulamalıdır.

Yaşlılar, ülkenin Her Bölgesinde Eşit Haklara Sahip Olmalıdır: Gelişmiş ülkelerde yaşlıların büyük bir kısmı kentsel bölgelerde, gelişmekte olan ülkelerde ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Bu durum, Türkiye açısından da kısa ve orta vade için geçerli olacaktır. Dolayısıyla milli yaşlılar politikası, kentsel özelliklerin ötesinde kırsal faktörleri de dikkate almalıdır. Örneğin; Türkiye çapında âdil ve etkin sosyal bakım hizmetlerinin sağlanabilmesi için, kırsal alanda evde bakım hizmetlerine dönük modellerin geliştirilmesi gerekmektedir.

3.4.6. Sokakta Çalış(tırıl)an Çocuklar

Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların sayısı 500 bini aşmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsünün yapmış olduğu araştırmaya göre de 1.635.000 bin çocuk çalışmak zorundadır. Ve her geçen gün bu sayıların artmakta olduğu düşünülmektedir. Sokak çocukları ve çalışan çocuklar sorunu bir an önce çözümlenmesi gereken bir büyük problem olmuştur. Bu sorunun altında pek çok özel ve sosyo ekonomik faktörler bulunmaktadır. Dolayısıyla sorununun çözümünde sosyal siyaset uygulamalarına gerek vardır. Sosyal siyaset; "Devletlerin, resmi ve özel sosyal kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin vasıtasıyla toplumda ortaya çıkan muhtelif sosyal sorunları ortadan kaldırmayı ve sosyal refahı temin etmeyi, arttırmayı ve yaygınlaştırmayı hedefleyen politikaların ve tedbirlerin bütünüdür"¹¹⁰

Sokak çocukları riskine karşı alınacak önlemlerin sosyal politikalar açısından değerlendirilmesi:

¹¹⁰ Ali Seyyar, **Sosyal Siyaset Terimleri**, İstanbul: Beta, 2002, s. 544.

Aile Politikaları: Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini yaşayıp öğrendiği yerdir. Çocuk için ailenin taşıdığı önemi üç açıdan inceleyebiliriz, ilk olarak aile çocuğun bir yere ait olduğu duygusunu yaşatır, ikinci olarak her aile doğumdan başlayarak çocuğa yakın ilgi, sevgi ve şefkat gösterir. Annenin çocuğa gösterdiği coşkulu sevgi, çocuğun yaşamında ona yardımcı olan, onu ilerleten bir güçtür. Üçüncü olarak, aile çocuğun gelişmesine olanak tanıyan, sürekli bir bakım ortamı sunar.¹¹¹

Çocuğun sosyal hayata uyumu üzerine yapılan araştırmalar göstermiştir ki; ailenin çocuk üzerindeki ilk etkileri son derece önemlidir. Sevgi, hoşgörü ve ilginin hakim olduğu aile ortamlarında büyüyen çocuklar, arkadaşları ile ilişkilerinde daha etkin, girişken, paylaşımcı ve işbirlikçi olmaktadır. Buna karşılık aşırı kontrollü ya da tutarsız aile ortamında yetişen çocuklar, çevrelerine karşı koyma ve saldırgan davranışlarla kendilerini kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.¹¹² Aile, düzenli bir sosyal hayatın tesisi ve gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden aile birliğini güçlendirecek, aile üyeleri arasında beraberlik ve dayanışma duygusunu pekiştirecek, hizmetlerde 1980'li yıllardan başlayarak gelişmiş ülkelerde ön plana çıkmıştır.¹¹³ Aile politikaları kısaca ve kabaca "yönetimin aileye ilişkin her türlü icraatları" olarak tanımlanabilir.¹¹⁴ Yani, sosyal siyaset kapsamında, huzurlu ve sağlıklı toplum tesis etmek amacıyla aileler ve aile fertleri için oluşturulan sosyal program, eğitim, destek ve yardımlar bütünüdür.¹¹⁵

Madde Bağımlılığı ve Alkolizm: Ülkemizde halkın % 30'u değişik boyutlarda sürekli olarak alkol kullanmaktadır.¹¹⁶ Bunun yanında ülkemizde erkeklerin % 63'ünün, kadınların % 24'ünün sigara içtiği tespit edilmiştir. Büyük şehirlerde kadınların % 40 oranına kadar çıktıkları görülmüştür.¹¹⁷ Bu veriler tespit edilebilen verilerdir. Bir de

¹¹¹ Gönül Erkan, **Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma**, Ankara, 1995, s. 8.

¹¹² Ramazan Arı ve Aysel Çağdaş, **Anne-Çocuk İletişim Dili Eğitiminin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Olan Etkileri**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 5, 1999, s. 391.

¹¹³ Nuran Turan, **Aile Sorunlarının Çözümünü Kolaylaştırıcı Bazı Bilgi ve Teknikler**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Yayın No: 009, Ankara: 2001, s. 291.

¹¹⁴ Mim Kemal Öke, **Aile Kurumu**, Aile Politikalar, Ankara: Aile Araştırmaları Kurumu, 1991, s. 1.

¹¹⁵ Ali Seyyar, **Sosyal Siyaset Terimleri**, s. 20.

¹¹⁶ Ali Seyyar, **Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele**, İstanbul: Türdav Yayınları, 2002 s. 84.

¹¹⁷ Elif Dağlı, **Tütün ve Politika**, Yeni Türkiye, Sayı: 39, 2001, s. 688.

esas risk grubunu oluşturan çocukların kullandığı uçucu maddeler vardır. Özellikle bu uçucu maddelerin kullanımı, sokak çocukları arasında oldukça yaygındır.¹¹⁸

3.4.7. Barınma İhtiyacı

Konut sorunu yaşayan kesimleri tespit etmek ve bu kesimlerin hangi nedenlerden dolayı ne tür bir konut sorunu yaşadığını tartışmak kentin geleceği açısından önem taşıyan bir konudur. Yani kentte yaşayan bütün toplumsal sınıfların, gerek gündelik yaşam düzeyinde gerekse kentin geleceğini belirleyen her türlü maddi koşulların belirlenmesi açısından farklı tarihsel süreçte bulunmaktadır. Eşitsiz gelişen ve her geçen gün göçmen nüfusun akınına durduramayan büyükşehirler, gerek doğal kaynakların aşırı tüketimi gerekse emeğin yeniden üretimini sağlayan kentsel hizmetlerin ticarileşerek toplumsal niteliğini yitirmesi ile oluşan mekansal ve sınıfsal ayrışmaların mekanı olmaktadır. Bu ayrışma süreci, konut sorunu üzerinden de oldukça görünür olmaktadır. Bütün bu sorunları aşmak üzere ihtiyaç duyulan sosyal politikaların zayıflaması, yaşanmakta olan konut sorununu özellikle belli sınıflar açısından kritik kılmaktadır. Dünya nüfusunun büyük bir kısmı gecekondulaşırken; diğer taraftan lüks konutlar, rezidanslar ile kapalı siteler gibi ayrıcalıklı kentsel adalar yaygınlaşmaktadır. Özellikle büyük kentler açısından gözlemlenen bu eğilim, artık az gelişmiş diyebileceğimiz geç kapitalistleşen ülkelerde de yaygınlaşmaktadır. Hatta bu dönüşüm, küresel sermayenin etkisiyle oldukça eşitsiz biçimde gelişmektedir. Bu durumda İstanbul gibi büyük bir dünya metropolünde, konut sorununa bağlı sorunların nedenleri üzerine tartışmanın önemi göz ardı edilemez.¹¹⁹

Gelir dağılımının adaletsiz olması, konut sorununun daha da artmasına ve konut ihtiyacının çoğalmasına etki eden temel nedenlerden biridir. Gelir dağılımının giderek daha adaletsiz hale gelmesinin temel nedeni ise, sosyal devletin bitmesi, özel mülkiyetin çoğalması, kamu mülkiyetinin dağıtılmasıdır. Asgari düzeyde barınma ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli konut sayısı ve kalitesi ile belli bir zamanda mevcut

¹¹⁸ Oğuz Polat, **Sokak Çocukları**, İstanbul: Özgün Ofset, 2002, s. 71.

¹¹⁹ Besime Şen, , **İstanbul'da Konut Sorununun Çözüm Önerileri Neden Radikal Olmalıdır?** <http://istanbulkentsempozyumu.org/scripts/haber.asp?idproduct=432>, (25.04.2011).

konut sayısı ve kalitesi arasındaki fark olan konut ihtiyacı, kişilerin demografik özelliklerinden ve mensup oldukları sınıftan bağımsız olarak herkes için geçerlidir.¹²⁰

3.4.8. Eğitim ihtiyacı

Milli Eğitim sistemi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birincisi, “Örgün Eğitim”, ikincisi “Yaygın Eğitim” dir. Örgün Eğitim “Okul Öncesi Eğitim”, “İlköğretim”, “Ortaöğretim” ve “Yükseköğretim” kurumlarından meydana gelmektedir. Yaygın eğitim ise örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerinden çıkmış kişilere, eğitim vermek amacıyla yapılan tüm etkinlikleri kapsamaktadır.¹²¹

Yerel yönetimler açısından önem taşıyan eğitim türü, yaygın eğitim çerçevesinde değerlendirilen halk eğitimidir. Halk eğitimi kırdan kente yeni göç edenlerin kentsel mesleklere yönlendirilmesi, eğitilmeleri, iş edindirilmeleri, kentle bütünleşebilmeleri ve dolayısıyla kent kültürünü benimseyerek kentlileşebilmeleri, kısaca kentsel yaşama uyumda karşılaştıkları sorunların çözümlenebilmesidir.¹²²

Yerel yönetimlerin eğitim hizmetlerine katılımının değerlendirilmesine geçilmeden önce üç temel hususun belirtilmesi yararlıdır. Bunlardan birincisi, merkezîyetçi eğilimin hakim olduğu eğitim sisteminde yerel yönetimlerin bu alandaki fonksiyonları, genelde yasal dayanakları olmasına rağmen, uygulamada yetersiz kalmıştır. İkincisi, tüm sosyo-kültürel etkinliklerde olduğu gibi zamanla yerel yönetimler, eğitim hizmetlerindeki yetki ve sorumluluklarını merkezi idareye kaptırmışlardır. Üçüncüsü ise bazı eğitim hizmetleri konularında yerel yönetimlerle merkezi idare arasında görev ikilemi ve karmaşası vardır.¹²³

¹²⁰ İnşaat Mühendisleri Odası, **Türkiye’de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı Raporu**, 2008, <http://www.rehamedin.com/foto/makale/konutsorunu.pdf>, (25.04.2011).

¹²¹ MEB, **Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler**, Milli Eğitim, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1998, s. 4-6.

¹²² Cevat Geray, **Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 3, Sayı: 6, 1994, s. 3-4.

¹²³ TÜSİAD, **Yerel Yönetimler, Sorunlar, Çözümler**, İstanbul: TÜSİAD, 1995, s. 103.

Bu çerçevede incelendiğinde, belediyelerin eğitim alanındaki rolünün daima, il özel idarelerine göre daha sınırlı ve daha çok yaygın eğitim - halk eğitimi ve kültürel işlevler merkezli olduğu görülmektedir. Öyle ki, yeni yasa ile de belediyelerin görevleri arasında sayılan okul öncesi eğitim kurumları açma görevi, yıllar önce 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile belediyelere, il özel idarelerine ve devlete verilmekle birlikte¹²⁴ belediyelerin çoğu, bu görevle hiç ilgilenmemişlerdir.¹²⁵ Ancak, okul öncesi eğitim konusunun özellikle son 15–20 yıl içinde önemi kavranılan bir konu olduğu ve son yıllarda belediyelerin işlettiği kreş ve anaokulu sayısında ciddi bir artış olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

5272 sayılı yasa, aynı zamanda belediyelerin “Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabileceğini veya yaptırabileceğini, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabileceğini düzenlemektedir. Bu konunun isteğe bağlı olan görevler arasında sayılması, yerel yönetimler alanındaki yazarların eleştirisine yol açmakta ve bu görevin zorunlu görevler arasında sayılmasının daha isabetli olacağı düşünülmektedir. Çünkü bugün büyük kentlerde ilk ve ortaöğretimde karşılaşılan en önemli sorun okul binası, binaların bakım ve onarımı ile temizliğidir. Bu endişe, 1580 sayılı yasa ilkokul yapımı için ücretsiz arsa tahsisi görevini belediyelere vermekle birlikte, özellikle il veya büyük şehir belediyelerinin konuya gereken özeni göstermemiş ve hatta okul yerlerinin tespitinde imar düzenlemeleri ve plan değişikliklerinde duyarlı davranmamış olmalarından kaynaklanmaktadır.¹²⁶

3.4.9. Kimlik Bunalımı ve Yabancılaşma

Yerel yönetimlerin sosyal alandaki önemli sorunlarından biride kente göç eden insanların yaşadığı kimlik bunalımı ve yabancılaşma sorunudur. Kırsal alandan kente göç eden insanlar kent kültürüne uyum sağlamak yerine kendi alışkanlıklarını,

¹²⁴ İçişleri Bakanlığı, **Belediyeler, İç Düzen, Genel Rapor**, No: 2, İçişleri Bakanlığı, Ankara: İç Düzen Yayınları, No: 5, 1972, s. 92-93.

¹²⁵ Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, **Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri**, Ankara: Erk Yayıncılık, 1993b, s. 50.

¹²⁶ Kamu Yönetimi Araştırması, **Kamu Yönetimi Araştırması Genel Rapor**, TODAIE Yayını No. 238, Ankara, 1991, s. 5.

geleneklerini devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Kentlerin çeperlerine yerleşen yeni kent nüfusu kırsal alanda ki alışkanlıklarını aynen devam ettirme noktasında ısrarlı davranması kentin eski sakinleriyle yeni sakinleri arasından çeşitli sorunlara yol açmaktadır.

Burada kimlik bunalımı ve yabancılaşma ekonomik ve sosyal açıdan ele alınmalıdır. Ekonomik açıdan olaya bakıldığında gelişmekte olan ülkelerde oluşan gelir uçurumu her geçen gün derinleşmektedir. Bu konuda ki veriler incelendiğinde çok vahim gerçekler görülmektedir. Afrika şehirlerinde yaşayan nüfusun % 29'u fakirlik sınırının altındadır. Bu rakam Asya şehirleri için yüzde 34, Latin Amerika şehirleri için yüzde 32'dir. Avrupa ve Kuzey Amerika'da bu sayı daha iç açıcı olup yüzde 15–20 arasında değişmektedir.¹²⁷ Kent nüfuslarının hızla artması kentin yeni sakinlerine iş imkânı noktasında istenen düzeyde bir gelir sağlamamaktadır. Bu durumda kentin yeni sakinlerinin ailelerini geçindirecek düzeyde bir gelir elde edememeleri bu kişilerin kente isteseler de uyum sağlamalarını engellemektedir.

Olayın sosyolojik boyutu daha da vahimdir. Köyden veya kasabadan kente gelen insanlar geldikleri yerdeki samimi ve mahrem ilişkileri kentte bulamamaktadır. İnsanların birbirlerine destek oldukları, acılarını sevinçlerini paylaştıkları, karşılıklı olarak sınırsız güven tesis ettikleri ortamdan kentin yalnızlığı, vurdumduymazlığı ve kalabalığı içerisinde tek başına kalmıştır. Yalnızlı hissiyle baş başa kalan bu insanlarda kente aidiyet hissetmemektedir.

40–50 yıl öncesinde bir kentli kültürü söz konusuydu. Her kentin kendine has kültürü ve geleneği vardı. Eski İstanbullu, Eski Ankaralı dendiği zaman az çok belirgin bir kimlik çıkardı. Günümüzde ise şehirler kozmopolit, karmaşık bir kültürel yapı almış, bir diğer ifadeyle kimliğini yitirmiş, "kültür yozlaşmasına" uğramış durumdadır.¹²⁸ Mustafa Armağan bu durumu şöyle ifade etmektedir. "Günümüzde şehir-toplum ilişkisine ele almanın belirgin bir zorluğu var: Şehirlerin kimliklerini yitirışı ya da kimliksizleşmesi. Eskiden bir şehre ait olmanın hem-şehri olanın o şehirde yaşayanlara sağladığı ortak anlam sistemi mahalli düzeyde geliştirilen ahlaki standartlar, görenekler

¹²⁷ Habitat, An Urbanizing World: **Global Report On Human Settlements**, Oxford: Oxford University Pres, 1996 s.113, Aktaran, Kemal ÖZDEN, Şammas Salur, s. 44.

¹²⁸ Kemal Özden ve Şammas Salur, **Kimlik Bunalımı Ve Yabancılaşma: Modern Kentleşmenin Sosyo-Kültürel Bir Sorunu**, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 41, 2009, s. 2–3.

vs. bugünün megapollerinde ve hatta Tyonbee'nin gelecekte ortaya çıkaracağı ökümenapollerde yaşama şansı neredeyse yok denecek kadar az..." 'Şehrin adetleri' kavramı artık bizden o kadar eski ki! Roma'da Romalı gibi, Mekke'de Mekkeli gibi, Erzurum'da Erzurumlu gibi davranmak diye bir fenomen söz konusu değil artık bugün.¹²⁹

Durum böyle olunca bir birine dokunamayan ortak bir kültür oluşturamayan kentlerde farklı sosyal sıkıntılar baş göstermektedir. Uyum sürecinde sıkıntı yaşayan insanların kente verdiği zararlardan da en çok etkilenen belediyeler olmaktadır. Kentte huzursuzluğa neden olmakla birlikte kente ciddi ekonomik zararlarda vermektedir. Bu durumun en canlı örnekleri olarak toplu taşıma araçlarına zarar verme, sokak lambalarına zarar verme, kaldırım taşlarını sökme, park ve bahçelerde bulunan banklara, havuzlara zarar verme şeklinde sayılabilir. Bu tip olayların kente verdiği maddi zarar milyonlarla ifade edilmektedir.

Belediyeler kimlik bunalımı ve yabancılaşma sorununun en asgariye indirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaların en belirgin olanları halk meclisleri, gençlik meclisleri, engelliler meclisi, hanımlar meclisi ve çocuklar meclisidir. Toplumun değişik gruplarıyla yapılan bu meclislerde bu meclisler 1992 yılından itibaren yapılmaktadır. Belediye yönetimi, Halk Meclisini:"halkı kaynaştırmak, sorunları beraber tespit etmek, çözümleri beraber üretmek, sorumluluğu ve başarıyı birlikte aramak" şeklinde tanımlamaktadır. Bu toplantılar vasıtasıyla, yurttaşlar kent belediye yönetiminde söz sahibi olduklarını, dilek ve şikâyetlerinin dinlendiğini görmekte ve böylece yaşadıkları kente sahip çıkmaktadırlar.¹³⁰ Yine belediyelerin kültürel faaliyetlerle kente uyum çalışmaları yapmaktadır. Sultanbeyli belediyesinin kente uyumu konu alan bir tiyatro oyunu hazırlatıp bunu tüm mahalle sakinlerine izletme çabası önemli bir çalışmadır. Kaçak inşaat ve kadınların iş ve sosyal hayata katılımını konu alan tiyatro oyunu özellikle kadınlar üzerinde etkili olmuştur.

¹²⁹ Mustafa Armağan, **Şehir Asla Unutmaz**, İstanbul: İz yayıncılık,1997, s. 53.

¹³⁰ Özden ve Salur, s. 10.

Milletçe vakıflar ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla oluşturduğumuz sosyal çalışmalara benzeyen “gönüllü çalışma” sistemi, toplum hayatında kolektif bir bilinç oluşturmanın yolu olarak da önem arz etmektedir. Tarihi deneyimlerimize rağmen yerel hizmetlere gönüllü katılım ancak 2004 yılından sonra gerçekleşen reform girişimi ile yerel yönetimlerde de uygulama zemini bulabilmiştir. Yerel yönetimlerde reform ihtiyaç ve beklentileri sonucunda 2005 yılında yasalaşarak yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanununun 77. maddesiyle, hizmetlere gönüllü katılım konusu yerel yönetimlerin gündemine girmiştir.

Belediye Kanununun 77. maddesi; “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.” demek suretiyle konunun genel çerçevesini belirlemiştir.¹³¹

Avrupa Birliği’ne uyum yasaları çerçevesinde, 5393 Sayılı Belediye Kanununun 77. maddesine dayanılarak 2005 yılında İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğin çıkarılmasının önemli bir aşama olduğu özellikle vurgulanmalıdır. Ancak yönetmelik yürürlükte beş yıllık dönemde yaygın bir uygulama zemini bulamamış, yerel yönetim uygulamalarına yeterince yansımamıştır. Yönetmeliğin kağıt üzerinde kalmaması ve aktif olarak uygulanması için, yerel idare organlarının yeterli iradeyi göstererek inisiyatif kullanması gerekmektedir. Yönetmeliğin 2. maddesinde “Bu Yönetmelik; sağlık, eğitim, spor, çevre, park, trafik, itfaiye, kütüphane, kültür, turizm ve sosyal hizmetlerle; yaşlılara, kadınlara, gençlere, çocuklara, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlere gönüllü katılıma ilişkin hususları kapsar.”Denilerek gönüllü çalışmanın kapsamı belirlenmiştir.

Gönüllü çalışma alanları ise yönetmeliğin 5. maddesinde şu şekilde sayılmıştır;

¹³¹ Corpus Mevzuat Programı, 12.11.2010 sürümü.

- Özürlülere, çocuklara, kadınlara, gençlere, yaşlılara, yoksullara, kimsesizlere ve düşkünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetleri,
- Kütüphane, tiyatro, sinema gibi kültür hizmetleri,
- Bilişim, meslek edindirme kursları, kreş gibi eğitim hizmetleri,
- Park, bahçe, kent estetiği, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik hizmetleri,
- Başboş ve sahihsiz hayvanlara yönelik hizmetleri,
- Trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi denetim ve acil yardım hizmetleri,
- Tüm yaş gruplarını içine alan her türlü spor hizmetleri,
- Tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıklarının yaşatılarak korunması hizmetleri

Yerel yönetimlerin katılımcılık yoluyla demokrasi bilincinin gelişmesine katkı sağladığı genellikle kabul edilmektedir. Gönüllü çalışma mekanizmaları içerisinde bulunan vatandaşlar, yerel yönetimleri ve yerel hizmetleri tanıma ve denetleme imkânı bulmuş olurlar. Vatandaşların yerel hizmetlere gönüllü katılımının, hemşerilik bilincinin artmasına ve maddi ve manevi olarak şehri sahiplenme ve koruma duygusunun artmasına da ciddi katkı sağlayacağını söylemek gerekir.

Gönüllülük mekanizması hem yerel yönetimlerin finansal sorunlarının çözümünde bir "yöntem" olarak düşünülmüş, hem de katılımcı demokrasinin gerçekleştirilmesi için yurttaş-yönetim etkileşiminin bir aracı olarak görülmüştür. Toplumda güçlü bir katılım, toplumsal refaha yönelme ve bireyin sosyal yaşama kazandırılması ve toplumla bağlarının güçlendirilmesi, bir başka anlatımla, katılım, yurttaşlık ve yurtseverlik, "gönüllülük" düşüncesinin temel belirleyicileridir.¹³²

Sonuç olarak bireylerin kente uyum noktasında karar alma süreçlerine dahil edilerek inisiyatif almaları sağlanmalıdır. Böylece karar alma sürecine dahil edilen bireyler olup bitenlere kayıtsız kalmak yerine kente uyum sağlayarak çevresini daha yaşanılabilir kılmak adına yardımcı olmaya çalışacaktır. Kendini yaşadığı kente ait

¹³² M. Akif Çukurçayır, **Yerel Siyasette Gönüllülük Mekanizması ve Boyutları**, Yerel Siyaset Dergisi, yıl 5, Sayı: 38, 2010, s. 5.

hissetmeyen insanların yaşadıkları kente sahip çıkmaları da beklenemez. Bu nedenle belediyelerin bu alanda çalışmalar yapması sosyal sorumluluk anlamında en önemli işlerinden biridir.

4. SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALAMALARI

4.1. Sosyal Belediyeciliğin Uygulama Alanları

Sosyal belediyecilik oldukça geniş bir uygulama alanına sahiptir. Başlangıçta sosyal yardımlar olarak algılanan sosyal belediyecilik artık günümüzde eğitim, sağlık, yaşlılar, kadınlar, gençler, çocuklar, engelliler ve yoksullara yönelik belediyelerin rolleri, çevre ve sağlık politikaları ile kültürel faaliyetleri ve spor faaliyetleri de sosyal belediyecilik kapsamında değerlendirilmektedir.

4.1.1. Kentsel Yoksullukla Mücadelede Belediyelerin Rolü

Yoksulluk, kötü yaşam kalitesi ve asgari yaşam standartlarına ulaşamamak demektir. Yoksul kesimler, iyi bir yaşam kalitesine varmak için gerekli kaynak, eğitim ve fırsatlara erişemezler. Yani ekonomik ve sosyal anlamda zayıftırlar. Sosyal destek, yardım ve hizmetlere ihtiyaç duyarlar¹³³ 5393 sayılı belediye kanunu, 'belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için' çalışmakla yükümlü belediye başkanına sosyal yardıma muhtaç kesimler için doğrudan yetki ve görev vermiştir. Buna göre belediye başkanı, 'bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği' kullanabilecektir. Bu yetki 5216 sayılı kanunla Büyükşehir belediye başkanına da verilmiştir. 5393 sayılı kanunun 60. maddesi, belediyenin giderlerini düzenlemiştir. Ekonomik anlamda dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler için yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediye harcamaları olarak bütçeye işlenebilecektir. Bu hükümler, Büyükşehir belediyesi için de geçerlidir. 5393 sayılı kanunun "belediyenin yetkileri ve imtiyazları" başlıklı 15. maddesinde belediyelerin zabıta marifetiyle işporta vb. denetimlerinde ele geçen ve gıda dışı olan malların yoksullara verilebileceğine ilişkin hüküm yer almıştır. Bu mallar,

¹³³ Belkis Çorakçı, **Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu: Geleceğe Özen**, Ankara: TÇV Yayınları, 1997, s. 168.

cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmadığı takdirde yoksullara verilebilecektir. Belediyelere 4109 sayılı Asker Ailelerinden Yardıma Muhtaç Olanlara Yardım Kanunu ile de sosyal yardım görevi verilmiştir. Belediyeler, vatan görevini yapan askerlerin maddi durumu kötü olan ailelerine sosyal yardım ve destekle yükümlüdürler. Kanuna göre, askerliğini yapan kişinin geçimini sağladığı ve hiçbir geliri olmayan anne ve babası, karısı ve çocukları ile kız ve erkek kardeşlerine belediyeler sosyal yardım yaparlar.

Yerel yönetimler, sosyal politikaları, sosyal hizmetleri, mahalli sorumluluğa sahip olarak yerine getiren ve topluma en yakın olan kamu yönetim birimleridir. Ülkemizde yerel yönetim kuruluşu dendiğinde ise akla büyük ölçüde belediyeler gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemizde belediyeler, il özel idarelerine göre daha önemli kuruluşlar haline gelmiştir. Nüfus artışı ve göç hareketleri hızlı ve plansız kentlerin ortaya çıkmasına ve kentsel hizmet talebinin artmasına yol açmıştır. Belediyelerin kullandıkları kaynaklar ve hizmet götördükleri nüfus, diğer yönetim birimlerine göre daha fazladır. Merkezi yönetimin yasal ve idari düzenlemeleri altında fonksiyonlarını icra eden belediyeler, sosyal refah hizmetlerinin üretim ve dağıtımında önemli bir rol üstlenirken, toplumun da artan ihtiyaçlarına bağlı olarak belediyelerden sosyal refah hizmetleri yönünde beklentisi oldukça yüksek düzeylere ulaşmıştır.¹³⁴

Yoksullukla mücadelede başarılı olan yerel yönetimlerin bu konuda belirlediği ve uyguladığı stratejiler bulunmaktadır. Bu stratejilerin başında halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, sahip olunan bölgenin doğal kaynaklarına, çevre yapısına, yer şekillerine ve işgücü potansiyeline göre yerel kalkınmayı sağlayıcı projeler üretmek gelmektedir. Yerel yönetimler projelerin gerçekleştirilmesinde, uygulanmasında ve takibinin yapılmasında ilgili kuruluşlarla koordinasyon kurarak gerekli olan altyapıyı sağlamaktadır. Bunun yanında küçük ve orta ölçekli işletmelerin aradığı nitelikli işgücünün temin edilmesinde veya gerekli olan nitelikli işgücünü yetiştirilmesinde ve ortaya çıkarılmasında gerekli eğitim ve destek çalışmalarını yürütmektedir. İhtiyaç sahipleri ile ihtiyaca cevap verebilenler arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Başarılı olan yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede kurumsal anlamda büyümesi,

¹³⁴ Aydın, s. 17-18.

teşkilatlanması ve güçlenmesinde devletin desteğini almaktadır. Sağlık kuruluşları, dernekler, vakıflar, eğitim kuruluşları ve diğer tüzel kişilikler yoksulluk konusunda yerel yönetimlere yardımcı olmaktadır.

Yoksulluk denilince akla gelen sadece geçinme ve açlık sınırı olması yaşam standartlarını aşağı doğru çekilmesi gelmemelidir. Barınma, eğitim, giyim, sosyal faaliyetler v.s. insan yaşamında gerekli olan birçok ihtiyacın yoksulluk anlamında tespit edilmesi gerekmektedir. Sosyal hayatın eksikliği yaşam süresi azalttığı gibi kişiler üzerinde psikolojik bir baskı da oluşturmaktadır. Kişiler üzerinde oluşan bu baskılar dışarıya karşı bir tepki oluşturmakta ve sosyal düzenin bozulmasına neden olmaktadır. Bunun yanında ekonomik açıdan da darboğazın eşiğine gelmesi insanları çıkmaza sokmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler sosyal, kültürel ve eğitim amaçlı araştırmalar, planlar, programlar ve projeler ile insan yaşamındaki sosyal hayatın var olmasına katkıda bulunmak zorundadırlar. Yerel Gündem 21'in de bu alanda çalışmalar bulunması, sürdürülebilir bir yaşam standardının oluşturulmasında katkıda bulunması yoksullukla mücadelede önemli bir etkidir.¹³⁵

Her belediye öncelikle kendi belediye sınırları içinde yoksulluk haritalarını çıkarması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bölgenin veya yörenin iktisadi yatırım alma noktasında hangi potansiyelleri taşıdığına araştırılmasının, kentlerin stratejik planlarına muhakkak yoksullukla mücadeleye ilişkin maddeler de konularak uygulama alanlarının tespit edilmesinin ve merkezi idareye bağlı birimlerle ortak hareket etme kültürü, beraber proje yürütme esnekliği sağlanması yoksullukla mücadelede önemli katkılar sağlayabilecektir.¹³⁶

Yerel yönetimler, devletten ve diğer kamu kuruluşlarından alacağı destekle, dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin yoksullukla mücadelede belirleyeceği stratejileri uygulamada, şeffaf, tarafsız, ekonomik ve finansal açıdan düzeyli, istihdama ve eğitime önem veren ve sosyal yaşamı destekleyen bir şekilde yerel ihtiyaçları karşılayan ve

¹³⁵ Coşkun, s. 57.

¹³⁶ Akif Çarkçı, **Yoksulluk, Popülizm ve Belediyeler**, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 13, s. 85–87.

devamlılığını sağlayan bir yönetim sistemini kurmasıyla yoksullukla mücadele de başarı elde edilebilecektir.¹³⁷

Belediyelerin kentsel yoksullukla mücadelede yaptıkları çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bu kapsamada; yoksul ailelere yiyecek, giyecek, ekmek kuponu, yakacak yardımları, kırtasiye ve eğitim yardımları ile birlikte yardım sandıklarından nakdi yardımlar, ilaç, tekerlekli sandalye, hasta bezi vb yardımlar yapılmaktadır. Belediyeler kurmuş oldukları aşevlerinden yoksul ailelere sıcak yemek dağıtımını yapmaktadır. Yoksulluğun temel sebeplerinden biri olan işsizlik sorununa çözüm olarak belediyeler önemli çalışmalar yapmaktadır. Açtıkları kurslar vasıtasıyla insanlara meslek edindirmenin yanında, bölgelerinde bulunan işyerleriyle irtibata geçerek direk istihdam sağlama noktasında çalışmalar yapılmaktadır. Askerliğini yapan kişinin geçimini sağladığı ve hiçbir geliri olmayan anne ve babası, karısı ve çocukları ile kız ve erkek kardeşlerine belediyeler askerlik süresiyle sınırlı olarak nakdi ve aynı yardımlar yapmaktadır.

4.1.2.Sosyal Hizmet Ve Sosyal Yardım

Sosyal yardım, “mutlak yoksulluk içinde olup da, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere karşılıksız olarak sağlanan aynı ve nakdi yardımlar”¹³⁸ şeklinde tanımlanabilir ve bireyleri en kısa zamanda kendi kendine yeter hale getirme amacı taşır

Sosyal yardım fikri yeni değildir. Tarihin her çağında ve her toplulukta insanlar yoksul ve düşkünlere yardım etmeği manevî bir borç saymışlar ve hiç bir karşılık beklemeden müşkül durumda bulunan hemcinslerinin acılarını hafifletmeğe koşmuşlardır. Yalnız yoksullara yapılan yardımlar zamanın zihniyet, imkân ve görüşüne

¹³⁷ Çoşkun, s. 57.

¹³⁸ Süleyman Özdemir, **Refah Devleti Ve Üstlendiği Temel Görevler Üzerine Bir İnceleme**, [http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr.htm.\(04.05.2011\)](http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr.htm.(04.05.2011))

göre şekil değiştirmiş, iptidaî bir şekilden başlayarak gittikçe organik ve resmî bir mahiyet almıştır.¹³⁹

Belediyeler bu resmi mahiyetten üzerine düşeni fazlasıyla yerine getirmektedir. Belediyelerin yapmış oldukları sosyal yardımların öncelikli hedefinde İnsanlara ihtiyaç duydukları insani yardımı ulaştırarak onurlu bir yaşam sürdürmelerini sağlamaktır. Belediyeler sosyal yardımları öncelikli olarak yetim, öksüz çocuklar, kimsesizler, yaşlılar, dul bayanlar, engelliler, şehit ve asker ailelerine ulaştırmaktadır. Bu anlamda yapılan yardımlar aynı ve nakdi olarak yapılmakta diğer uygulama başlıkları altında sıkça zikredilmektedir.

Sosyal hizmetler, toplumun, kendi elinde olmayan nedenlerle yoksul ve muhtaç duruma düşen ya da bedenlen veya ruhen bir eksikliğe uğrayan bireylerine, ülkenin genel şartları çerçevesinde insana yaraşır, çevreleri ile uyumlu bir hayat sürdürebilmeleri için maddi ve manevi ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik devlet ve özel kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetlere denir.¹⁴⁰ Sosyal hizmetler de sosyal yardımlarda olduğu gibi, yoksul kimselere yöneliktir. Aralarındaki fark sosyal yardımın nakdi, sosyal hizmetin ise hizmet ağırlıklı olmasıdır.

Sosyal hizmet programları modern toplumlarda oldukça yaygındır ve yöneldiği gruplar çok çeşitlidir, sadece yoksullarla sınırlı kalmayacak boyutta bir hedef kitlesine hitap etmektedir. Aileler, çocuklar (korunmaya muhtaç çocuklar, sokakta çalışan veya sokakta yaşayan çocuklar, suçlu çocuklar), gençler, yaşlılar, yoksullar, özürllüler, güç koşullardaki kadınlar, sığınmacı ve göçmenler, evsizler, tıbbi ve psikiyatrik yönden yardıma muhtaç hastalar, alkolik ve uyuşturucu bağımlıları gibi sosyal sapma gösteren hastalar, suçlular, özel ihtiyaç grupları (HIV, kanser, lösemi hastaları, alkol ve madde bağımlıları, eşcinseller) gibi oldukça geniş bir alan, sosyal hizmetin müdahale alanı içinde kalmaktadır.¹⁴¹

¹³⁹ Vedad Dicleli, **Yoksulluk Ve Sosyal Yardım Şekilleri**, [http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1946-03-01/AUHF-1946-03-01Dicleli.pdf-\(04.05.2011\)](http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1946-03-01/AUHF-1946-03-01Dicleli.pdf-(04.05.2011)).

¹⁴⁰ Can Tuncay, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 5.baskı, İstanbul, 1992, s. 58.

¹⁴¹ Sait Dilik, **Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler**, SBF Dergisi, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, Cilt: 35, 1980, s. 74-75.

Sosyal hizmet alanında ise belediyelerin yapmış oldukları çalışmalar çok daha kapsalıdır. Bu kapsamda belediyeler dezavantajlı gruplara yönelik bir çok çalışma yapmaktadır. 5393 sayılı yasayla nüfusu 50 bini geçen belediyelerde zorunlu hale getirilen kadın sığınma evi açılması kadınlara yönelik en önemli sosyal hizmetlerden biridir. Kadın sığınma evlerinde kadınlar her türlü hizmeti ücretsiz olarak almaktadır. Yine kadın sağlığı merkezlerinde ücretsiz olarak kadın hastalıklarına yönelik teşhis ve tedavi hizmetleri verilmektedir. Yaşlılara yönelik en önemli hizmetlerden bir tanesi evde bakım hizmetidir. Evde yalnız yaşayan yaşlıların yeme, içme, çamaşır, bulaşık vb hizmetleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Yine evde yatalak durumda olan hastalara evde bakım hizmeti verilmektedir. Bir doktor ve hemşire ile yatalak hastanın süreçleri takip edilerek iğne, ilaç, serum, vb işlemleri evlerinde verilmektedir. Engellilere yönelik rehabilitasyon merkezleri engellileri hayata bağlayan en önemli merkezlerden biri haline gelmiştir. Bu mekânlarda engellilere rehabilitasyonunun yanında meslek ve hobi kursları verilmektedir. Bu kurslarda eğitim alan birçok engelli vatandaşımız iş sahibi olmuştur. Yine özürllülere yönelik düzenlenen yaz kamplarında özürllü vatandaşlarımızın tatil yapması sağlanmaktadır. Ayrıca bazı belediyeler özürllülere ücretsiz araç tahsisi, yaparak onların hayatın içinde yer almalarını sağlamak, yaşadıkları sıkıntıları azaltmak amacıyla hizmet vermektedir. Gençlere yönelik barınma ve rehabilitasyon merkezi, hizmetleri verilmektedir. Madde bağımlısı gençlere yönelik hizmet veren merkezlerde madde bağımlılığının tedavisi yanında bu insanlara mesleki eğitimler verilerek hayata hazırlanmaktadır.

4.1.3. Eğitim Faaliyetleri Alanında Belediyelerin Rolü

Belediyelerin sosyal hizmet faaliyetleri arasında yaygın eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim, sadece belli bir yaş grubuna (çocuklar ve gençler gibi) yönelik bir hak değildir. Eğitimin toplumun her kesimini ömür boyu sürecek bir öğrenme sürecine sokması yaygın eğitimin amacıdır.¹⁴² Yaygın eğitim, toplumun çeşitli kesimlerin eğitim yoluyla bilgilendirme, destekleme ve sosyalleştirme desteği verir. Bu faaliyetler içinde ‘okuma yazma kursları, çocuk bakımı ve eğitimi kursları, çıraklık eğitimi kursları,

¹⁴² Çorakçı, s. 168.

madde bağımlılığın korunma eğitim programları, beceri kazandırma kursları, trafik kazalarında ilk yardım kursları¹⁴³ vb. yer alır. Belediyelerin sosyal amaçlar taşıyan eğitim faaliyetleri içinde yabancı dil, bilgisayar, sağlık, müzik ve spor eğitimleri gibi hizmetler de verilmektedir. Ayrıca kırsal bölgelerdeki belediyeler, çiftçilik ve hayvancılık yapan halkı organik tarım, arıcılık vb. kurslarla daha etkin ve verimli hale getirmektedirler.

Belediyelerin okul yönetimlerinin taleplerini karşıladıkları ve bazı belediyelerin ise okul binalarının bakım ve onarımı konusunda öncü oldukları görülmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi, 1999 yılından beri “eğitim kurumlarına destek projesiyle” Türkiye'deki yerel yönetimlere örnek olmuştur. Bu belediye, 3 yıl içinde 278 eğitim kurumunun bakım, onarım, yenileme ve dış mekan düzenleme çalışmalarını yapmıştır.¹⁴⁴ Yine İstanbul Büyükşehir Belediyesi okullara 126 adet spor salonu inşa ederek eğitime ciddi bir katkı sağlamıştır.

Buna karşılık belediyeler halkın bilgi ve becerisini artırarak meslek edinmelerini ve dolayısıyla istihdam imkânlarını artırıcı mesleki eğitim kursları bakımından önemli mesafeler kat etmişlerdir. Belediyeler zaman zaman mesleki eğitim kursları düzenlemiş ve düzenlemektedir. İstanbul, Kayseri, Ankara, Mersin, İzmir, Eskişehir, Samsun bu alanda hizmet veren Büyükşehir Belediyeleridir. Örneğin, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 1996 yılında 1 kurs merkezi ve 146 kursiyerle başladığı sanat ve meslek eğitimi faaliyeti¹⁴⁵ 2002–2003 öğretim döneminde 73 kurs merkezinde 15 bin kursiyer-öğrenciyi kapsar hale gelmiştir.¹⁴⁶ İSMEK mesleki ve teknik eğitimlerin yanında günlük hayata dönük popüler ve kültürel konularda da kursiyerlere ve halka açık seminerler düzenlemektedir. Ücretsiz olarak verilen bu seminerlere yaklaşık 80 bin kişi iştirak etmiştir.¹⁴⁷

¹⁴³ Zerrin Yener, **Tartışma Toplantısında Yaptığı Konuşma**, Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler, Ankara: TBD, 1998, s. 24.

¹⁴⁴ <http://www.izmir.bel.tr>, (03.04.2011).

¹⁴⁵ <http://ismek.ibb.gov.tr>, (03.04.2011).

¹⁴⁶ <http://ibb.gov.tr.ibbtr/140..01.htm>, (03.04.2011).

¹⁴⁷ <http://ibb.gov.tr.ibbtr/140..01.htm>, (03.04.2011).

Belediyelerin eğitim alanındaki diğer faaliyetleri, örgün eğitim ve öğretime yönelik hizmetlerdir. Bu alandaki hizmetler birtakım müşterek eğitim projelerinin yanı sıra daha çok, öğrencilere burs verilmesi biçiminde somutlaşmıştır. Yüz binlerce üniversite öğrencisine belediyeler tarafından burs verilmiştir. Fakat Anayasa mahkemesi tarafından iptal edilen 5102 sayılı "Yükseköğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi Verilmesine İlişkin Kanun"un, belediyeleri kapasam dışında bıraktığı 2008 tarihinden bu tarafa belediyeler üniversite öğrencilerine burs verememektedir.

4.1.4. Konut Projeleri Ve Belediyeler

Birçok ülkede yerel yönetimler konut üretimine etkin bir biçimde katılmakta ve satılık veya kiralık belediye konutları inşa etmektedir. Türkiye’de ise il özel idaresi, köy ve belediyelerden oluşan yerel yönetimlerden sadece belediyelerin konut alanında görev alması yasalarda yer almıştır. Öyle ki, 1580 sayılı yasa ucuz belediye meskenleri yapmak ve belediye adına inşaat yaparak kiraya vermek, kentsel gelişme bölgelerini tespit ederek arazi satın almak, yeniden planlamak ve yeniden yapı yapmak isteyenlere satarak spekülasyona mani olma görevini belediyelere vermiştir. Bu görev, belediyelerin zorunlu görevleri arasında sayılmamıştır.¹⁴⁸ Fakat 1950 yılında çıkarılan, 1580 sayılı belediye kanununa ek 5656 sayılı yasa belediye meclislerine, isteğe bağlı konut yatırımı yapma görevini zorunlu görevler haline getirme yetkisi tanımıştır.

Yasal dayanaklara rağmen planlı döneme kadar belediyelerin konut alanındaki rolü doğrudan konut üretme yerine kent halkı için ucuz arsa sağlamakla sınırlı kalmıştır.¹⁴⁹ Ankara’daki Yenimahalle deneyimi böylesi girişimlerin en önemlisidir. 1948 yılında çıkarılan 5218 sayılı kanuna göre yürütülen bu çalışma çerçevesinde belediyenin dağıttığı 2.085 arsadan 2.000’inin üzerinde 3 sene inşaat yapılmış ve nüfusu 20.000’i aşan bir şehir kurulmuştur.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Ruşen Keleş, **Kentleşme ve Konut Politikası**, Ankara: A.Ü.S.B.F., 1984, s. 290.

¹⁴⁹ Nevin Peynircioğlu ve Belma Üstümişik, **Kentsel Gelişimin Yönlendirilmesi Açısından Belediyeler ve Konut Üretimi**, Ankara: DPT, 1994, s. 5–9.

¹⁵⁰ Peynircioğlu, ve Üstümişik, s. 32–33.

Planlı döneme geçildikten sonra belediyelerin halkın barınma ihtiyacının karşılanmasındaki rolünü iki döneme ayırarak inceleyebiliriz. Birinci dönem, belediyelerin kooperatifler vasıtasıyla konut üretiminde bulunduğu 1963-1992 dönemi, ikinci dönem ise doğrudan konut yapımına başladıkları 1992 sonrasında günümüze kadar olan dönemdir.

1963 yılında çıkarılan 1163 sayılı Kooperatif Kanunu belediyelere, amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatifler ile ortak hareket edebilme, diğer bir ifadeyle kooperatifler kurma ve ortak olma imkânını vermiştir. Aslında bu düzenleme sosyal politikanın sağlanmasında kamu yönetim aygıtının bir parçası olarak görev alan kurumlardan belediyeler ile kolektif kendi kendine yardım kurumlarından kooperatifler arasında dayanışma yolunu açmıştır. Böylece belediyeler konut kooperatifçiliğinin gelişmesine öncülük edebiliyorlardı.¹⁵¹

Belediye-kooperatif ortaklığına ilk örnek, dar gelirli aile ve işçilere konut sağlamak amacıyla İzmit'te başlanılan ve çeşitli politik sebeplerle başarıya ulaşamayan 30.000 konutlu toplu konut projesidir.¹⁵² İkinci örnek ise yerel yönetimlerin konut alanındaki başarısını simgeleyen bir örnek olmuş¹⁵³ ve konut kooperatifçiliği yanında yurdun çeşitli kentlerinde yaygın bir şekilde uygulamaya başlanan kent kooperatifçiliği anlayışının gelişmesini sağlamıştır.¹⁵⁴ Bu, Ankara Büyükşehir Belediyesinin 1978 yılında başlattığı Batıkent projesidir. Belediye kamulaştırma yaptığı arsaları, sayıları 1989 yılında 107'ye ulaşan kooperatifleri çatısı altında toplayan Kent-Koop Kooperatifler Birliğine özel bir yönetmelikle devretmiştir.¹⁵⁵ Bu proje ile 234 kooperatif ile yaklaşık 49.000 konutun inşası planlanmış, 1994 yılı sonu itibariyle 44.000 konut tamamlanmıştır.¹⁵⁶ Belediye kooperatif işbirliği içerisinde konut üretimi İzmir, Antalya, Manisa, Erzurum, Elazığ, Kastamonu belediyeleri tarafından da başlanmıştır.

¹⁵¹ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Yayınevi, 1990, s. 293.

¹⁵² Özer Bostanoğlu, **Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 23, Sayı : 2, 1990, s. 85.

¹⁵³ Keleş, **Kentleşme Politikası**, s. 293.

¹⁵⁴ Cevat Geray, **Konutta Kooperatif ve Belediye İşbirliği**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 3, Sayı: 1, 1994, s. 41.

¹⁵⁵ Keleş, Ruşen, **Kentleşme Politikası**, s. 293.

¹⁵⁶ Peynircioğlu ve Üstümsık, s. 40.

1980 yılından sonra belediyelerin konut alanındaki girişimleri üzerinde etkili olan Toplu Konut Kanunları çıkarılmıştır. 2985 sayılı ikinci Toplu Konut Kanunu ve bu Kanunun uygulanma biçimi gösteren 84/8211 sayılı Tüzükle belediyeler, “ferdi konut kredisi”nin kullandırılması ile ilk kez Toplu Konut Fonu’ndan yararlanma imkânına kavuşmuşlardır.¹⁵⁷ Belediyelere doğrudan konut üretiminde bulunma imkânı veren düzenleme ise 1992 yılında yapılmıştır. “Belediye Arsaları Üzerinde Toplu Konut ve Kentsel Çevre Üretimi ve Kredilendirilmesine Dair Yönetmelik” ile belediyelerle işbirliği içinde toplu konut üretimi hedeflenmiştir.

14.11.1992 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren "Belediye Arsaları Üzerinde Toplu Konut ve Kentsel Çevre Üretimi ve Kredilendirilmesine Dair Yönetmelik" çerçevesinde, Belediye mülkiyetinde en az 400 konutun sığabileceği büyüklükte, toplu konut yapımına fiziki ve maliyetler açısından engeli olmayan, Valilikçe Toplu Konut Alanı ilan edilmiş bölgelerde, Belediye ve İdare işbirliği ile geliştirilen ve konut büyüklüğü 100 m2'yi geçmeyen toplu konut projelerine kredi desteği verilmektedir. Bu kapsamda 1992 yılı ile 2008 yılları arasında Belediye projelerine kredi verilmesi amacıyla, 27. 492 konuta yatırım uygunluk belgesi verilmiş, bunlardan 20. 218’i tamamlanmıştır.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Peynircioğlu ve Üstünişik, s. 41.

¹⁵⁸<http://www.toki.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFA401C7195E721AB5>, 15.04.2011.

Tablo 4.1. Belediye Projeleri Kredileri

	Toplam	1992–2008	2009
Yatırım Uygunluk Belgesi Verilen Konut Sayısı	27. 492	27. 492	-
Konut Kredisi Uygunluk Belgesi Verilen Konut Sayısı	27.072	27.072	-
Tamamlanan Konut Sayısı	20.218	20.218	-

Kaynak:

<http://www.toki.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EFA401C7195E721AB5>, 15.04.2011.

Diğer taraftan, son yıllarda dikkati çeken diğer bir gelişme bazı belediyelerin kooperatif veya Toplu Konut İdaresi işbirliği dışında belediye iktisadi teşebbüsleri aracılığıyla konut üretimine başlamalarıdır. İstanbul, Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyeleri tarafından kentin gelişme bölgelerinde yapılan konutlar, belediyelerin barınma ihtiyacının giderilmesindeki rolüne dikkati çekmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, belediye toplu konut faaliyetlerini yürütmek üzere İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketini (KIPTAŞ) kurmuş ve 1995 yılından itibaren konut yapımına başlamıştır. Bugüne kadar İstanbul'un Avrupa ve Anadolu yakasında 22.000 konut yapılmış, 19.000'i teslim edilmiştir. Konutların altyapı, sosyal ve ticari donatı alanları ve çevre düzenlemelerinin yanısıra eğitim ve sağlık tesisleri de belediye tarafından yapılmıştır.¹⁵⁹ Yine Mersin Büyükşehir Belediyesi İmar İnşaat şirketi adlı belediye iktisadi teşebbüsü ile toplu konut üretimi yapmaktadır. 840 konutluk projenin 2004 yılı içinde bitirilmesi hedeflenmiştir.¹⁶⁰ Adana Büyükşehir belediyesi ise 1986 yılından beri 7.331 konut inşaatı gerçekleştirmiştir. Büyükşehir'e bağlı Yeni Adana İmar İnşaat A.Ş. halen 221'i çok katlı olmak üzere 354 konutun inşaatına devam etmektedir.¹⁶¹

¹⁵⁹ <http://www.kiptas.com.tr> (04.04.2011).

¹⁶⁰ <http://www.mersin-bld.gov.tr> (04.04.2011).

¹⁶¹ <http://www.yeniadanaimar.com> (04.04.2011).

Kentleşme Göç ve Konut Politikası: Türkiye’de 1950’li yıllarla birlikte sanayileşme hamlesi başladı. Sanayileşme hareketi ülkemizde plansız ve başı boş bir şekilde cereyan etti. Bu ise sanayi merkezlerinin birkaç ilde toplanmasına neden oldu. Ayrıca mevcut ekonomik ve sosyal şartlarda (terör, işsizlik, miras yoluyla arazinin bölünmesi...) oluşan bu sanayi merkezlerine doğru yoğun bir göçe sebep oldu. Bu yoğun göçler planlı şehirleşmeye imkân vermeyecek kadar hızlıydı. Oysa gelişmiş ülkelerde şehirleşme hareketi yavaş olur. Bu sayede oluşabilecek problemleri halletmek için gerekli ekonomik, sosyal ve politik kurumların ortaya çıkıp gerekli düzenlemelerin yapılma fırsatı bulunur. Bizim gibi gelişmekte olan ülkeler için şehirleşme bu olanağa imkan vermemektedir.¹⁶²

Hızlı göçlerden sonra şehirleşme plansız gecekondulaşma şeklinde gerçekleşmiştir. 2000 yılında Diyarbakır ilinde yapılan bir araştırmaya göre ilde 600 sokak çocuğu tespit edilmiş. Bu çocukların % 98’ini çeşitli nedenlerle çevre illerden ve köylerden kente göç edenler oluşturmuştur.¹⁶³

Türkiye’de de bölgeler arasında gelir adaletini temin edip sosyal, planlı bir kentleşme yoluyla bu durumun getirdiği olumsuzluktan kurtulabiliriz. Konut sorunu ise ülkemiz için son 50 yıllık bir birikimin sonucudur. Bu birikim için tedbirlerin zamanında alınmaması ülkemizde konut sorununu ihmal edilmiş bir kamu hizmeti boyutu kazandırmıştır.¹⁶⁴ Konut sorununa ülkemizde uzun yıllar kişiler kendi girişimlerine bağlı olarak çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bu ise gecekondulaşmaya ve insanların sosyal olmayan şekillerde barınma ihtiyaçlarını karşılamalarına neden olmuştur.¹⁶⁵ Konutun pahalı bir mal oluşu ve taşıdığı sosyal önem nedeniyle, dar gelirli ailelerin bu konuda devletin desteğine ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır.

Konut politikası “Sosyal devletin özellikle gelir seviyesi düşük çocuklu ailelerin, ucuz ve sosyal konut ihtiyacını karşılamak ve genel olarak konut sorununa çare

¹⁶² Orhan Tuna ve Nevzat Yalçıntaş, **Sosyal Siyaset**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1997, s. 127.

¹⁶³ Hürriyet Gazetesi, 20.04.2001.

¹⁶⁴ Zerrin Toprak, **Sosyal Kamu Hizmeti Olarak Konut Politikası**, İzmir, 1990, s. 37.

¹⁶⁵ Şirin, Sevgi ve Şirin, Mustafa Ruhi, **Çocuk,Aile ve Kent Komisyonu Raporu**, İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiri Kitabı, İstanbul: 2000, s. 29.

bulabilmek için, mesken oluşturma bakımından sistemli bir şekilde uygulamaya koyduğu programlar bütünüdür".¹⁶⁶

Konut yapılırken ailedeki çocuk sayısı da göz önüne alınmalıdır. Ülkemizde çocuk odası genellikle pek düşünülmemektedir. Çocuklarda, evdeki zamanlarının çoğunu yaşam mekanında geçirmektedir. Bu durum evdeki bir huzursuzluğun direk çocuğa yansımaya neden olabilmektedir. Bunun yanında çocuğun ders çalışma imkanı da kısıtlanmış olmaktadır.¹⁶⁷

Vatandaşların kendilerini geliştirmelerini sağlamak ve konut üretimi; İstihdam ile birlikte fakirlik sorununun üzerine gidilmelidir. Bu açıdan yaklaşımlar, sorunu bir bütün olarak ele alma, sistemi iyileştirme ve fonksiyonel hale getirme şeklinde olmalıdır.

Yoksulluğu ortadan kaldırmanın yolu yoksulları sübvans etmekten yani onların ihtiyaçlarını karşılıksız olarak karşılamaktan değil, onları da dengeli bir üretim - tüketim sürecine katabilmekten ve verimliliği arttırmaktan geçmektedir.

Sosyal belediyeçilik anlayışına sahip olan belediyelerin yapması gereken öncelikle vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini kolaylaştırmak olmalıdır. Temel ihtiyaçları karşılamaya kalkmak sorunları çözmekte, her geçen gün artan yoksul sayısına karşı yardım dağıtımıyla herhangi bir mesafe alınamamaktadır. Yardım organizasyonlarına ek olarak temel ihtiyaçları vatandaşların kendi imkanlarıyla daha kolay giderebilmelerini sağlamak asıl olanıdır.

Diğer önemli bir konuda barınma ihtiyacıdır. Bu konuda da yerel yönetimlerin yeni yerleşim alanları üreterek sosyal amaçlı olarak konut yapımını teşvik etmeleri önem taşımaktadır. Hazine arazilerinin belediyelere bedelsiz olarak devredilmesi sağlanmalı ve belediyeler bu yerlerde altyapı sorununu çözerek sosyal konut yapılabilecek arsalar üretmelidir.

¹⁶⁶ Seyyar., **Sosyal Siyaset Terimleri**, s. 319.

¹⁶⁷ Şirin ve Şirin, s. 51.

Türkiye’de 1950’den günümüze kadar olan dönemde, kentsel yoksulluk, gecekondu toplumuyla örtüşmektedir. Oysaki konut, bireyin insanca yaşaması için temel haklardandır ve 1982 Anayasası’nın 57. maddesinde “*devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler*” şeklinde düzenlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu da, 14. maddesinde konut yapmak ve yaptırmayı belediyenin görevleri arasında saymıştır. Ayrıca arsa ve konut üretimini düzenlediği 69. maddesinde, “*belediyenin; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, ... ihtiyacını karşılamak amacıyla, ... konut, toplu konut yapma, satma, kiralama ve bu amaçlarla arazi satın alma yetkisine sahip*” olduğu belirtilmektedir.

Konut sorununun en çarpıcı boyutlarda yaşandığı aşama evsizliktir. Tüm dünyada evsizlerin sayısı hızla artmakta, ülkemizde de özellikle büyük kentlerimizde yaşanan bir sorun olarak görmezden gelinemeyecek boyutlara erişmektedir. Belediyeler evsizler karşısında sorumsuz ya da geçici değil, duyarlı, sorumlu, kalıcı ve çağdaş bir çözüm üretmelidirler.¹⁶⁸

4.1.5. Çocuklara Yönelik Sosyal Politika Ve Yerel Yönetimler

Belediyeler, çocuklara yönelik olarak kreş, çocuk yuvası, çocuk kulüpleri, kimsesiz çocuklar için yuvalar, parklar, çocuk bahçeleri, oyun alanları, trafik ve eğitim alanları gibi hizmetleri vermektedir¹⁶⁹. Belediyeler, başarılı öğrencileri yaz okulları, kırtasiye hediyeleri ile ödüllendirmektedir. Belediyelerin çocuklara yönelik bir başka faaliyeti de çocuk meclisleridir. Çocuklar; katılımı, tartışmayı, kentine sahip çıkmayı ve çevresel sorunlara ilgi duymayı bu meclislerde öğrenmektedirler. Belediyeler, çeşitli sorunlar yaşayan çocuklarla da ilgilenmektedirler. Belediyelerin çeşitli dernek ve kuruluşlarla işbirliği içinde çalışan çocuklara yönelik tedbirler aldığı, sokak çocukları merkezleri kurduğu, madde bağımlısı (tiner vb.) çocuklara yönelik rehabilitasyon

¹⁶⁸ Kasım Karataş, **Belediyelerin Sosyal Görevleri: Belediyeler Ve Sosyal Hizmetler**, İnsani Gelişme Ve Sosyal Hizmet, Prof. Dr. Nesrin Koşar’a Armağan İçinde, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet Yüksek Okulu, Yayın No: 009, Ankara: 2001, s. 220.

¹⁶⁹ Yener, s. 22.

merkezleri kurduğu gör÷lmektedir. İstismara uğramış çocuklar ve bunlar için hukuki ve psikolojik yardım merkezlerinin açılması da faaliyetler arasında gösterilebilir.

Avrupa Birliği tarafından fonlanan İGEP (İç Göç Entegrasyon Projesi) projesi kapsamında ÷lkemizde ilk kez olarak sokakta çalış-tır-tan çocuklara yönelik olarak İzmir, İstanbul, Bursa ve Ankara illerinde merkezler kurulmuştur. Bu merkezlerin amacı sokakta çalışan çocukların entegrasyon ve rehabilitasyonunu sağlamaktadır. Merkeze alınan çocuklara okul eğitimlerine destekten, dil ve bilgisayar kursuna, her türlü spor imkanından, oyun alanlarına, meslek kurslarından, yemek, okul servisi, psikolog, doktora varıncaya kadar birçok imkan sunulmaktadır.

4.1.6. Gençlere Yönelik Sosyal Politika Açısından Belediyelerin Rolü

Belediyelerin, gençliğin kent sorunlarıyla yakından ilgilenmesi için gençlik meclisleri ve konseyleri de oluşturması gerekmektedir. Kent sorunlarına kayıtsız kalmamaya teşvik eden bu meclisler, gençlerin ikamet ettikleri yerlere dayanışmacı ve ortak çözümler sunma imkanı sağlamaktadır. Gençler, geleceklerine sahip çıkma adına bu meclislerde toplumsal hayatın gereklerini öğrendikleri gibi, yaşadıklar yerlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel sorun ve ihtiyaçlarını tartışarak dile getirmektedir. Belediyeler, sorunlu gençler dışındaki gençlere de sosyal faaliyetler gerçekleştirirler. Gençliğin tüm sosyo-kültürel ihtiyaçlarının karşılandığı gençlik merkezi, gençlik evi gibi mekanlarda eğitici seminer, panel ve sempozyumlar düzenlendiği gibi psikolojik destek, rehabilitasyon, danışmanlık spor, müzik, tiyatro ve diksiyon gibi bir çok faaliyet de yapılmaktadır. Ayrıca belediyelerin faaliyetleri arasında; eğitim bursları, üniversite yurtları, sosyal tesisler, spor okulları, paso uygulaması, sabahları üniversite öğrencilerine ücretsiz çorba dağıtımı, ücretsiz çamaşır yıkama yerleri, gençliğin suça yönelmesini önlemek üzere kurulan rehberlik merkezleri de yer alır.

Türkiye genç ve dinamik bir nüfusa sahip olduğu için potansiyelin iyi değerlendirilebilmesi için gençlerin yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeleri ve bir takım olumsuzlukları akıllarına getirmeden sosyalleşmelerinin sağlanması

gerekmektedir. Bu amaçla kurulacak gençlik merkezleri hem kollayıcı, hem yönlendirici ve eğitici çok boyutlu fonksiyonlar haline gelebilecektir. Gençlere; gençlerle beraber merkezden kente yayılan aktivite programlar geliştirme, nitelikli insan olarak gençleri yetiştirme, sorun çözme becerisini geliştirme katkıda bulunma, açık iletişim ve diyalog, ortak çalışmalar yapma, genç, aile ve toplum arasında etkili bağlar kurma, ve madde bağımlılığı alanında koruyucu önleyici bilimsel çalışmalar yapmak belediyelerin temel ilkeleri arasında olmalıdır.

4.1.7. Kadınlara Yönelik Sosyal Politika Açısından Belediyelerin Rolü

Aile, Türk toplum yapısında geçmişten günümüze önemli değer ve işlevleri taşımıştır. Kentlerin sosyal gerekleri aileyi zayıflatsa da aile önemini korumaktadır. Anayasada sosyal devletin gereği olarak ailenin korunması kabul edilmiştir. Aileye yönelik sosyal faaliyetler yerelde belediyelerce görülmektedir. Büyükşehir belediyelerinde Kadın ve Aile şube Müdürlükleri bu hizmetleri yürütmektedir. Kentlerin gecekondü kesimleri ile kırsal yerlerde kadın nüfusun daha fazla ihmal edildiği kabul edilen bir gerçektir. Bu yaklaşımdan hareketle dezavantajlı kesimler içinde gösterilen kadınların ‘ekonomik, sosyal ve siyasal hayatın tüm yönlerine katılma yolunda güçlendirilmesi, kişisel özgürlüklerle sosyal hakların bağlantılarına’ dayanmaktadır¹⁷⁰ Belediyeler, aile içinde şiddet görmüş, cinsel istismara uğramış, maddi gücü olmayan ve kimsesiz kadınlar için korunma evleri açabilirler. Belediye kanununun 14. maddesinde korunmaya muhtaç kadınlar için belediyelere görev verilmiştir. Buna göre; Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar için koruma evleri açmaktadır. Kanun, kadınlara yönelik koruma evlerini tüm belediyelerden ziyade Büyükşehir ve nüfusu belli bir sayının üzerindeki belediyelere vermiştir. Kadınlara yönelik bu hizmetler belediyeler tarafından ‘kadın sığınma evleri, kadın konuk evi’ vb isimler altında verilmektedir. Büyükşehir belediye kanununun 7. maddesinde kadınlara yönelik diğer hizmetler de düzenlenmiştir. Buna göre Büyükşehir belediyelerinin görevleri arasında kadınlara hitap edecek, her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütecek, geliştirecek sosyal tesisler kurmak, işletmek veya işletirmek de sayılmıştır. Bu kapsamda, kadınların evde ürettiklerini satabilmeleri için imkânlar

¹⁷⁰ Çorakçı, s. 168.

sağlanmaktadır. Kadın ve aile sağlığı merkezlerinden kadınlar her türlü hastalıkları için ücretsiz hizmet alabilmektedir.

4.1.8. Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika Ve Belediyeler

Dünya nüfusu, yaşam koşullarının, sağlık hizmetlerinin gelişmesine paralel olarak yaşlanmaktadır. 1950'li yıllarda ortalama yaşlı nüfus toplam nüfusun % 5'ini oluştururken 2025 yılında bunun % 10'lara ulaşması beklenmektedir. Türkiye'de 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payı gelişmekte olan ülkelerdeki kadar olmasa da artmaktadır. Yaşlanan nüfusun artması yerel yönetimlere yeni görevler yüklemektedir¹⁷¹. Belediye ve Büyükşehir belediye kanununda yaşlılara yönelik hizmet edecek, onların sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre, yaşlılara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak Büyükşehir belediyelerinin yanında ilçe ve ilk kademe belediyelerine de görev olarak verilmiştir. Belediyeler bu tesisleri kendileri işletebileceği gibi başkasına da işlettirebilecektir.

Fiziksel erişebilirliğin sağlanması, barınma ve dolaylı gelir desteği, bakım, sağlık hizmetleri, gündelik yaşama katılım alanlarının sağlanması gibi başlıca hizmet alanları ile yaşlılara hizmet verilebilmektedir. Belediyeler, ortak kullanım alanlarında yaptıkları düzenlemelerle engelliler gibi yaşlılar için de fiziksel engelleri kaldırabilmektedir. Yaşlıların barınması için belediyeler, huzurevi, yaşlılar yurdu, yaşlı bakım evleri yapmaktadır¹⁷². Bazı belediyeler, huzurevlerinde yaşlılara yönelik geziler, hobi bahçeleri, el beceri kursları, kermesler ve diğer sosyal organizasyonlar düzenlemekte böylelikle yaşlı kesim sosyal hayattan kopmamaktadır. Bunun dışında kendi evinde kalan ancak temizlik, tamir ve yemek yapılması konularında yardıma ihtiyaç duyan yaşlılar için de bazı Büyükşehir belediyeleri evde hizmetler vermektedir. Düşkün yaşlılara yönelik olarak düşünülen Darülaceze'de belediyelerin sosyal hizmetleri arasındadır. Ayrıca belediyelerin 65 yaş üstü ve maddi durumu olmayan yaşlılar içinde serbest veya indirimli ulaşım kartları hizmeti verdiği bilinmektedir.

¹⁷¹ DPT, s. 127.

¹⁷² DPT, s. 128.

4.1.9. Engellilere Yönelik Sosyal Politika Ve Belediyeler

Toplumdaki bireylerin eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğunu deklare eden İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine eklenen Engelli Hakları Bildirgesi, engellilerin düzgün bir yaşam standardı hakkına sahip olduğunu kabul etmiş ve sosyal bütünleşmelerini sağlayacak faaliyetleri de bu ilke kapsamında değerlendirmiştir. 1982 Anayasası da bu hakkı kabul etmiştir. Avrupa Kentsel Şartı'nda da kentli hakları çerçevesinde engellilerin sosyal haklarını kullanabilmelerinde yerel yönetimlerin destek ve katkısı belirtilmiştir. Bu bağlamda yerel yönetimler, yerleşim yerlerinin teknik ve sosyal altyapısındaki rolleri nedeniyle önemli görevler üstlenmektedirler.¹⁷³

Dünya nüfusunun önemli bir oranını özürsüzler oluşturmakta, zihinsel, fiziksel ya da duygusal özürleri sonucu engelli insan sayısı, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre gelişmiş ülkelerde nüfuslarının % 10, gelişmekte olan ülkelerde % 13 oranında olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde, değişik özür gruplarından 10 milyona yakın yurttaşımız yaşamaktadır. Özürsüz çocuk ya da yetişkin özürsüz yurttaşımız, günlük yaşama, kent yaşamına ve toplum yaşamına çok sınırlı ölçüde katılabilmektedir. Ülkemizdeki görme, işitme, ortopedik ve zihinsel engellilerin toplumsal yaşama tam katılabilmelerinin önündeki engeller henüz kaldırılabilmiş değildir. Eğitimden sağlığa, iş ve mesleki rehabilitasyondan kültür ve sanata, spor ve kent standartlarının iyileştirilmesine, ulaşımdan psikolojik ve sosyal desteğe bireysel ve aile danışmanlığı hizmetlerinden gerektiğinde sürekli bakıma kadar çok ciddi ve çözüm bekleyen sorunları bulunmaktadır. Özürsüzlük, sadece özürsüz insanın kendisi için değil, aynı zamanda aile ve çevresi, yakınları ve komşuları için de önemlidir. Ülkemizde ve dünyada rehabilitasyon hizmeti veren merkezler genellikle büyük yerleşim alanlarında küçük gruplara ve sadece özürsüz bireylere yönelik hizmet vermektedir. Belediyelerin şehrin planlanmasında hizmetlerin projelendirilmesinde özürsüzlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurulmaları kaçınılmazdır. Bu anlamda bireylere ve ailelere psikolojik ve sosyal danışmanlık hizmeti vermeleri de gerekmektedir.

¹⁷³ DPT, s. 123–126.

1580 sayılı eski belediye kanununa göre yeni belediye mevzuatı, engellilere yönelik daha somut hükümler getirmektedir. 5393 sayılı belediye kanununun 38. ve 5216 sayılı Büyükşehir belediye kanununun 18. maddesi, belediye başkanına verilen görev ve yetkiler arasında özürllülerle ilgili hükümlere de yer vermiştir. 'Belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almakla yükümlü belediye başkanının özürllülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürllüler merkezini oluşturmak" görev ve yetki alanındadır. Bununla birlikte 5393 ve 5216 sayılı kanunlar, özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediye harcamaları içinde göstermiştir. 5216 sayılı Büyükşehir belediye kanunu, 5393 sayılı kanuna ek olarak özürllülere yönelik önemli düzenlemeler getirmiştir. Kanun özürllülere yönelik hizmet verecek 'özürllü hizmet birimleri' kurulmasını Büyükşehir belediyelerine görev olarak vermektedir. Bu birimler, "özürllülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri" vereceklerdir. Ayrıca belediyeler, 'özürllülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği' de yapabileceklerdir. 2006 yılında çıkarılan Büyükşehir Belediyeleri Özürllü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'ne göre bu birimlerin görevleri de açıklığa kavuşmuştur. Yönetmelikte bu görevler; özürllü veritabanı oluşturmak, özürllü ve ailelerini bilinçlendirici seminerler vermek, danışmanlık yapmak, özürllülüğü önlemeye yönelik yayınlar yapmak, özürllülere yönelik mesleki eğitimler vermek, fakir olanlarına yardımda bulunmak, ihtiyaç halinde hastane, okul gibi yerler ulaşımlarını sağlamak olarak sayılmıştır. Büyükşehir belediyeleri, engellilere hitap edecek "her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak" yetki ve sorumluluğuna sahiptirler. Ayrıca bu tür tesisleri işletmek veya işletirmek hakkına da sahiptirler. Engellilere sunulan sosyal ve kültürel hizmetleri Büyükşehir sınırlarındaki ilçe ve ilk kademe belediyeleri de verebilecektir. Belediyelere imar yönetmeliklerinde engellilerin sosyal hayatını kolaylaştıracak düzenlemeler yapma sorumluluğu da verilmiştir. Ayrıca belediyeler, TSE'nin engellilere yönelik standartlarına da uymak durumundadırlar. Bununla birlikte çeşitli mevzuatlarda belediyelere; engellilere yönelik mesleki kurslar, iş eğitim merkezleri ve yaşam evleri açmaları dışında yine engellilere ulaşım ve sosyal kültürel faaliyetleri ücretsiz veya indirimli sunmaları, belediyelere ait otopark ve büfe gibi yerlerin engellilerce işletilmesini sağlamaları gibi görevler verilmiştir. Belediyeler yapacakları bu tür sosyoekonomik ve kültürel faaliyetler

yanında onların fiziki hareket kabiliyetlerini arttıran hizmetleri de yapmak durumundadırlar. Özellikle engellilerin kapalı mekanlardan sosyal hayata açılması; belediyelerin engellilere uygun alt ve üst geçit, trafik sinyalizasyonu, kavşaklar, uygun kaldırım yükseklikleri, otobüsler, park, tuvalet, sinema, tiyatro gibi ortak mekanları oluşturmasına bağlıdır.¹⁷⁴

Mevzuat belediyelere engelliler konusunda geniş bir yetki ve görev alanı oluşturmuştur. Bu çerçevede belediyeler, öncelikle sosyal yardıma muhtaç olan engellilerin gıda, yakacak, giysi vb ihtiyaçlarını karşılarlar. Ayrıca belediyeler özel günlerde, mesela 3 Aralık Dünya Özürlüler Gününde sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirirler. Yürüme engelli insanların sosyal hayata köprü vazifesi gören akülü arabaları, ortopedik koltuk değnekleri vb ihtiyaçları belediyelerce karşılanmaktadır. Sorunun kökenine inen belediyeler, engellileri sosyal yardıma muhtaç olmaktan çıkarmak için sosyal refah faaliyetleri kapsamında mesleki/teknik eğitimle bu kesimleri bir sanat veya meslek sahibi yapmaktadırlar. Yine özürlü insanlara araç tahsisi yaparak onların hayata katılımını kolaylaştırmaktadır.

4.1.10. İstihdam Politikaları Ve Belediyeler

Türkiye’de istihdam politikalarının yetersiz olması sebebiyle kayıt dışı sektör gelişmekte, buna bağlı olarak bu sektörde ucuz işgücünün oluşmasıyla çocuklar çalıştırılmaya başlamaktadır. Yaşanan ekonomik krizler neticesinde yanlış istihdam politikaları geliştirilmekte bu da işsiz sayısını arttırmaktadır. Sosyal yardım sistemimizin de düzenli olmamasıyla birlikte bu işsizlerin aileleri de mağdur durumda kalmaktadır. Ailenin en küçük fertleri olan çocuklar üzerine eve düzenli bir gelirin girmemesi daha büyük bir yıkım yapmaktadır. Çocuk da bu durumda ya çalışmak zorunda kalmakta ya da yoksulluktan kurtulabilmek için evden kaçabilmektedir.

¹⁷⁴ Devlet Planlama Teşkilatı, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu: Mahalli İdareler ve Büyükşehir Yönetimi**, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 1994, s. 125–126.

Yeni iş olanakları oluşturacak düzenlemeler ve iş piyasası ve iş gücüne yönelik düzenlemeler aktif istihdam politikalarını oluşturur. Bu amaçla yapılabilecekleri özetleyecek olursak;¹⁷⁵

Devletin öncülüğü ile bazı sosyal alanlara yatırımlar yapılması bu sektörlere özel yatırımcıları çekilmesi, kredi ve teşviklerin bütçe gerçeklerine uygun olarak yatırımlara yönlendirilmesi, geri kalmış bölgelere yatırımlar yapılarak yeni cazibe merkezleri oluşturulması, işgücünün vasfını geliştirmek için yeni eğitim programları oluşturulmalı, bu programlar ile işsiz gençlere mesleki eğitim verilmeli, çıraklara mesleklerinin incelikleri öğretilmeli, mevcut çalışanlara da kendilerini yenilemeye ve geliştirmeye yönelik olarak işbaşında eğitim verilmelidir.

4.1.11. Sağlık Yatırımları Ve Belediyeler

Türkiye'deki belediyelerin sağlık alanında yapmış olduğu uygulamalar,, diğer sosyal politika alanlarında olduğu gibi, 1950'lerin başlarına kadar oldukça fazladır. Aslında belediyelerin sağlık alanındaki çalışmaları kuruluş dönemleri ile başlamıştır. 1877 tarihli Kanun ile kurulan Osmanlı belediyesinin kanalizasyon yapımı, temizlik işleri, mezbaha kurulması, halka açık tuvaletlerin yapılması, muhtaç ve fakirlerin bakımı, halka açık yerlerin sağlık denetimi gibi çevre sağlığı ile ilgili hizmetleri; hastane, ıslahane, gurabahane gibi sağlık kurumlarının kurulması ve dilsiz ve kör çocukların terbiyesi, dilenciliğin önlenmesi gibi sosyal hizmet ve sosyal yardım görevleri vardı. Öyle ki, 1880'li yıllarda tüm sağlık ve sosyal yardım işleri sadece yerel belediyelerin sorumluluğu olarak görülmekteydi.

1920 yılında Sağlık Bakanlığının müstakil bir bakanlık haline gelmesine rağmen belediyelerin sağlık ve sosyal yardım alanındaki rolleri İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar sürdü. Ancak 1930'lu yılların ikinci yarısından sonra, merkezi idare denetimi artmaya başlamıştır. 1936 yılında yapılan 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Teşkilat ve Memurin Kanunu ile belediyelerin, sağlık ve sosyal yardım

¹⁷⁵ Topçuoğlu ve Koray, s. 90-100.

kuruluşlarında çalışan “hekimlik ve hekimlikle ilgili diğer meslek üyelerini, eczacı ve kimyagerleri ve diğer memurları” tayin etme yetkisi alınarak, Bakanlığa verilmiştir.¹⁷⁶

Her ne kadar belediyelerin sağlık alanındaki çalışmaları 1950’li yıllardan itibaren azalsa da, Türkiye’deki belediyelerin, 1580 sayılı Belediye Kanunu ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’ndan kaynaklanan çevre sağlığı, sağlık kurumlarının kurulması ve sosyal yardım konularında çok çeşitli görevleri var olmuştur.¹⁷⁷ Bu görevler, belediyelerin büyüklüğüne, görevlerin yapılış biçimi, derecesi, etkinliği, örgüt, personel ve tesislerinin kapasitelerine, kalitesine, kaynaklarına ve verimliliğine göre belediyeden belediyeye değişiklik göstermekte ve birçok belediye bu hizmetleri, genellikle etkin ve verimli bir şekilde yerine getirememektedir.¹⁷⁸ Hatta bazı konularda belediyeler hiçbir faaliyette bulunmamışlardır.

Bununla birlikte, ülkemizdeki belediyelere ait hastaneler uzun yıllardır hizmet vermektedir. Öyle ki, 1967 yılında 10 adet belediye hastanesi vardı.¹⁷⁹ Ancak bu sayı günümüze kadar çok fazla değişmemiştir. Belediyelere ait hastane sayısı 1996 yılında 6, 2001 yılında ise 9 olmuştur. 2001 yılı itibariyle belediyelere ait hastaneler 1.133 yatak kapasiteli olup, bu hastanelerde 468 bin poliklinik muayenesi yapılmış, 14.850 hastaya yataklı tedavi hizmeti verilmiş, 8 bin civarında ameliyat yapılmıştır.¹⁸⁰ Yine belediyeler uzun yıllardır ambulansla hasta taşıma hizmeti vermekte, poliklinikler ve sağlık evleri işletmektedir. Örneğin, Ankara Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire başkanlığına bağlı bir hastane ve yoksul gecekondü bölgelerinde sosyal güvenceden yoksun vatandaşlara hizmet vermek için kurulan 3 adet sağlık evi ve bir adet kan bilgi bankası ve acil sağlık ünitesi bulunmaktadır.¹⁸¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise 3 Tıp Merkezi, 34 Kadın ve Aile Sağlığı Merkezi, 17 Sigara Bırakma Merkezi’nde hizmet

¹⁷⁶ İlhan Tekeli, **Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi**, (Editör: Türkcan, Ergun), Ankara: Türk İdarecileri Derneği, Belediyecilik Araştırma Projesi, 1. Kitap, 1978, s. 80–83.

¹⁷⁷ Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, **Yerel Yönetimlerin Sağlık İşlevleri ve Çevre Sağlığı**, Ankara: Mahalli İdareler Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 1995, s. 12–13.

¹⁷⁸ İçişleri Bakanlığı, **Belediyeler, İç Düzen, Genel Rapor**, İçişleri Bakanlığı, Ankara: İç Düzen Yayınları, 1972, s. 9–12.

¹⁷⁹ İçişleri Bakanlığı, s. 29.

¹⁸⁰ Sağlık Bakanlığı, **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 2001**, Ankara: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2002, s. 52–53.

¹⁸¹ <http://www.ankarabel.gov.tr>, (14.04.2011).

vermektedir.¹⁸² İzmir Büyükşehir belediyesine bağlı 400 yatak kapasiteli bir hastane vardır.¹⁸³ Eskişehir Büyükşehir Belediyesi de hastane inşaatına başlayan belediyelerdendir. Poliklinik veya sağlık evi ölçeğinde değerlendirdiğinde irili ufaklı birçok belediyenin bu tür sağlık kuruluşlarını işlettikleri görülmektedir.

Belediyelerin, sosyal yardım görevi, sosyal politikanın amaçlarına ulaşması bakımından çevre sağlığı ve bir dereceye kadar da sağlık kurumlarının kurulması ve işletilmesi görevlerine göre, doğrudan mahalli birimdeki ihtiyaç sahiplerini hedef aldığı için daha önemlidir. Böylece, mahalli birimdeki varlıklı bireylerden yoksullara veya bakıma muhtaç olanlara bir gelir transferi gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'deki belediyeler özellikle son yıllarda daha fazla miktarda sosyal yardım işlevi üstlenmektedirler. Birçok belediye fakirler için aşevleri açmakta ve yaygın bir şekilde yiyecek, giyecek, yakacak yardımı yapmaktadır. Ramazan ayı boyunca çadır kurulması ve yoksullar için sıcak yemek verilmesi de artık ülkemizdeki birçok belediyenin yaptığı hizmetlerdendir. Yaşlılar için huzurevleri açan belediyelerimizden bazıları İstanbul, Bursa, Kayseri, İzmir Büyükşehir belediyeleridir. Yine, İstanbul Büyükşehir Belediyesi kimsesi olmayan ve geliri bulunmayan kişilere nakit yardımda bulunmak amacıyla muhtaç kimselere yardım sandığı kurmuş, ilaç ve tedavi masraflarını karşılayamayan kişilere destek olmuştur.¹⁸⁴

Belediyelerin özürülere, çocuklara ve kimsesiz kadınlara yönelik faaliyetleri ise kurumsal bir çerçeve kazanmaktadır. Özellikle İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri tarafından özürülü merkezleri kurulmakta, kimsesiz çocukların bakımları üstlenilmektedir. Diyarbakır belediyesi ise kadınların yaşadığı sosyal, psikolojik, hukuksal ve ekonomik sorunları araştırmak üzere Diyarbakır Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezini (DİKASUM) kurmuştur. Bu birim kadının kendine yeter hale

¹⁸² <http://www.ibb.gov.tr/sites/SaglikVeSosyalHizmetler/sigarabirakma/Pages/AnaSayfa.aspx> (14.04.2011).

¹⁸³ <http://www.izmirbld.gov.tr> (14.04.2011).

¹⁸⁴ Sosyal Doku Projesi, www.ibb.gov.tr, (14.04.2011).

gelmesi için koruyucu, rehabilite edici, eğitici-geliştirici hizmetler sunmakta, kadınlara rehberlik yapmaktadır.¹⁸⁵

Kısaca belirtilecek olursa 5272 sayılı belediye yasasına göre sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabileceği düzenlenen belediyeler, aslında hiç de azımsanmayacak düzeyde sağlık hizmetini zaten bu yasa öncesinde sunmaktadırlar.

4.1.12. Çevre Politikası Ve Belediyeler

Yerel yönetimler devlet sınırları içerisinde yerleşmiş insan topluluklarının ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş yasal kurumlardır.¹⁸⁶ Bunlar, il özel idareleri, belediyeler ve köylerdir. Ayrıca bu hukuki, yasal düzenlemelerin yanı sıra kamusal kurumlar olarak organize edilen yerel yönetimlerin günümüzde ekonomik fonksiyonları da ön plana çıkmaya başlamıştır.¹⁸⁷

Türkiye'deki yerel yönetimler 1839'daki Tanzimat Fermanı'nı izleyen dönemde kurulmaya çalışılmış ve esas olarak 1854'deki Kırım Savaşı sonrası kurulmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'deki yerel yönetimlerin geçmişi batılı ülkelere kıyaslandığında oldukça yenidir. Genel olarak yerel yönetimden hukuki niteliğe sahip kuruluşlar anlaşılmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin en önemli özellikleri; kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve seçimle iş başına gelmeleridir.¹⁸⁸

Cumhuriyet dönemine kadar günümüzdeki anlamda bir yerel yönetim yapılanması oluşturulamamıştır. Diğer bir ifadeyle yerel hizmetler, bireyin içinde yer aldığı, sorumluluğu paylaştığı, hatta bizzat yönetime katıldığı özerk birimlerce yapılamamıştır. Burada şüphesiz merkezi yönetim anlayışının önemli bir etkisi bulunmaktadır. Adeta hazır konulmuş, her şey merkezi yönetimden beklenilmiştir. Ülkeler arasında bir takım farklılıklar olmakla birlikte son yıllarda ekolojik değerlerin

¹⁸⁵ <http://www.diyarbakir-bld.gov.tr>, (14.04.2011).

¹⁸⁶ Halil Nadaroğlu ve Nezih Varcan, **Yerel Yönetimler**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Yayın No: 522, 1995, s. 3.

¹⁸⁷ Ulvi Saran, **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma**, Ankara: Atlas Yayıncılık, 2004, s. 285-286.

¹⁸⁸ Nadaroğlu ve Varcan, s. 144.

korunması, en çok tartışılan konulardan birisi haline gelmiştir. Bu tartışmalar insanların çevreye olan duyarlılıklarını artırmakta, bu duyarlılık siyasal alanda da yeni gelişmeleri meydana getirmektedir. Özellikle seçim mekanizmaları aracılığıyla iktidara gelen yönetim birimleri çevreye yönelik toplumsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla yeni politikalar geliştirmek zorundadırlar. İç ve dış dinamiklerin etkisiyle çevresel duyarlılığın arttığı ülkelerde siyasal örgütlenmelerde de hızlı artışlar görülmektedir.

Tüm dünyada gelişmekte olan çevre yönetim bilimi her geçen gün biraz daha artan çevre kirliliklerinin yarattığı olumsuz sonuçları gidermeye çalışırken öte yandan toplumların çevresel ve yaşam niteliklerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yolunda ki yoğun isteklerine cevap vermeye çalışmaktadır.¹⁸⁹ Bu kapsamda çevre yönetimi konusuna siyaset kurumu ilgisiz kalmamakta çevreye yönelik siyasi açılımlar yapmaktadır. Çevrenin korunmasına yönelik siyasal açılımlar, siyasal ekoloji kavramı altında açıklanmaya çalışılmaktadır.

Siyasal ekoloji, doğal ve insan elinden çıkmış çevreye ilişkin bütün sorunların, iktidar mücadelesinde olan örgütler tarafından başarılı olmak amacıyla politize edilmesi gayretlerini içermektedir. Diğer bir bakış açısıyla siyasal ekoloji seçimle iktidara gelen siyasal örgütlerin, seçim sürecinde başarılı olmak için çevre sorunlarına yönelik ne tür politikalar ürettiklerini ele almaktadır.¹⁹⁰

Siyasal ekolojinin bir boyutu olarak ortaya çıkan çevrenin korunması çabaları günümüzde özellikle seçimle iş başına gelen yerel yönetimler açısından bir sorumluluk alanı haline gelmiştir. Yerel yönetimler içerisinde yer alan belediyelerin siyasal ekoloji ekseninde görev alanları ve sorumlulukları, diğer bir ifadeyle çevreye yönelik fonksiyonları her geçen gün daha da artmaktadır.

Anayasamızın “*Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması*” başlıklı 56. maddesinde aynen,

¹⁸⁹ Firuz Demir Yaşamış, Türkiye’de Çevre Yönetimi, İstanbul, Deren Yayın Evi, 2010, s. 13.

¹⁹⁰ Türkiye Çevre Vakfı, (2009), **Siyasal Ekoloji**,

<http://www.tabut.net/index.php?showtopic=66888&pid=474273&mode=threaded&start> (14.04.2011).

- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.
- Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.
- Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.
- Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir, denilmektedir.

Bu bağlamda 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 2. maddesine göre katı atık, üreticisi tarafından atılmak istenen ve toplumun huzuru ile özellikle çevrenin korunması bakımından, düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken katı atık maddeleri ifade etmektedir. Ayrıca Çevre Kanununun "*Çevre Korunmasına İlişkin Önlemler ve Yasaklar*" başlıklı 3. bölümünde yer alan "*Kirletme yasağı*" başlıklı 8. maddesinde, "*Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır*", denilmektedir.

Yine adı geçen Kanunun 11. maddesinde, "*Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler evsel katı atık bertaraf tesislerini kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettiirmekle yükümlüdürler. Bu hizmetten yararlanan ve/veya yararlanacaklar, sorumlu yönetimlerin yapacağı yatırım, işletme, bakım, onarım ve ıslah harcamalarına katılmakla yükümlüdür. Bu hizmetten yararlananlardan, belediye meclisince belirlenecek tarifeye göre katı atık toplama, taşıma ve bertaraf ücreti alınır. Bu fıkra uyarınca tahsil edilen ücretler, katı atıkla ilgili hizmetler dışında kullanılamaz*", denilmektedir.

Çevrenin korunmasına yönelik olarak yerel yönetimler tarafından uygulamaya konulacak olan politikalar, yerel yönetimlerin kendi meclis kararlarının yanı sıra aşağıda yer alan yasal düzenlemelere göre belirlenmektedir:¹⁹¹

- 14.04.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu: Bu kanunda nüfusu 2000 üzerinde olan yerleşim birimlerinde Belediye kurulması öngörülmektedir. Evsel nitelikli katı atıkların toplanması, geri kazanılması, depolanması ile sokak ve cadde temizliği görevleri bu Kanun vasıtasıyla belediyelere verilmiştir.
- 06.05.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu: Bu kanunda evsel atıkların toplanmasına ve depolanmasına, halk sağlığının korunması için gerekli önlemlerin alınması hususunda kamu kuruluşları ve belediyeler arasında görev ve yetki dağılımına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

04.07.1993 tarih ve 3914 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun:

Bu Kanunda Belediyelerin “Çevre Temizlik Vergisi” toplamalarına imkan sağlanmıştır. Yukarıda belirtilen yasal düzenlemelerin yanı sıra, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5272 sayılı Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 26562 sayılı Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği ve 20814 sayılı Katı Atıkların Kontrolü Yönetmelikleri vasıtasıyla çevrenin korunması ve katı atıkların yönetilmesi hususlarında düzenlemeler yapılmıştır.

Yerel yönetimler çevre kirliliğine yol açabilecek bütün konularda denetim ve hizmet görevlerini yerine getirmektedirler. Bunlardan özellikle belediyeler; çöp kirliliği, atık su kirliliği, hava kirliliği, park ve yeşil alanların yapılması ve korunması, görüntü kirliliği, gürültü kirliliği ve diğer kirlilik türlerinde yapacakları denetimlerle bu sorunları çözmeye çalışmaktadırlar.¹⁹²

¹⁹¹ Cezmi Neyim, **Türkiye’de Evsel Nitelikli Katı Atıklar**, 2009, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-4.pdf, (14. 04. 2011).

¹⁹² Ayşe Çoban ve Selim Kılıç, **Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Çevreye Yönelik Politikaları: Konya Selçuklu Belediyesi SELKAP Örneği**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı22, 2009, s. 120.

Katı Atık (Çöp) Kirliliği: Çöplerin poşet içinde çıkarılmaması, geliş güzel çevreye atılması, düzensiz toplanması, konteynır (büyük çöp toplama kapları) ve çöp kutularının yetersizliği veya aşırı doldurulmuş olması, bina kapı önlerinin ve kaldırımların kullanıcıları tarafından temiz tutulmaması, yolların temizliğinin ilgili belediye tarafından yapılmaması, tehlikeli ve tıbbi atıkların uygun şekilde toplanmaması, gideriminin sağlanmaması, geri kazanım projelerinin aktif olarak sürdürülmemesi katı atık kirliliği olarak nitelendirilmektedir.

Atık Su Kirliliği: Evsel ve endüstriyel atık suların doğrudan dere, nehir, göl, deniz veya toprağa verilmesi atık su kirliliğine neden olmaktadır. Ayrıca, arıtma tesisi olmadan çalışan sanayi tesisleri ile arıtma tesisleri düzenli olarak çalışmayan tesisler, evsel kaynaklı deterjanlı suların, balkon ve teras giderlerinin kanalizasyona bağlı olmadan doğrudan cadde ve sokaklara verilmesi atık su kirliliğinin birer örneğidir.

Hava Kirliliği: Bacalardan yoğun duman çıkması, kalitesiz ve kaçak yakıt kullanımı, piyasaya sunulan kömürlerin açıkta (torbasız) satılıyor olması, yakıt olarak çöp her türlü atık ve artığın yakılması, işyerlerinden kaynaklanabilecek her türlü gaz atıklar, araçlardan kaynaklanan egzoz gazları vb. havanın kirlenmesine neden oluşturmaktadır.

Park ve Yeşil Alan Sorunları: Mevcut ve oluşturulacak park ve yeşil alanların, ormanların korunmaması, bitkilerin, çocuk oyun aletlerinin, şehir mobilyalarının, spor sahalarının tahrip edilmesi ve benzeri eylemlerin takibi ile bu kamu hizmetine ayrılan sahaların ağaçlandırılmaması çiçeklendirilmemesi ve temizlenmemesi park ve yeşil alanların korunmasına yönelik sorunlardır.

Görüntü Kirliliği: Sıvanmamış ya da boyası eskimiş dış cephesi kirli binalar, bakımsız bina bahçeleri, tahrip edilmiş yıpranmış bahçe duvarları, bakımsız veya bozuk bahçe korkulukları, bina balkonlarına konan kirlilik yapacak her türlü malzeme, bina cephesine konan farklı şekil, boyut ve renklerdeki her türlü ilan ve reklam tabelaları, kaldırımlara konan ışıklı ve ışısız reklam panoları, kaldırımlardaki fiziki bozulmalar ve kaldırım işgalleri görüntü kirliliği meydana getirmektedir.

Gürültü Kirliliği: Konutlardan, işyerleri ve sanayiden, trafikten kaynaklanan insan ruh ve beden sağlığını bozan her türlü düzensiz sesler (ses yükseltici cihazlarla satış yapılması, yüksek sesle müzik çalınması, makine gürültüleri) gürültü kirliliğine neden olmaktadır.

Diğer Kirlilikler: Yukarıda sayılmayan ve yaşanılan bölgenin özelliklerine göre ortaya çıkan kirlilikler diğer kirlilikler başlığı altında ele alınabilir.

4.1.13. Gıda Bankacılığı

5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyenin görevlerini saydığı 14. maddesinin (b) bendinde belediyelerin gıda bankacılığı yapabileceğini hükme bağlamıştır. Gıda bankacılığı (food banking), Üretici, satıcı veya hizmet sunanların elinde bulunan ancak son kullanım tarihinin yaklaşması, paketlenme hatası, üretim, ihracat veya ihtiyaç fazlası gibi nedenlerle bunlar açısından değerini kaybeden ve çöpe gitme ihtimali bulunan malların ihtiyaç sahibi olanlara ulaştırılmasını amaçlayan bir sistemdir. Gıda bankacılığı terimindeki “gıda” kelimesi sebebi ile sadece yiyecek maddelerini kapsadığı gibi bir izlenim çıkmakta ise de aslında gıda bankacılığı, giyecek, yakacak ve temizlik maddelerini de kapsamaktadır. 1967 yılında çok küçük bir organizasyon olarak Amerika Birleşik Devletlerinde başlayan bu sistem, bugün 200 den fazla gıda bankası ile, ABD’de her yıl 23 milyondan fazla iyi beslenemeyen insana (bunun 8 milyonu çocuk ve 4 milyonu yaşlı) acil gıda yardımı sağlamaktadır. Ülkemizde Gelir Vergisi Kanunu’na eklenen bir madde ile 01.01.2005’ten itibaren gıda bankalarına bağışlanan gıda, giyim, temizlik ve yakacak maddelerinin maliyet bedellerinin gelir vergisi matrahından düşülmesine veya yıllık gelir vergisi beyannamesi üzerinde indirim konusu yapılmasına imkân tanınmıştır.¹⁹³

Benzer çalışmalar olmakla birlikte ülkemizde gıda bankacılığı yeni bir sosyal çalışma alanıdır. Özellikle büyükşehirlerde belediyeler gıda bankacılığı yaparak sosyal yardımlar konusunda yeni kaynak ve daha etkin bir sosyal yardım sistemine ulaşmış

¹⁹³ Bülent Kar, **Belediyelerin Yoksullukla Mücadelede Roller ve Gıda Bankacılığı**, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 13, 2007, s. 28.

olacaklardır. Gıda bankasına yardım eden şirketlerin bu yardımları gider olarak gösterebilmeleri konuyla ilgili olarak çalışma yapmayı kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla belediyeler sadece kendi bütçelerinden yapmak zorunda kaldıkları sosyal yardım konusunda yeni bir kaynak yaratarak hem sosyal yardımları artırmış hem de önemli bir israfın önüne geçmiş olacaklardır.

4.2. Belediyelerde Kültür Ve Eğitim Faaliyetleri

4.2.1.Kültür Ve Belediye

1950'lerdeki Türkiye, tarihinin en büyük kentleşme olayıyla karşı karşıya kalmıştı. 1950'ye kadar nüfusun %80'i kırsalda yaşarken, İstanbul, Ankara ve İzmir dışında kentlerin büyük çoğunluğu içe kapalı kentler statüsünde idi. 1950'lerden sonra kırdan yaşayanlar önce bu üç büyük kente, ardından da gelişmekte olan Eskişehir, Adana, Gaziantep, İzmit gibi ara şehirlere hücum ettiler. Kent çevrelerinin büyük kısmı gecekonduyla doldu. Kırdan gelenler yeni kentlileri oluşturdu.¹⁹⁴

Şehirleri ruhsuz ve kültürsüz kentlere dönüştüren bu süreç bütün şehirlerde bir 'kimliğini bulma' arayışını da harekete geçirdi. Türkiye'de şehirlerin yeniden doğuşunun bir yolunun hatta öncelikli yolunun, yerel yönetimlerin kültürel faaliyetlere daha ciddi eğilmesinden geçmektedir. Ama tabii ki kültürel faaliyetlerden ne anlaşıldığı da çok önemlidir. Şehir kimliğinin oluşabilmesi için her şeyden önce o şehirde yaşayan insanların o şehirde yaşamakla ilgili tatminleri ve memnuniyet düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir.¹⁹⁵

Yeni kentlilerin kent kültürüne katkıda bulunması ancak göç eden grupların yaşadıkları çevreye uyum dağlamaları ile mümkündür. Kentlerin kendi kimliklerini oluşturmaları ve gelecek kuşaklara aktarmaları ancak kültürün etkin kullanımıyla mümkün olabilmektedir. Bu noktada belediyelere önemli görevler düşmektedir. Bugüne kadar kültür politikalarının geliştirilmesinde ve uygulaması merkezi hükümet tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak canlı bir kavram olan kültürün yaşamaya, değişmeye ve

¹⁹⁴ Edibe Sözen, **Yerel Yönetimler Şurası**, 01-02 Eylül 2006, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2006, s. 113.

¹⁹⁵ Yasin Aktay, **Yeni Şafak Gazetesi**, 4 Eylül 2006.

gelişmeye açık olabilmesi için yerel kaynaklar ve sivil inisiyatif tarafından sahiplenilmesine ihtiyaç vardır. Çünkü devlet tarafından topluma telkin edilen bir kültür politikası tek sesli ve tek merkezli ve dışı kapalı bir görünüm arz etmektedir. Oysa kültür ancak çoğulcu, çok sesli, iletişim ve etkileşime açık bir yapıyla zenginleşebilmektedir. Bu ortamda günümüz koşullarında yerel yönetimlerin kültürel hayata geçmişte olduğundan çok daha büyük rol ve sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.¹⁹⁶

Belediyelerin kültür alanında ki faaliyetlerine bakıldığında, birçoğunun şiir, müzik, yeme-içme, zanaatlar ve benzeri alanlarda festivaller düzenledikleri, kitaplar yayınladıkları, toplantı ve konferanslar organize ettikleri, Mevlana Parkı gibi temalı parklar işlettikleri ve yeni müze projelerine imza attıkları görülmektedir. Belediyelerin kültürü bir marka konusu olarak görmeye başladıkları ve bu amaca yönelik olarak yatırımlarını artırmaya başladıkları açıkça izlenmektedir.¹⁹⁷

Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek belediyeciliği fiziki belediyecilik, sosyal belediyecilik ve kültürel belediyecilik olarak üç sacayağında tanımlamaktadır. Fiziki ve sosyal belediyeciliğin ne olduğu konusunda birçok akademik çalışma yapılmakla birlikte kültürel belediyecilik konusu yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugüne kadar sosyal belediyecilik kavramı içinde değerlendirilen kültürel belediyecilik yakın zamanda bir kavram olarak karşımıza çıkacak gibi görünmektedir.¹⁹⁸ Kültürel belediyeciliği, sadece belli programlar düzenlemek, kültürel faaliyetler yapmak, konserler düzenlemek, şenlikler düzenlemek olarak görmenin yanlış olduğunu belirterek, kültürel belediyeciliği sosyal dokudaki çözülmenin, kent kültürü ve kentlilik bilincinin aşınmasının, kayıpların giderilmesi anlamında düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Mustafa İsen, **Yerel Yönetimler Şurası**, 01-02 Eylül 2006, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2006, s. 15.

¹⁹⁷ Serhan Ada ve H. Ayça İnce. **Türkiye’de Kültür Politikalarına Giriş**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 190.

¹⁹⁸ Tahir Akyürek, **Yerel Yönetimler Şurası**, 01-02 Eylül 2006, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.7.

¹⁹⁹ Akyürek, s. 7.

Kültürel hizmetler verilirken toplumun eğitim ve kültür anlayışları arasındaki farklılıklar da gözlemlenmelidir. Özellikle büyük kentlerin planlı yerlerinde yaşayan eğitimli kesim ile plansız yani gecekondulu vb. alanlarında yaşayan eğitimsiz kesimin eğitsel ve kültürel ihtiyaçlarının farklı olabileceği dikkate alınmalıdır. Çünkü göçler sonucu kırsaldan kentlere gelmiş ve kentin sağlıklı yerlerinde yaşayan bu kesimin kente uyumu zor olmakta ve sorunlar yaşanmaktadır.²⁰⁰

1580 sayılı eski belediye kanununda kültürel faaliyetler, halk için kütüphane ve okuma salonu açmak, tiyatro, sinema, halk müzeleri kurmak ve işletmek olarak sayılmıştır. 5393 sayılı yeni belediye kanununun 13 maddesi “ Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır” demek suretiyle yukarıda zikrettiğimiz anlamda kültürel belediyeciliğin önünü açmaktadır. Aynı kanunun 14. maddesinde ise Kültür sanat turizm ve tanıtım hizmetlerinin yapılabileceğinden bahsetmektedir. Yine, “kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir” diyerek bu alanda belediyelere geniş yetkiler tanımaktadır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 7. maddesinde kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek. Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, şeklinde zikredilen fıkralarda Büyükşehir belediyelerine kültürel alanda verilen görevlerden bahsedilmiştir. Yine 5216 sayılı Kanunun 15. maddesinde sayılan 5 ihtisas komisyonundan birinin de. “eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu”

²⁰⁰ Firuz Demir Yaşamış, **Belediye Yönetimi**, Ankara: Zirve Ofset, 1996, s. 284.

olmasıdır. Kültürel alanda daha etkin ve sürdürülebilir faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için kanun belediyelere gerekli yetkileri vermiştir.

4.2.2.Belediyelerin Kültür ve Eğitim Hizmetleri

4.2.2.1. Kültür Merkezleri

Kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği mekânların başında kültür merkezleri gelmektedir. Son yıllarda il özel idareleri ve belediyelerin yaptığı çalışmalar neticesinde çok sayıda kültür merkezi inşa edilmiştir. Bu merkezler sadece tiyatro sahneleri olan merkezler değildir. Çok fonksiyonel olarak inşa edilen bu merkezlerde sinema salonları, sergi salonları, kütüphaneler, derslikler vb birçok alan yer almaktadır. Bu merkezlerde sinema ve tiyatro gösterileri, konserler, opera ve bale gösterileri, konferans, seminer ve sempozyumlar ve çeşitli sergiler düzenlenmektedir. Yine bu merkezlerde meslek edindirme ve beceri kurslarının yanında bilgi evleri, kütüphaneler, okuma salonları, derslikler yer almaktadır. Çok yönlü olarak inşa edilen bu merkezler yoğun olarak kullanılmaktadır.

4.2.2.2. Kütüphane, Kitap, dergi, broşür ve Müze Hizmetleri

Son yıllarda belediyeler kütüphane açılması konusunda önemli mesafeler kat etmiştir. Özellikle Büyükşehirlerde birçok belediye kütüphane ve okuma salonları inşa ederek açmaktadır. Bu kütüphanelere önemli kaynak eserler alınarak, kent sakinleri okumaya teşvik edilmektedir. Yine gezici kütüphaneler vasıtasıyla kütüphaneler vatandaşların ayağına götürülmektedir.

Belediyeler kitap, dergi, film vb yayınlar konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bu alanda birçok belediye önemli eserler hazırlamışlardır. Genelde kendi yörelerin tanıtımını yaptıkları yayınların yanında önemli akademik eserlerde yayımlanmaktadır. Birçok belediye hem kendi faaliyetlerini duyurmak hem de bölgede olan olaylarla ilgili kentlileri haberdar etmek için dergi çıkartmaktadır. Ayrıca sağlık, eğitim, kültür vb hizmetlerin sunumuyla ilgili olarak hazırlanan kitapçık, broşür ve el ilanı gibi

malzemeler ücretsiz olarak dağıtılarak kent halkının bilgilenmesi ve bilinçlendirilmesi sağlanmaktadır. Belediyeler kitap fuarları düzenleyerek kitapla kentlileri buluşturmaktadır. Bir çok belediye tarafından düzenlenen şiir, hikaye, resim vb yarışmalar sayesinde kent sakinlerinin bu alana yönlendirilmesi, varolan yeteneklerin ortaya çıkartılarak teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

4.2.2.3.Kültür gezileri

Hızlı kentleşmenin yol açtığı sorunlardan biride kentlilerin yaşadıkları şehre, yaşadıkları coğrafyaya tanımıyor olmaları dolayısıyla yaşadıkları kente yabancılaşma tehlikesidir. Kentte birçok insan yaşadığı şehrin tarihi ve turistik bölgelerinden habersiz yaşamaktadır. Belediyeler bu sorunu ortadan kaldırmak ve kentlilerin başta yaşadıkları şehri ve coğrafyayı tanımaları için kültür gezileri düzenlemektedir. Şehir içi gezilerle kent sakinlerinin yaşadıkları kenti tanımaları sağlanarak kenti sahiplenmeleri amaçlanmaktadır. Yine Belediyeler milli birlik ve beraberliğimizin pekişmesi, insanlarda tarih bilincinin pekişmesi için tarihi mekânlara geziler düzenlemektedir. Bu kapsamda en önemli durak tarihimizde dönüm noktası olarak bilinen Çanakkale olmak üzere birçok bölgeye kültür gezileri düzenlenmektedir. Bu gezilerin neden önemli olduğunu anlamak için İBB'nin 2001 yılında yaptığı İstanbullu Olma Bilinci Araştırması'na bakmak gerekmektedir.²⁰¹ Bu ankette kendini İstanbullu olarak hissetmeyenlerin oranının %43, İstanbul'u zorunlu olarak yaşanması gereken bir şehir olarak görenlerin oranının ise %51 seviyesinde olduğu görülmektedir. Kendini İstanbullu hissetmek istemeyenlerin oranı ise % 11 dir. Bu oran göz önüne alındığında kente aidiyetin artırılması için bu gezilerin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.2.2.4. Sinema ve Tiyatro Etkinlikleri

Belediyeler insanların kültür ve sanat dünyalarının zenginleştirmek amacıyla sinema ve tiyatro çalışmaları yapmaktadır. Vizyon veya klasik filmleri gerek açık havada, gerek kültür merkezlerinde, gerek okullarda izleterek bu alanda önemli bir hizmeti yerine getirmektedir. Bu alanda ilginç bir çalışma İstanbul Sultanbeyli

²⁰¹ İBB, **Kentim İstanbul**, Sosyal Doku Projesi, İstanbullu Olma Bilinci Araştırması, 2004, s. 174.

Belediyesi tarafından yapılmış, ilçede yaşayan ve hiç sinema görmeyen ilköğretim öğrencisi 30.000 öğrenci belediye kültür merkezinde sinemayla tanışmıştır. Özellikle son yıllarda açık hava sinemaları bir çok belediye tarafından yapılmakta bir nostalji yaşatılmaya çalışılmaktadır. Belediyelerin sinema ile ilgili yaptıkları film izlettirmekten ibaret değildir. Konuluk kısa metraj film yarışması, eğitici çizgi film hazırlayarak çocuklara dağıtmak ve izletmek, tarihi belgeseller hazırlama, sponsorluk vb çalışmalar belediyelerin sinema faaliyetleri olarak sayılabilir.

Yeni bir çalışma alanı olan tiyatro konusunda belediyeler çalışmalar yapmaktadır. Belediyelerde yeni bir alan olmakla birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrolarının temeli 1914 yılına dayanmaktadır. Belediye Başkanı Cemil (Topuzlu) Paşa, Belediye Meclisi'nden çıkarttığı kararla, bugünkü Şehir Tiyatroları'nın temeli olan, Osmanlı Güzellikler Evi anlamına gelen Darülbedayi-i Osmanî'nin kurulmasını sağlar. Aynı kurum bugün 10 sahnesinde her gün 2000 seyirciyle buluşmaktadır. Bunun yanında özellikle Büyükşehirlerde belediyelerin tiyatro kursları ve kendi tiyatro grupları bulunmaktadır. Bu gruplar çocuk ve gençlere kültürel, sosyal ve eğitsel amaçlı; çocuk tiyatrosu, gezici çocuk tiyatrosu, gençlik tiyatrosu, kukla tiyatrosu dışında geleneksel Türk oyunlarından olan orta oyunu ve meddah, Hacivat ve Karagöz gibi gölge oyunları faaliyetleri sunmaktadırlar. Bazı belediyeler ise açık hava tiyatroları kurarak oyunlar sergilemektedirler.

4.2.2.5. Sanat ve Meslek Edindirme Kursları

Meslek ve beceri edindirme kurslarının açılması çok eskiye dayanmamaktadır. Bu alanda ilk kurs Ankara Büyükşehir belediyesi tarafından 1994 yılında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1995 yılında açılmıştır. Bu kursların açılması süreci hızlı bir şekilde devam etmektedir. Hala 16 Büyükşehir belediyesinin 12'si meslek ve beceri kazandırma amacıyla kurslar tertip etmekte ve çok sınırlı sayıda il ve ilçe belediyesi tarafından bu tür kurslar açılmaktadır. Nitekim 2005 yılı itibariyle nüfusu 50 bini aşan 206 belediye üzerinde yapılan bir çalışma ankete cevap veren 95 belediyenin

sadece %30,5'i hemşerilerine vasıf ve beceri kazandırmak için meslek kursları düzenlediklerini belirtmişlerdir.²⁰²

Göç ve kentleşme belediyelerin sanat ve meslek edindirme kurslarını açmalarında ki en önemli nedendir. Göç ve kentleşme Büyükşehirlerde hızlı bir şekilde devam etmektedir. Kente yeni gelen insanların kente uyum ve kentlilik bilinci oluşturmak için en geçerli yollardan biride belediyelerin sanat ve meslek kurslarını açmalarıdır.

Diğer bir neden de kente aidiyet oluşturma gerekliliğidir. Kente aidiyet hissetmeyenlerin kente verdikleri zarar bugünlerde çok daha açık bir şekilde görülmektedir. Kente aidiyet hissetmeyenlerin kente, kentliye, parklara, kentsel donanımlara zarar vermeleri kaçınılmazdır. Göç yoluyla kentlere gelenlerin adaptasyon ve entegrasyon süreçlerine kent yöneticilerinin müdahalesi ve katkısı bir zorunluluk olarak kendini hissettirmektedir.

Sanat ve Meslek edindirme kurslarında yetişkin eğitimi alanındaki mevcut boşluğu doldurmak ve toplumsal bir fayda sağlamak amacıyla ve istihdama yönelik mesleki ve teknik eğitim branşlarının yanı sıra, hobi içerikli ve el becerilerini geliştirmeye yönelik el sanatları eğitimleri, geleneksel Türk el sanatları eğitimleri, çağın gereklerinden olan bilgisayar ve dil eğitimleri, sağlıklı yaşam için sağlık-spor eğitimleri, müzik eğitimleri ve süreli eğitimler gibi oldukça geniş bir branş yelpazesinde faaliyette bulunmaktadır. Bu kurslara katılanları kurs eğitiminin yanında yeni bir çevre edinme, toplumsal birlikteliğin sağlanması, farklı kültür ve inanıştan insanların birbirini tanıma imkânı bulduğu yerler olarak da görmek gerekmektedir. Nitekim amaç doğrultusunda İstanbul ve Ankara Büyükşehir belediyeleri tarafından açılan kurslarda bugüne kadar eğitim görenlerin sayısı yüz binlerle ifade edilmektedir.

²⁰² Halil Yunus Ersöz, **Türkiye’de Belediyelerin Meslek ve Beceri Edindirme Kursları ve İstihdam**, <http://ismek.ibb.gov.tr/ismek-el-sanatlari-kurslari/webedition/file/documans/halisyunusersoz.doc>, (14.04.2011).

Yetişkin eğitimi, kırdan kente yeni göç edenlerin ve kentlilerin kentsel mesleklere yönlendirilmeleri, eğitilmeleri, iş edindirilmeleri, kentle bütünleşebilmeleri ve dolayısıyla kent kültürünü benimseyerek kentlileşebilmeleri, kısaca kentsel yaşama uyumda karşılaştıkları sorunların çözümlenebilmesine yönelik tüm girişimler” olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi, belediyeler tarafından yerine getirilen yetişkin eğitimi kentlileşme, kente uyum ve entegrasyondan, kente karşılaşılan tüm sorunların çözümüne yönelik girişimleri kapsayan oldukça geniş amaçlar taşımaktadır.²⁰³

Ersöz, yerel yönetimlerin yetişkin eğitimi alanındaki faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- *Toplum ve Emek Piyasaları İle Entegrasyona İlişkin Eğitimler:* Bir çok şehirde yetişkin eğitimi, topluma ve emek piyasalarına yeniden entegrasyon programlarını kapsamaktadır. Çünkü günümüz toplumlarında işsizlik, sadece gelir değil sosyal iletişim ile bilgi ve deneyim kazanma fırsatları bakımlarından da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Dünyada birçok belediye, işsizleri için erişilebilir eğitim programları düzenlemektedir.
- *Sosyal Bakım:* Yetişkin eğitimi kapsamında engelli, yaşlı, fiziki veya psikolojik sorunlu ve bundan dolayı toplum içinde yaşama güçlüğü içinde bulunan bireyler için çeşitli eğitimler düzenlemektedir. Bu özel grupların sosyalleşmesi amaçlı eğitim programlarında, kimseye ihtiyaç duymadan ev idaresine yönelik yemek pişirme, çamaşır yıkama, ev aletlerini kullanma, ev bütçesini yönetme, bilgisayar kullanma gibi kurslar sunulmaktadır.
- *Kültürel Uyum:* Yetişkin eğitimi, kentlere göç eden kişilerin kent kültürünün benimsemesi ve farklı topluluklar arasında kültürel uyumun sağlanabilmesinde önemli bir araçtır. Bu çerçevede dil kursları ve sosyal uyum programlarının yanısıra kentlere yeni göçerlere yaşam kalitesini

²⁰³ Ersöz, **Türkiye’de Belediyelerin Meslek ve Beceri Edindirme Kursları ve İstihdam**, <http://ismek.ibb.gov.tr/ismek-el-sanatlari-kurslari/webedition/file/documans/halisyunusersoz.doc>, (14.04.2011).

yükseltmeye yönelik eğitimler tertip edilir. Örneğin, ev idaresi, çocuk büyütme, çalışma, eğitim, gönüllü çalışma vb. alanlarda eğitimler verilir.

- *Yaşlı Eğitimi:* Dünya nüfusu giderek yaşlanmakta ve yaşlılar, kişisel gelişim, toplumsal yaşama katılım alanlarında geniş bir eğitim ihtiyacı içinde bulunmaktadır. Yaşam dengesi, manevi konular, güvenlik, sağlık, zihni melekeleri koruma, kimseye ihtiyaç duymadan yaşama, bütçe idaresi ve miras konuları yaşlılara yetişkin eğitim kapsamında sağlanan eğitimlerdir.
- *Gönüllü Eğitimi:* Gönüllüler toplumu birbirine bağlayan çimento işlevi görmektedir. Gönüllülük ve gönüllülerin yerine getirdiği işlevler ise oldukça kompleks olduğundan dolayı uzmanlıklarını artıracak, niteliklerini geliştirecek eğitimlere ihtiyaç vardır. Hükümetler ve yerel yönetimler liderlik, halkla ilişkiler, yönetim ve organizasyon kursları veya gönüllü grubun faaliyet alanıyla ilgili eğitimler düzenleyebilir.
- *Sağlık Eğitimi:* Bu alandaki koruyucu eğitimlerle ev ve yakın çevresinde meydana gelebilecek kazalar ile hastalıklar önenebilir. Diyet, egzersiz, stresle başa çıkma, kişinin kendiyle barışık olmasına yönelik eğitimler kişileri daha sağlıklı kılar. Üstelik bu tür faaliyetler sağlık maliyetlerinden tasarruf sağlar. Sağlık sektörü ise koruyucu eğitimlere çok fazla yönelemediği için bu açık yaygın eğitim faaliyetleri ile kapatılmalıdır.
- *Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik:* Küresel ısınma çevrenin korunması konusunda toplumun bilgilendirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Örgün eğitimin yanısıra yaygın eğitimle çevre korumaya yönelik girişimler yapılabilir.
- *Sanat ve Kültür:* Kültürel katılımın geliştirilmesi toplumların önceliğidir. Yaygın eğitim kurumları çeşitli programlarla sanatın değerinin anlaşılmasına hizmet edebilir ve müzik, tiyatro, resim, heykel gibi yaygın sanatsal alanlarda kurslar tertip edebilir. Bu tür faaliyetler, bir kültürel kimlik oluşumuna ve diğer kültürlerin anlaşılmasına ve takdir edilmesine imkân sağlayabilir.

Yukarıda zikredilen kurslarla ilgili olarak aşağıdaki tabloda Büyükşehir belediyelerinin açmış oldukları kurslarda 2005–2006 yılında açılan branş ve eğitim alanların sayıları verilmiştir.

**Tablo 4.2. Büyükşehir Belediyelerinin Yaygın Eğitim Faaliyetleri
(2005–2006)**

		2005-2006 Eğitim Dönemi	
Büyükşehir Belediyesi	Düzenleyen Birim / Kurum	Branş Sayısı	Kursiyer Sayısı
İstanbul	İSMEK: Sanat ve Meslek Edindirme Kursları	97	122.213
	İYMEK: İstihdama Yönelik Meslek Edindirme Kursları		
Ankara	BELTEK: Teknik Eğitim Kursları	86	19.830
	BELMEK: Kadınlara Yönelik El Becerisi ve Meslek Edindirme Kursları		
Adapazarı	Mahalle Merkezleri Eğitim Faaliyetleri	10	753
Antalya	ASMEK: Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları	41	6.000
Bursa	BUSMEK: Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları	39	6.000
Diyarbakır	Genç Kızlara Çocuk Bakıcılığı Projesi (AB Destekli)	1	60
Eskişehir	Meslek Edindirme ve Eğitim Kursları	17	671
Gaziantep	GAMEK: Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları	11	1.120
İzmir	Meslek ve Hobi Kursları (2006-2007 döneminde başladı)		
Kayseri	KAYMEK: Meslek Edindirme ve Beceri Kursları	11	200
Kocaeli	KO-MEK: Meslek ve Sanat Edindirme Kursları	42	2.303
Konya	KOMEK: Meslek Edindirme Kursları	10	1.569

Kaynak: Ersöz, Halil Yunus; Türkiye’de Belediyelerin Meslek ve Beceri Edindirme Kursları ve İstihdam <http://ismek.ibb.gov.tr/ismek-el-sanatları-kursları/webedition/file/documans/halisyunusersoz.doc>- Erişim:14.04.2011

4.2.2.6. Diğer Kültür Ve Sanat Faaliyetleri

Belediyelerin yukarıda sayılan faaliyetleri dışında yaptıkları kültürel ve sanatsal faaliyetleri de bulunmaktadır. Belediyeler milli ve dini günlerde programlar düzenlemektedir. Şiir gecesi, müzik dinletisi, konferans, seminer, panel, anma programları şeklinde faaliyetler ile Ramazan ayında yapılan etkinliklerde tiyatro gösterimi, hacivat, karagöz, meddah, ramazan ayının ruhuna uygun konserler gibi birçok program düzenlenmektedir. Belediye Kanunu, kültürel faaliyetler kapsamında değerlendirilebilecek olan fuar, panayır ve sergi hizmetlerine de yer vermiştir. Belediye kanununun 67. maddesine göre; belediyeler, bu tür faaliyetleri ihale yoluyla üçüncü kişilere yaptırabileceklerdir. Belediyelerin çoğu; fuar, festival, şenlik ve panayır gibi kültürel faaliyetleri gerçekleştirerek hemşerilik bilincinin güçlendirilmesi, tanıtım ve kültürel hareketlilik sağlamaktadırlar. Belediyeler sergi salonlarında gerek beceri kurslarında eğitim görenlerin eserleri, gerekse koleksiyoncu veya sanatçıların eserleri sergilenerek sanata merakı, ilgisi ve yeteneği olan insanlar sanatla buluşturulmaktadır. Pek çok belediye beldenin simgesi olarak folklor çalışmalarını doğrudan ya da dolaylı desteklemektedir. Bazı belediyeler orkestra kurmuştur. Belde orkestrası belediye bandosu çeşitli yer ve zamanlarda konserler vermektedir. Bazı belediyelerde ise bu olay giderek konservatuvar durumuna dönüşmektedir.²⁰⁴ Bu kapsamda bazı belediyeler mehter takımı, müzik koroları kurarak farklı zaman ve mekânlarda konserler vermeye devam etmektedir.

4.3. Belediyelerin Sportif Faaliyetleri

Belediyeler spor konusunda son yıllarda önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda sadece çocuklara ve gençlere yönelik değil toplumun tüm kesimlerinin spor yapması sağlanmaktadır. Belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanununun 14. maddesinin (b) bendine dayanarak bölgelerinde bulunan amatör spor kulüplerine her türlü malzeme yardımında bulunmaktadır. Belediyenin spor kulübü bulunmakta, bu kulüplere maddi destek sağlanarak birçok branşta sporcu yetiştirilmektedir. Belediyeler spor salonları,

²⁰⁴ Yaşamış, s. 282.

yüzme havuzları, buz patenleri, koşu yolları, fitness salonları yaparak insanlara spor imkânları sağlanmaktadır. Çeşitli turnuvalar düzenleyerek sporculara yarışma imkânı sunan belediyeler açtıkları spor okullarında sporculara destek vermektedir.

Belediye yönetimleri spor eğitimi açısından değişik spor dallarına özgü olarak halkı bilinçlendirici, sporun etkinliğini belirtici ve tanıtıcı broşürler hazırlatarak, toplumun spor bilinci geliştirmektedir. Takım ve bireysel sporların antrenmanlarını uygulayabilecekleri sporcu eğitim merkezleri, tam teşekküllü olarak oluşturulmaktadır. Halen bu amaç için kullanılan bazı merkezlerin tadilat, tamiratlarına yardımcı olunmaktadır. Beden eğitimi ve sporun bütün nüfusun bir alışkanlığı ve rahatlıkla ulaşabileceği hizmet alt yapısına sahip bir yaşayış tarzı haline getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Olimpiyat Oyunları için gerekli alt yapının oluşturulması çalışmalarına devam edilmektedir. Yine belediyeler tarafından okullara spor salonu yapılarak çocukların ve gençlerin rahat spor yapmalarına imkân sağlanmaktadır.

4.4. Sosyal Belediyecilik Uygulamalarının Temel Sorunları Ve Çözüm Önerileri

Türkiye’de sosyal faaliyetler alanında deneyimli belediyeler olmasına rağmen, sosyal belediyecilik uygulamaları açısından istenilen noktaya gelinilmemiştir. Diğer taraftan, mevcut belediyeler tarafından gerçekleştirilen uygulamaların örnekleri incelendiğinde Türkiye’deki sosyal belediyecilik uygulamalarında ortaya çıkan sorunlar arasında, belediye yöneticilerinin sosyal belediyecilik olgusuna olumsuz yaklaşımları ve sosyal politikalar konusunda sosyal sorumluluk bilincinin yeterince yerleşmemesi konuları yer almaktadır.²⁰⁵ Belediye yöneticilerinde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi, sosyal belediyecilikte gönüllülüğü artırması açısından önemlidir.²⁰⁶ Belediyelerin sosyal faaliyetlerinin, zaman zaman farklı birimler tarafından ve birbiriyle koordinasyon içinde olmadan yürütülmesi söz konusudur. Sosyal belediyeciliğin standardının olmaması ve her belediyenin kendi hizmet standartlarını kendilerinin veya

²⁰⁵ İrfan Demir, **Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 145.

²⁰⁶ Hamza Ateş, **Sosyal Belediyecilik**, Çerçeve Dergisi, Sayı: Ocak, 2009 s. 94.

kiyaslama yoluyla belirlemesi önemli bir sorundur. Ayrıca, sosyal politika ve sosyal yardım uygulamalarına temel teşkil edecek verilerin yetersiz olduğu görülmektedir.²⁰⁷

Sosyal belediyeçilik uygulamalarında, bilimsel veriler için önemli bir araç olan sosyal doku çalışmaları kullanılmalıdır.²⁰⁸ Sosyal belediyeçilikte asıl amaç sosyal dokunun iyileştirilmesidir. Bu bağlamda; sosyal yapıyı oluşturan sosyal dokunun unsurları, yapının kendi bütünselliği içinde tek tek ele alınmalı ve gerekli iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.²⁰⁹ Çıkarılan kanunlarla yeniden yapılandırılan yerel yönetimlerde temel amaç artış gösteren yerel ihtiyaçların etkin, zamanında ve yerinde giderilmesi esasına dayandırılrsa da, sonuçta merkezi otorite ile yerel otorite arasında giderek çoğalan bir yetki ve görev karmaşasının önüne geçilememiştir.²¹⁰ Merkezi yönetimlerin sosyal hizmet alanında yapmış olduğu çalışmaların belediyeler ve STK'lar ile koordinasyon içinde yapılmaması kaynak israfına sebep olabilmektedir. Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıfları başta olmak üzere, merkezi yönetimin bu alanda faaliyet gösteren kurumlarının belediyeler ile ortak hareket etmesi, sosyal hizmet ve yardımlarda ve kaynak israfını azaltacaktır.²¹¹

Ayrıca, yapılan düzenlemelerle bütün belediyelere aynı ölçüde görevler yüklenmekte, görevler yüklenirken belediyelerin hizmetleri yürütme kapasiteleri dikkate alınmamakta ve bu konuda merkezi yönetim herhangi bir bütçe, ödenek, teknik eleman ve malzeme desteğinden söz etmemektedir.²¹² Başarılı bir sosyal belediyeçiliğin ön şartı, belediyelerin sosyal hizmet ve yardımlar için yeterince kaynak ayırabilmeleridir. Borçlu ve merkezi yönetimden aktarılan kaynaklara bağımlı olan belediyeler ile kendi cari harcamalarını bile finanse etmekte zorlanan küçük belediyelerin sosyal belediyeçilik için gerekli kaynakları bütçelerine koymalarının zor olması sosyal belediyeçilik uygulamaları açısından önemli bir sorun teşkil

²⁰⁷ Demir, s. 145.

²⁰⁸ Ateş, s. 94.

²⁰⁹ Mustafa Şen, **Bütüncül Belediyeçilik Yaklaşımı –Kültürel Belediyeçiliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyeçilik**, Sosyal Politikalar Dergisi, Sayı: 2, 2007, s. 41–42.

²¹⁰ Cantürk Caner ve Nihal Açıkalın, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devletin Yapısal Dönüşümü: Yerel Yönetimler Reformu**, Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Sakarya, 23–24 Ekim 2008, s. 271.

²¹¹ Ateş, s. 94.

²¹² Caner ve Açıkalın, s. 278.

etmektedir.²¹³ Her ne kadar yeni belediye kanunları belediyelere önemli yetkiler vermekte ise de, bu yetkilerin kullanımı için yeterli kaynak sağlanamadığından dolayı hizmet sunumu zorlaşmaktadır. Bu kapsamda, belediyelere ek kaynak sağlama yöntemleri üzerinde çalışılması gerekmektedir.²¹⁴ Yeni çıkan belediye yasalarında yetki ve imkân verilmesine rağmen vatandaşların yönetime katılma noktasında isteksiz davrandıkları görülmektedir. Dolayısıyla vatandaşların sosyal hizmet ve yardımları denetimi eksik kalmaktadır. Belediyelerin en önemli kaynakları durumunda olan yerel iradenin harekete geçirilmesi için, yerel demokratik katılım araçlarının daha işlevsel olarak devreye sokulması gerekmektedir. Yerel katılımın artması, sosyal belediyeciliğin toplum tarafından daha fazla denetlenmesine fırsat verecek yapının oluşturulmasını da getirecektir. Bu durum aynı zamanda sosyal belediyecilik uygulamaları yoluyla belirli kesimlere karşı çıkar sağlanması gibi olayları da azaltacaktır. Belediyelerin sosyal nitelikli hizmetlerini sivil toplumla birlikte planlama ve uygulamaları faydalı olacaktır. Belediyelerin sivil toplum örgütleriyle ortak hareket etmeleri, toplumsal bir sinerji oluşturarak hizmetlerin verimliliğini ve bu hizmetlerden gerçek ihtiyaç sahiplerinin yararlandırılması fırsatını artıracaktır. Etkili bir sosyal belediyecilik uygulaması, her belediyede profesyonelce çalışan bir birimin oluşturulması ve bu birimin de faaliyetlerini sivil toplum kuruluşları, özel sektör üniversiteler ve diğer kamu kurumlarıyla işbirliği içerisinde yürütmesine bağlıdır.²¹⁵

Belediyelerde yeteri kadar sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında uzman personelin bulunmaması da sosyal belediyecilik uygulamaları açısından önemli bir sorundur.²¹⁶ Konuyla alakalı olarak belediyeler hızlı bir şekilde ilgili personelin istihdamını sağlamalıdır.

²¹³ Demir, s. 145.

²¹⁴ Ateş, s. 94.

²¹⁵ Ateş, s. 94.

²¹⁶ Demir, s. 145.

SONUÇ

Sosyal politikanın doğuşu ve gelişmesi, hem ulus devlet ve demokrasi ile hem de endüstrileşme ile yakından ilgilidir. Hem söz konusu toplumsal sorunların ortaya çıkışı, hem de devletin sosyal sorumluluğa ulaşmasında ulus devlet, endüstrileşme ve demokratik hakların güç kazanması önemli rol oynamaktadır. Gerçekten sosyal politikanın doğması için öncelikle bir ulusa dayalı, egemenliğin halkta olduğu, yasallığını hukuktan alan modern devletin doğması gerekmiştir. Ancak böylesi bir çerçeve de bireylerin hakları ve taleplerinin önemi ve devlet için toplumsal dayanışma ve uzlaşmayı sürdürmenin gerekliliği söz konusudur. Öte yandan endüstrileşmenin yol açtığı büyük boyutlu sorunlar ve bunlar karşısında işlevsiz kalan geleneksel kurumlar da devletin bazı yasal ve kurumsal düzenlemelerle geleneksel kurumların yerini almasını gerektirmiştir. Özellikle demokratik hakların gelişmesi ile devletin bu sorunlar karşısında seyirci rolden çıkması gerekmiş ve demokratik, hukuk devletinden sonra bir de sosyal devlet anlayışı gelişmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, öncelikle yoksulluk sorununun çözümüne ve insanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Aileler, hayırseverler, hayır kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel kuruluşlar ve merkezi idareler bu hizmet ve yardımların gerçekleştirilmesinde çeşitli şekillerde rol üstlenmişlerdir. Yoksullukla mücadele ve toplumda kimsesiz, güçsüz ve bakıma muhtaç olan kişi ve gruplara yönelik sosyal hizmet ve yardım uygulamaları insanların toplu yaşadıkları her dönemde belli ölçüde var olma gelmiştir. Bu amaçla geliştirilen sistemler, alınan tedbirler zaman ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Fakat genel olarak ilk başlarda devletten çok, zenginlerin, hayırsever kişilerin ve bu amaçla oluşturulan hayır müesseselerinin devreye girdiği, devletin sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki işlevlerinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Ayrıca, ilk dönemlerde daha çok yoksullara, kimsesizlere, muhtaçlara yönelik sosyal yardımlar görülürken, daha sonraları sosyal güvenlik sistemlerinin bir parçası olarak sosyal hizmetleri de içeren geniş kapsamlı sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları ortaya çıkmıştır.

Küreselleşen ve diğer yandan yerelleşen günümüz dünyasında yerel yönetimlerin önemi giderek artmaktadır. Türkiye'de de merkeziyetçi yapının geldiği noktada yaşanan tıkanıklık ve çözümsüzlükler yerel aktörlerin ön plana çıkmasını gerektirmektedir. Bu noktada belediyelerin sosyal alanda yapmakta oldukları projeler ve uygulamalar önemlidir. Yerel yönetimlerin bu alanda üstlendikleri yeni roller merkezi yönetimi de önemli ölçüde rahatlatmaktadır. Sosyal belediyecilik, muhtaç olan insanların, işsizlerin, kadınların, gençlerin, engellilerin, yaşlıların her türlü ihtiyaçlarına ses vermekte, onların sorunlarına çare bulmaktadır. Burada sosyal belediyeciliğin dar anlamda sadece sosyal muhtaçlara yardım olarak algılanmaması gerekmektedir. Sosyal belediyecilik sosyal yardımların dışında her türlü kültür, sanat, eğitim, konut ve çevrenin korunması alanlarını da kapsayacak şekilde yapılan faaliyetler bütünü olarak düşünmek gerekmektedir.

Türkiye'de batı tarzında ilk belediye idaresi yaklaşık 150 yıl önce kuruldu. Batı tarzı belediyeler kurulmadan önce beledi hizmetler Osmanlı'da geleneksel kurumlar olan kadılık, lonca, vakıf gibi kurumlar tarafından yerine getirilmekteydi. Türkiye ilk belediyenin kurulmasında günümüze kadar geçen sürede beledi hizmetler artarak devam etmiş ilk belediyeye yayınlanan nizamname ile verilen vergileri ve resim toplamak, zorunlu ihtiyaç maddelerinin teminini kolaylaştırmak, narh koymak, pazar denetimi ve ölçü tartı denetimi yapmak, temizlik hizmetlerini yürütmek, yol ve kaldırımların bakım ve onarımı yapmak gibi hizmetler 1990'lı yıllara kadar neredeyse değişmeden devam etmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde artan kentsel nüfus ve beraberinde ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk, farklı kültürlerin bir arada yaşama zorunluluğu gibi nedenlerle belediyelerin sosyal politika alanında sorunluluklarını artırmıştır. Merkezi yönetimin sosyal hizmet alanında yetersiz kalması da belediyeleri bu alanda aktif olmaya zorlamaktadır. Yine 2000'li yıllarda yapılan yasal düzenlemeler sosyal ve kültürel uygulamaları belediyelerin görevleri haline getirmiştir.

Türkiye'de 1950'li yılların ortalarından itibaren kendini hissettirmeye başlayan şehirleşme süreci, 1960'lı yıllarda hızlı bir tempoya bürünmüş, nüfus artışı ve göçler şehirleri ve yönetimlerini önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Şehirlerin nüfusunda ki hızlı artış belediye önceliklerinin sosyal politikalardan ziyade temel

kentsel altyapı ve hizmetlerinin karşılanmasına doğru yöneltmiştir. Bugün dahi devam etmekte olan kaynak sorunu nedeniyle belediyeler kentsel hizmetleri yerine getirmekte zorlanmışlar ancak su, kanalizasyon, kaldırım, asfalt gibi hizmetleri kısmen yerine getirebilmişlerdir.

1950'li yıllardan itibaren 1580 sayılı yasa ile belediyelere verilmiş olan birçok sosyal ve kültürel içerikli görev, bu görevlerin merkezi idare veya başka kurumlara verilmesinden değil, kaynak yetersizliği nedeniyle belediyelerin ilgisizliğinden dolayı zamanla bu kurumların görev alanları dışında kalmıştır. Kuşkusuz bu dönemde birçok belediye, bu kurumların eğitim, konut, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanlarındaki yetkinliklerini ortaya koyan başarılı projelere de imza atmışlardır. 2005 yılında çıkartılan 5393 sayılı Belediye Kanunu sosyal politika alanında belediyelere geniş yetkiler tanımış, hatta sosyal belediyciliği zorunlu hale getirmiştir. Öncelikle belediye hizmetlerinin sunulmasındaki ilkelerden biri olan "hizmet sunumunda özür, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır" ilkesinin, bu kanunun sosyal politikalara olan duyarlılığının temel göstergesi olduğu belirtilmelidir. Öyle ki, belediyeler hizmet üretirken mutlaka toplumda kendi kendine bakamayan veya bakmakta güçlük çeken dezavantajlı grupların durumuna uygun yöntemler geliştirmek zorundadır.

Kentsel yoksulluk, gecekondulaşma, işsizlik vb birçok sorun 1990lı yıllardan itibaren kentte yerel yönetimleri ve özellikle belediyeleri yeni bir yönetim anlayışına mecbur bırakmıştır. Türkiye'de belediyelerde sosyal refah ve sosyal politika alanında 1990'lı yıllarda başlayan süreç artık sadece Büyükşehirlerde değil tüm belediyelerde imkânları nispetinde devam etmektedir.

Klasik belediycilik anlayışı çerçevesinde ülkemizde belediyeler genellikle asfalt, kaldırım, çöp toplama, işyeri ruhsatları vb hizmetleri yerine getirmeye çalışmışlar, kentlerin sosyal ve kültürel kalkınmasında etkili politikalar üretememişlerdir. Diğer bir ifadeyle kentsel yoksullukla mücadele, eğitim faaliyetleri, sağlık faaliyetleri çevrenin korunması alanlarında etkin bir rol üstlenememişlerdir.

1990'lı yılların başından itibaren geçmiş döneme göre nispeten gelirleri artan bazı belediyeler, bir yandan eğitim ve kültür düzeyi değişen ve kentsel ve sosyal hizmet talebi büyüyen ve çeşitlenen nüfusun, diğer yandan ülkenin birbiri ardına yaşadığı krizlerden dolayı göçle gelen veya giderek yoksullaşan kentli kitlelerin ihtiyacını karşılamak için sosyal yardım ve sosyal hizmet merkezli sosyal politika önlemlerine daha fazla pay ayırmaya başlamışlardır. Geçmiş dönemden fakir, kimsesiz, özürlü ve yaşlı kimselere aşevlerinde sıcak yemek, yiyecek, giyecek verilmesi biçiminde devralınan sosyal yardımlar, 1990'lı yıllardan sonra hem tür, nitelik ve kapsam olarak artmış ve hem de ayrı ayrı belediye kurumları tarafından sağlanır hale gelmiştir. Özürlüler merkezleri, huzurevi, kadın ve çocuk sığınma ev ve merkezleri, hastane, poliklinik ve sağlık merkezlerinin kurulması ve kapsamlı meslek ve beceri kazandırma kurslarının düzenlenmesi birçok Büyükşehir belediyesinin temel hizmetleri arasına girmiştir. Özellikle İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri klasik belediyeçilik anlayışının dışından eğitim, sağlık, konut alanlarında önemli hizmetler üretmeye başlamışlardır. Dezavantajlı gruplara, kadınlar yaşlılar, özürlüler, yoksullara yönelik olarak hizmet veren yeni birimler kurmuşlardır. Bu dönemde başlayan sosyal belediyeçilik anlayışı değişik belediyelere örnek teşkil etmiş ve artarak devam etmiştir. 2000 li yıllara gelindiğinde sosyal belediyeçilik anlayışı kapsamında hizmet yelpazesini daha da genişleten belediyeler yukarıda saydığımız hizmetlerin yanında istihdam, çevre, kentin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi konusunda da sorumluluk almaya başlamıştır. Büyük kentlerde sosyal yardımlarla başlayan sosyal belediyeçilik anlayışı, ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmadan sorumlu belediyeçilik anlayışına doğru bir dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Bu kapsamda belediyeler kentleşme sürecinde yaşana kültürel kalkınma, ekonomik kalkınma konusunda üstlendikleri yeni roller gereği önemli hizmetler yapmaya başlamışlardır. Büyük kentlerde başlayan bu yeni süreç zamanla daha küçük ölçekli belediyelerde de kendini hissettirmeye başlamıştır. Bugün Türkiye' de birçok belediye bu alanda henüz derli toplu olmasa da çalışmalar yapmaktadır.

Köylerde yaşayan nüfusun klasik yöntemlerle çözüm ürettiği sorunlara göç sonrası kentlerde baş gösteren benzer sorunlara kent yönetimlerinin çözüm üretmeyişi yerel yönetimleri bu alanda zorunlu olarak düşünmeye ve bu alanda daha fazla hizmet

üretmeye sevk etmiştir. Sosyal belediyciliği zorunlu kılan nedenlerin başında gelen göç ve kentsel yoksulluktur. Büyük kentlere kontrolsüz olarak gerçekleşen göç yoksulluk ve işsizliği de beraberinde getirmiştir. 1945 yılında 18,9 milyon olan ülke nüfusu 2010'da 73,7 milyona çıktı. 1945 yılında kent olarak adlandırılabilen yerleşimlerde 4,7 milyon insan yaşarken bugün 56,2 milyon kişi kentlerde yaşamaktadır. Nüfusun % 25'i kentlerde yaşarken bugün ülke nüfusunun %75,3'ü kentlerde yaşamaktadır. Kente göç eden kırsal nüfus büyük oranda tarım sektöründen geldiği için kentte işsizlik sorunu büyük bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bugün hala devam eden kırdan kente göç ve küreselleşme süreci kadınların istihdam alanında yaşadıkları sorunları, kadının yoksullaşması, kadına yönelik şiddet, kadının eğitimi vb. birçok sorun hala çözülebilmemiş değildir. Yine sekiz milyon civarında özürsü bulunan bir ülkenin ulusal ve yerel ölçekte politika geliştirmesi ve onların yaşamlarını rahatlatacak, kolaylaştıracak tedbirleri alması kaçınılmazdır. Türkiye, her ne kadar gelişmiş AB ülkelerine göre yaşlı bir nüfusa sahip olmasa da, sosyal devlet olmanın bir gereği olarak yaşlıların sosyal refahı için, sosyal politika ve sosyal hizmetlerin temel esasları doğrultusunda merkezî ve yerel yaşlılar politikasını oluşturması gerekmektedir. Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların sayısı 500 bini aşmıştır. Devlet istatistik Enstitüsünün yapmış olduğu araştırmaya göre de 1.635.000 bin çocuk çalışmak zorundadır. Ve her geçen gün bu sayıların artmakta olduğu düşünülmektedir. Yerel yönetimlerin sosyal alandaki önemli sorunlarından biride kente göç eden insanların yaşadığı kimlik bunalımı ve yabancılaşma sorunudur. Kırsal alandan kente göç eden insanların kent kültürüne uyum sağlamak yerine kendi alışkanlıklarını, geleneklerini devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Kentlerin çeperlerine yerleşen yeni kent nüfusu kırsal alanda ki alışkanlıklarını aynen devam ettirme noktasında ısrarlı davranması kentin eski sakinleriyle yeni sakinleri arasından çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu büyük değişimin getirdiği sorunlarla en çok yüzleşen kurumlarda belediyeler olmuştur. Bu yüzleşme karşısında uzun zaman fiziki şartları düzeltmeye çalışan belediyeler artık şehrin sosyal ve kültürel alanda kalkınması için çalışmalar yapmaktadır. Yukarıda saydığımız zorunlulukların hemen hepsinde başta Büyükşehir belediyeleri olmak üzere belediyeler çözüm noktasında önemli çalışmalar yapmakta ve uygulamaktadır.

Sosyal belediyecilik oldukça geniş bir uygulama alanına sahiptir. Başlangıçta sosyal yardımlar olarak algılanan sosyal belediyecilik artık günümüzde eğitim, sağlık, yaşlılar, kadınlar, gençler, çocuklar, engelliler ve yoksullara yönelik belediyelerin rolleri, evre ve sağlık politikaları ile kültürel faaliyetleri ve spor faaliyetleri de sosyal belediyecilik kapsamında değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, Cumhuriyetten günümüze kadar olan süreçte ülkemizdeki belediyeler idari ve mali kısıtlar altında dahi, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmetler, örgün ve yaygın eğitim ile konut alanında önemli fonksiyonlar yerine getirmişlerdir. Bu durum, ülke belediyelerinin kendilerine yeni yasa ile tanınan alanlarda önemli sayılabilecek deneyim ve birikim düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Ada, Serhan ve İnce, H. Ayça. **Türkiye’de Kültür Politikalarına Giriş**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.

Akdoğan, Yalçın. **Sosyal Belediyecilik**, İstanbul: İstanbullu Dergisi, Mart Sayısı, 1999.

Akdoğan, Yalçın. **Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik**, İstanbul: Eminönü Bülteni, Şubat Sayısı, 2002.

Akın, Ayşe, Esin, Çiğdem ve Çelik, Kezban. **Kadının Sağlık Hakkı ve Dünya Sağlık Örgütü’nün Avrupa’da Kadın Sağlığının İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı**. 2004.

Aktay, Yasin. **Yeni Şafak Gazetesi**. 4 Eylül 2006.

Akyürek, Tahir. **Yerel Yönetimler Şurası**, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2006.

Altan, Ömer Zühtü. **Sosyal Politika Dersleri**, No 185. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004

Amargi Kadın Akademisi. **Kadına Yönelik Şiddet**, Amargi Kadın Bilimsel Ve Kültürel Yayıncılık Ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005.

Arda, Erhan. **Ekonomi Sözlüğü**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2002.

Arı, Ramazan ve Çağdaş, Aysel. **Anne-Çocuk İletişim Dili Eğitiminin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Olan Etkileri**. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 5, 1999.

Armağan, Mustafa. **Şehir Asla Unutmaz**, İstanbul: İz yayıncılık, 1997.

Ateş, Hamza. **Sosyal Belediyecilik**, Çerçeve Dergisi, Sayı: Ocak, Müsiad Yayınları, 2009.

Aydın, Murat. **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul: Yedirenk Yayınları, 2008.

Aysan, Mehmet Fatih. **Increasing Role of Municipalities in Social Policy in Turkey: The case of İstanbul Metropolitan Municipality in the last decade**, Marmara Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 2006.

Aytaç, Fethi. (1990). **Belediye Kanunu'nun Oluşumu, Uygulanması ve Değişiklikler.** Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyumu. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi. 23 – 24 Kasım, 1990.

Beki, Abdulhakim. **Türkiye'de Sosyal Belediyecilik, Ümraniye Örneği,** Sena Ofset, 2009

Bostanoğlu, Özer. **Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik,** Amme İdaresi Dergisi. Cilt: 23. Sayı: 2, 1990

Buğra, Ayşe ve Keyder, Çağlar. (2006). **Sosyal Politika Yazıları,** İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Buğra, Ayşe ve Keyder Çağlar. **İktisat, İşletme ve Finans, Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın** (Sosyal Politika Forumu), yıl 20, sayı 227, 2005.

Can, Hasan. **Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye,** Yerel Siyaset Dergisi. Yıl: 1, Sayı:5, 2006.

Caner, Cantürk ve Açıkalın, Nihal. **Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devletin Yapısal Dönüşümü: Yerel Yönetimler Reformu.** Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Sakarya. 23–24 Ekim, 2008.

Corpus Mevzuat Programı. 12.11.2010 sürümü.

Çarkçı, Arif, **Kent Yönetimine Farklı Bakışlar,** İstanbul, Şehir Yayınları, 2007.

Çarkçı, Akif. **Yoksulluk, Popülizm ve Belediyeler,** Yerel Siyaset Dergisi. Yıl: 2, Sayı: 13, 2007.

Çeçen, Anıl. **Türkiye'de Sendikacılık,** İstanbul: Özgür İnsan Yayınları.1973, Aktaran, Koray, Meryem.

Çoban, Ayşe ve Kılıç, Selim, **Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Çevreye Yönelik Politikaları: Konya Selçuklu Belediyesi SELKAP Örneği,** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı22, 2009.

Çorakçı, Belkıs. **Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu: Geleceğe Özen.** Ankara: TÇV Yayınları, 1997.

Coşkun, Abdülkadir. (2007). **Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Yeri.** Yerel Siyaset Dergisi, İstanbul, 2007.

Çubuk, Ali. **Sosyal Politika Ve Sosyal Güvenlik,** Gazi Üniversitesi Yayın No:21, Ankara, 1983.

Çukurçayır, Mehmet Akif. **Yerel Siyasette Gönüllülük Mekanizması ve Boyutları.** Yerel Siyaset Dergisi. Sayı: 38, 2010.

Dağlı, Elif. **Tütün ve Politika.** *Yeni Türkiye,* Sayı: 39, 2001

Demir, İrfan. **Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2006.

Demirkaya, Yüksel. **Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler,** İstanbul, Alfa Aktüel Yayınları, 2006.

Devlet Planlama Teşkilatı. **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu: Mahalli İdareler ve Büyükşehir Yönetimi.** Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 1994.

Dilik, Sait. **Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler,** Ankara, SBF Dergisi, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1980.

Edibe, Sözen. **Yerel Yönetimler Şurası.** Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları. 2006.

Ekin, Nusret. **İşsizlik.** İstanbul. 1971.

Emmanuel Herichon. **La decentralasatio,, Hatier, Paris,** 1983 Avrupa Perspektifinden Yerel Yönetimler, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul,2006.

Erdem, İsmail. **Yerel siyaset ve Belediyecilik,** İstanbul: İlke Yayıncılık, 2011.

Erkan, Gönül. **Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma.** Ankara, 1995.

Ersöz, Halil Yunus. **Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi.** İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, 2004

Ersöz, Halil Yunus. **Sosyal Politikalarda Yerelleşme**, Çerçeve Dergisi, Müsiad Yayınları, 2009.

Ersöz, Halil Yunus. **5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyeler**. İstanbul, Sosyal Siyaset Konferansları, 2006.

Erten, Metin. **Nasıl Bir Yerel Yönetim**, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1999

Es, Muharrem, **Kentsel Alanlarda Kadın Sorunları**, Yerel Siyaset Dergisi, Yıl 2, Sayı 19. 2007.

Fetih, Aytaç. **Gerekçeli-Açıklamalı Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005.

Flora, Peter, Arnold J. Heidenheimer, *The Historical Core End Changing Boundaires Of The Welfare State*, Aktaran, Topçuoğlu, Alper ve Koray, Meryem, Sosyal Politika,(1995), Bursa: Ezgi Yayınevi, 1990.

Geray, Cevat. **Konutta Kooperatif ve Belediye İşbirliği, Çağdaş Yerel Yönetimler**. Cilt: 3. Sayı: 1, 1994.

Geray, Cevat. (1994). **Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 3, Sayı: 6, 1994.

Gök, Fadime. **Yoksulların %70’i Kadın**, Pazartesi Dergisi, Sayı 15, Haziran 1996.

Göymen Korel. **Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü**, Uluslararası Sempozyum, 24 Ocak 2004, İstanbul, Pendik Belediyesi Yayınları, 2004.

Güler, Birgül Ayman. **Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri**. Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2004.

Güler, Birgül.Ayman. (1994). **Belediye Gelirlerinin Yapısı, 1925-89**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 3. Sayı: 1, 1994.

Gülmez, Mesut. **Türkiye’de Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi**. I.Ulusal Sosyal Politika Kongresi: Yaşam Boyu Sosyal Koruma. DISK. Ankara,2004.

Güven, Sami. **Sosyal Politikanın Temelleri**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2001

Habitat. An Urbanizing World: **Gobal Report On Human Settlements**, Oxford: Oxford University Pres. 1996 S.113. Kemal Özden, Şammas Salur (çev.). Akademik Araştırmalar Dergisi Sayı 41, 2009.

Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, M. Melih. **Nöbetleşe Yoksulluk**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001

İBB. **Kentim İstanbul, Sosyal Doku Projesi. İstanbullu Olma Bilinci Araştırması**, 2004

İçişleri Bakanlığı. **Belediyeler, İç Düzen, Genel Rapor**. No: 2, İçişleri Bakanlığı. Ankara: İç Düzen Yayınları, No: 5, 1972.

İsen, Mustafa. **Yerel Yönetimler Şurası**, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2006.

Kalabalık, Halil. **Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005.

Kar, Bülent. **Belediyelerin Yoksullukla Mücadelede Roller ve Gıda Bankacılığı**. Yerel Siyaset Dergisi. Yıl: 2. Sayı: 13, 2007.

Karataş, Kasım. **Belediyelerin Sosyal Görevleri: Belediyeler Ve Sosyal Hizmetler. İnsani Gelişme Ve Sosyal Hizmet**, Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan İçinde, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Hizmet Yüksek Okulu, Yayın No: 009. Ankara, 2001.

Kamu Yönetimi Araştırması. **Kamu Yönetimi Araştırması Genel Rapor**, Ankara: TODAİE Yayını. No. 238, 1991.

Kamu Yönetimi Araştırması. **Kamu Yönetimi Araştırması**. Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu. Ankara: TODAİE, 1992.

Keleş, Ruşen. **Kentleşme ve Konut Politikası**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 1984.

Keleş, Ruşen. **Kentleşme Politikası**, Ankara, İmge Yayınevi, 1990.

Kesgin, Bedrettin. **Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Emimönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri**, Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

Kleinman, Mark. **Kriz mi, Ne Krizi Avrupa Refah Devletlerinde Süreklilik ve Değişim, Sosyal Politika Yazıları**, 2006, Buğra, Ayşe ve Keyder, Çağlar (drl). İstanbul: İletişim Yayınları,

Koray, M. (2000). *Sosyal Politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Koray, Meryem ve Topçuoğlu, Alper. **Sosyal Politika**. Bursa: Ezgi Kitabevi, 1995.

MEB, **Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler**, Milli Eğitim, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1998.

Morata, Francesc. **Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü**, Uluslararası Sempozyum, 24 Ocak 2004, İstanbul, Pendik Belediyesi Yayınları. 2004.

Nadaroğlu, Halil ve Varcan, Nezih. **Yerel Yönetimler**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Yayın No: 522, 1995.

Neyim, Cezmi. **Türkiye’de Evsel Nitelikli Katı Atıklar**, 2009.

O’connell, Philip. **Astonishing Success: Economic Growth and the Labour Market in Ireland**. ILO: Employment and Training Papers, No: 44, 1999.

OECD. **Key Employment Policy Challenges Faced By Oecd Countries, Labour Market and Social Policy**. Occasional Papers No: 31, 1998.

Ortaylı, İlber. **Tanzimat’tan Sonra Mahalli idareler 1840–1878**, Ankara. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1974.

Öke, Mim Kemal. **Aile Kurumu, Aile Politikalar**, Ankara: Aile Araştırmaları Kurumu, 1991.

Öner, Şerif. **Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi**, Ankara: Nobel Yayınları, 2006.

Özden, Kemal. **Almanya’da Kentleşme politikaları: Tarihsel Süreç ve Güncel Politikalar**, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Yıl 6, Sayı 23, 2010.

Özden, Kemal ve Salur, Şammas. **Kimlik Bunalımı Ve Yabancılaşma: Modern Kentleşmenin Sosyo-Kültürel Bir Sorunu**, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 41, 2009.

Peynircioğlu, Nevin ve Üstünişik, Belma. **Kentsel Gelişmenin Yönlendirilmesi Açısından Belediyeler ve Konut Üretimi**, Ankara: DPT, 1994.

Pirler, Orhan. **Ekonomik Tedbirler ve Yerel Yönetimler**, Çağdaş Yerel Yönetimler. Cilt: 4.Sayı: 2, 1995.

Polat, Oğuz. **Sokak Çocukları**, İstanbul: Özgün Ofset, 2002.

Hürriyet Gazetesi. 20.04.2001.

Resmi Gazete. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 06.05.1930. Tertip 3. Cilt: 11.

Sağlık Bakanlığı. **Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 2001**. Ankara: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2002.

Saran, Ulvi. **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma**, Ankara: Atlas Yayıncılık, 2004.

Seyyar, Ali. **Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele**, İstanbul: Türdav Yayınları, 2002.

Seyyar, Ali. **Sosyal Siyaset Terimleri**, İstanbul: Beta Yayınları, 2002.

Seyyar, Ali. **Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede STK’ların Roller ve Önemi, Deniz Feneri Derneği Örneği**, İstanbul, 2003

Seyyar Ali, **Sosyal Siyaset Açısından Kadın ve Aile Politikaları**, İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999.

Seyyar, Ali. **Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel Yaşlılar Politikası**, Yerel Siyaset Dergisi, Sayı 28, 2008.

Sözer, Ali Nazım. **Türkiye’de Sosyal Hukuk**, Ankara, 1994.

Sülker, Kemal. **100 Soruda Türkiye’de İşçi Hareketleri**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1968.

Şen, Mustafa. **Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı–Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik**. Sosyal Politikalar Dergisi. Sayı: 2, 2007.

Şirin, Sevgi ve Şirin, Mustafa Ruhi. **Çocuk, Aile ve Kent Komisyonu Raporu**, İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiri Kitabı, İstanbul, 2000.

Tabakoğlu, Ahmet. **Türk İktisat Tarihi**, Dergah Yayınları Tarih Dizisi, 1986.

Talas, Cahit. **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Ankara: Bilgi Yayınları, 1992.

Tekeli, İlhan. **Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi**, (Editör: Türkcan, Ergun), Ankara: Türk İdarecileri Derneği. Belediyecilik Araştırma Projesi. 1. Kitap, 1978.

Tekeli, İlhan. **Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 16. Sayı 2, 1983.

Tekeli, İlhan. **Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyiminin Değerlendirilmesi Üzerine**, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyumu, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 23–24 Kasım, 1990.

Titmuss, Richar Morris. **Social policy, An introduction**, 1974.(Ed. Brian Abel- Smith-Kay Titmus, London, George Allen- Unwin Ltd. Aktaran: Ersöz, Halil.Yunus. 2009, Sosyal Politikalarda Yerelleşme; Çerçeve Dergisi

Tokol, Aysen. **Sosyal Politika**, Bursa: Vipaş Yayınları, 2000.

Toksöz, Fikret, Özgür Ali Ercan, Uluçay Öykü ve Diğerleri. **Yerel Yönetim Sistemleri**, İstanbul, Tesev Yayınları, Sena Ofset, 2009.

Topçuoğlu, A. ve Koray, M. (1995). Sosyal Politika, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Toprak, Zerrin. **Sosyal Kamu Hizmeti Olarak Konut Politikası**, İzmir, 1990.

Tuna, Orhan. **Sosyal Siyaset**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1964.

Tuna, Orhan ve Yalçıntaş, Nevzat. **Sosyal Siyaset**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1991.

Tuncay, Can. **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 5.baskı, İstanbul, 1992.

Turan, Kamil. **Kooperatifçiliğin Sosyo Politik Yapısı**, Ankara, Gazi Büro Kitapevi, 1994.

Turan, Nuran. **Aile Sorunlarının Çözümünü Kolaylaştırıcı Bazı Bilgi ve Teknikler**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Ankara, Yayın No: 009, 2001.

Türk Belediyecilik Derneği-Konrad Adenauer Vakfı. **Yerel Yönetimlerin Sağlık İşlevleri ve Çevre Sağlığı**, Ankara: Mahalli İdareler Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 1995.

Türk Belediyecilik Derneği-Konrad Adenauer Vakfı. **Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri**, Ankara: Erk Yayıncılık, 1993.

TÜSİAD. (1995). **Yerel Yönetimler, Sorunlar, Çözümler**, İstanbul: TÜSİAD, 1995.

Uğurlu, Fatih. **Belediyelerin Yeniden Yapılandırılmaları İle İlgili Çözüm Önerileri**, Ankara: DPT, 1995.

Ülgener, Sabri. **Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme**, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, No: 175, 1970.

Ünüsün, Teoman. **Avrupa'da Yerel Yönetimler**, Ankara, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 1996.

Yaşamış, Firuz Demir. **Belediye Yönetimi**, Ankara: Zirve Ofset, 1996.

Yaşamış, Firuz Demir. **Türkiye'de Çevre Yönetimi**, İstanbul, Deren Yayın Evi, 2010.

Yayla, Yıldızhan. **Belediye Nedir?** İstanbul: Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği, 1987.

Yener, Zerrin. **Tartışma Toplantısında Yaptığı Konuşma**, Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler. Ankara: TBD, 1998.

Yeşeren Eliçin-Arıkın. **Avrupa Perspektifinden Yerel Yönetimler**, İstanbul, Alfa Aktüel Yayınları, 2006.

Yıldırım, Selahattin. **Local Government democracy**, IULA-EMME, İstanbul, 1993.

Zaim, Sabahattin, (1975), Çalışma Ekonomisi, İstanbul, 1975, Kutal, M. (1981), İşsizlik Sigortası, Makale, Hürriyet Gazetesi, 5.7.1981.

Zastrow, Charles. **Introduction to Social Work and Social Welfare**, California, Brooks- Cole, Fifth Edition, 1993.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.turkhukuksitesi.com/index.php>, (10.04. 2011).

Dicleli, Vedad. “Yoksulluk Ve Sosyal Yardım Şekilleri”
<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1946-03-01/AUHF-1946-03-01Dicleli.pdf>-(04.05.2011).

Erdoğdu, Erdal. “Sosyal Belediyecilik” <http://www.erdalerdogdu.com/iletisimcommunication/turkiye%E2%80%99de-sosyal-belediyecilik/>. (25.03.2011).

Ersöz, Halil Yunus. “Türkiye’de Belediyelerin Meslek ve Beceri Edindirme Kursları ve İstihdam”. <http://ismek.ibb.gov.tr/ismek-el-sanatları-kursları/webedition/file/documans/halisyunusersoz.doc>. (14.04.2011).

Güneş, İsmail. “Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür Hizmetleri”. <http://idari.cu.edu.tr/igunes/yerel/egitim4.htm>. 07.05.2011

<http://ibb.gov.tr.ibttr/140..01.htm>, (03.04.2011).

<http://ibb.gov.tr.ibttr/140..01.htm>, (03.04.2011).

<http://ismek.ibb.gov.tr>, (03.04.2011).

<http://www.ankarabel.gov.tr>, (14.04.2011).

<http://www.diyarbakir-bld.gov.tr>, (14.04.2011).

<http://www.ibb.gov.tr>, (14.04.2011).

<http://www.ibb.gov.tr/sites/SaglikVeSosyalHizmetler/sigarabirakma/Pages/AnaSayfa.aspx>, (14.04.2011).

<http://www.izmir.bel.tr>, (03.04.2011).

<http://www.izmirbld.gov.tr> (14.04.2011).

<http://www.kiptas.com.tr> (04.04.2011).

<http://www.kssgm.gov.tr/>, (03.04.2011).

<http://www.mersin-bld.gov.tr> (04.04.2011).

<http://www.setav.org/ups/dosya/35324.pdf> (16.08.2011)

<http://www.sosyalsiyaset.net/documents/op.asp>, (03.04.2011).

<http://www.tabut.net/index.php?showtopic=66888&pid=474273&mode=threaded&start>
(14.04.2011).

<http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=859>, Tisk Yayınları, (25.04.2011).

<http://www.toki.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFA401C7195E721AB5> , 15.04.2011.

http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-4.pdf,
(14.04. 2011).

<http://www.yeniadanaimar.com>, (04.04.2011).

İnşaat Mühendisleri Odası. (2008). Türkiye’de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı Raporu,
<http://www.rehamedin.com/foto/makale/konutsorunu.pdf>, (25.04.2011).

Öz, C. S. ve Yıldırım, A. S. Türkiye'de Kentsel Yoksullukla Mücadele Sosyal Belediyeciliğin Rolü. <http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/oz.pdf>, (03.03.2011).

Özdemir, Süleyman. “Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevler Üzerine Bir İnceleme”.http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendiği_gorvlr.htm
(04.05.2011)

Sosyal Doku Projesi, <http://www.ibb.gov.tr>, (14.04.2011).

Şen, Besime. “İstanbul’da Konut Sorununun Çözüm Önerileri Neden Radikal Olmalıdır?” <http://istanbulkentsempozyumu.org/scripts/haber.asp?idproduct=432>.
(25.04.2011).

Türkiye Çevre Vakfı “Siyasal Ekoloji”. <http://www.tabut.net/index.php?showtopic=66888&pid=474273&mode=threaded&start>, (14.04.2011).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8428>, (13.04.2011)